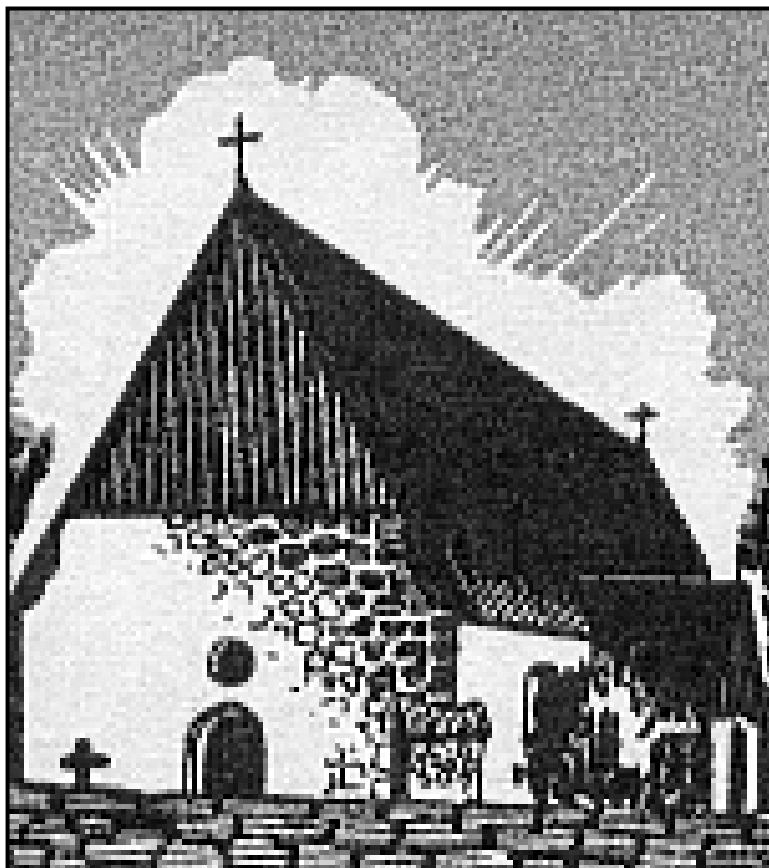

Juuret 4/2002

***Ylistarossa, Isossa- ja Vähässäkyrössä
Vanhassa Ilmajoen pitäjässä
Laihialla ja Jurvassa***

Tämän lehden sisältö:

Historica Descriptio Paroicia Ilmola	s.4
Ritari nimi	s.7
Ritarin suku ja maat Alavudella	s.10
Mielenkiintoinen tapahtumasarja Sompinluomalla	s.11
Erkki Kauppilan jälkeläisiä ympäri Pohjanmaata osa III	s.15
Titanicin ”Tuntematon lapsi” oli Eino Panula Ylihärmästä	s.18
Käräjähelmiä Teuvan Riipistä	s.20
Onko Vanhakartanon eli Ojaniemen sukujohdossa virhe?	s.22
Tusan poika Ilmajoella	s.23
Ylistaron Kainaston kylän vanhin asutus	s.24
Häivähdys Kyrön taistelussa	s.29
Vähäkyröläisten papinmaksut	s.30
Herra Eskelin talokaupat	s.31
Vähänkyrön Sprätän talon vaiheita	s.32
Kadonneitten Hyövältien metsästys	s.34
Täydennyksiä Isonkyrön Vaismaan sukuun	s.42
Alavuden Sulkavankylän kantatalojen perustamisajat ja perustajat	s.44
Itsenäisyyspäivänä	s.47

Lehden sivumäärää on nostettu poikkeuksellisesti tässä numerossa 48 sivuun, tasapainoisen sisällön aikaansaamiseksi, lisäksi kirjainten fonttikokoa on pienennetty, tämän johdosta lehteen on saatu vielä lisätekstiä noin 8 sivun verran, eli normaali tekstikoolla lehdestä olisi tullut peräti 56-sivuinen. Tämä määrä on 16 sivua yli normaalin Juuret-julkaisun sivumäärästä. Toivomme lukijoittemme arvostavan tätä ja nauttivan ”maittavasta” joulupaketistamme.

Juuret-toimikunta osallistuu maaliskuun ensimmäisinä päivänä järjestettäviin Seinäjoen sukumessuille, jolloin myös seuraava julkaisu ilmestyy. Messuilla on myytävänä edelleen nyt syksyllä ilmestyneitä erikoisjulkaisuja:

Markku Pihlajaniemi: Ilmajoen käräjäjulkaisu, joka sisältää vuoden 1727 kahdet käräjät suomennettuna. sisältäen myös osittaiset sukuselvitykset henkilöistä HINTA 7 Eur + postim.
Tapio Piirto: Ilmajoen rippikirjat vv.1694-1720 puhtaaksikirjoitettuna HINTA 12 Eur + postim.

Tämän lisäksi tarkoitus on saada julkisuuteen uusia erikoisjulkaisuja. Työnalla on mm. Simo Lammilla ja Matti Lehtiöllä yhteistyössä Isonkyrön manttaali- eli henkiveroluettelot Isonkyrön ja Ylistaron alueelta vv.1723-39, sekä vuosien 1714 ja 1808 sotilasrullat vastaavilta alueilta. Todennäköisesti myös vanhan Ilmajoen pitäjän alueelta saadaan mielenkiintoisia uusia julkaisuja.

Juuret-toimikunta:

Puheenjohtaja Matti Lehtiö, rahaston-hoitaja Pirjo Hirvelä, muut jäsenet: Raija Konttas, Allan Valtari, Ilmari Karhu, Pentti Jokela ja Antti Reini

Lehtityöryhmä:

Elise Airas, Tapio Piirto, Markku Pihlajaniemi, Matti Lund ja Matti Lehtiö. Työryhmä voi halutessaan täydentää kokoonpanoa.

Verkostoitumistyöryhmä:

Liisa Hakamäki, Elise Airas, Ossian Polari ja Seppo Luhtasaari

”Reunamerkintöjä”

Kun ”päätoimittajan” on kaksi kertaa täytynyt uhrata palstansa historian havinaa täyttävillä jutuille, pidän tällä kertaa pääni ja kirjoitan vähän viimeaikaisista tapahtumista.

Juuret-toimikunnan työskentely on ollut tähän saakka eräiltä osin vapaamuotoista, mutta tärkeät asiat: Varainkäyttö ja tiliasioiden hoito on suoritettu tarkasti.

Viime lehdessä ilmoitetussa ja pidetyssä syyskokouksessa 3/11 päätimme perustaa virallinen toimikunnan ja määritellä sen tehtävän, joka on valvoa että toimikunnan rahan käyttöä, joka perustuu syyskokouksessa hyväksytyyn menobudjettiin. Toimikunnan kaikkiin kokouksiin toivotamme edelleen kaikki kiinnostuneet enemmän kuin tervetulleeksi. Lähdemme edelleen siitä, että lehtimaksu ja myös jäsenmaksu.

Kokouksessa perustimme ”Verkostoitumistyöryhmän” Tarkoituksena koota ”yksiin kansiin” kolmenlaista tietoutta. Luettelo alueemme historiallisesta kirjallisuudesta, sukuseuroista ja sukututkijoista. Työn valmistumisen jälkeen tieto levitetään tietoa Internetin lisäksi myös mahdollisimman laajasti muualle. Yksi asiasta jo nyt kiinnostunut taho on ATK-Palvelu Seppo Luhtasaaren Internet-sivut. Tästä seuraavassa lehdessä lisää Muita syyskokouksessa tehtyjä päätöksiä.

Puheenjohtajaksi valittiin allekirjoittanut uudelleen, rahastonhoitajan tehtävän otti harteille Pirjo Hirvelä, joka on tuttu ”Suur-Palon”

sukuhistorian tutkimuksistaan. Tapani Pihlajainen lupautui jatkamaan edelleen postittajana erillis-tilauksissa. Kiitos Tapanille hyvin hoidetusta kirjan-pidosta.

Toimikunta päätti hankkia paperikopiot Vähänkyrön ja Ylistaron vanhimmista rippikirjoista, puhtaaksikirjoittamista varten. Kopiointityöhön on lupautunut Kari Niemi Imatralta. Tarja Kontsas on aloittanut Isonkyrön rippikirjojen puhtaaksikirjoittamisen. Kokous myös päätti hankkia lisää asiakirja-aineistoa ennen Isoavihaa. ensivuoden aikana. Tarja Ollila tutkii oman kopiointikoneen hankinnan mahdollisuutta. Näihin kaikkiin asioihin palaan ensivuoden aikana laajemmin. Toimikunta tukee Isonkyrön Lehmäjoen kylähistoria projektia väliaikaisella rahoituksella ja asiantuntija avulla. Tarkoituksena saada pitkään työnalle ollut hanke eteenpäin. Jos kokemukset on molemmin puolin hyviä, kannattaa samantapaista toimintaa jatkaa koko toiminta-alueella, jos siihen on tarvetta.

Lehden kirjoittajakunta kaipaa uusia jäseniä. Olemme kiitollisia kaikista pienistäkin havainnoista ja kysymyksistä. Rohkeasti mukaan! Lehden sivumäärä nousee ensivuonna 44 sivuun (Huom! Tämä lehti on 48 sivuinen), mutta hintoja emme nosta.

Haluan kiittää kaikkia lukijoillemme kuluneesta vuodesta ja ensivuonna tapaamme taas uudelleen.

Hyvän Joulun toivotuksin
Matti Lehtiö

Julkaisija: PHS:n Juuret-toimikunta:

Yhteyshenkilöt:

Pj, sihteeri ja ”päätoimittaja”: Matti Lehtiö, Vanha Korventie 67 66440 Tervajoki matti.lehtio@designor.com
Rahastonhoitaja ja jäsenrekisteri: Pirjo Hirvelä Palonkyläntie 2 61500 Isokyrö pirjoh.hirvela@jippii.fi
Lisätilausten postitukset: Tapani Pihlajainen Vainiontie 1C7 61500 Isokyrö tapani.pihlajainen@nic.fi
Ilmajoki yht.henkilö: Tapio Piirto, Rommelinmäentie 17 61330 Koskenkorva rommelinmaki@yahoo.com
Toimiston avaimet ja mikrokorttien katseluvaraukset: Tarja Ollila 050-5650509 tarja.ollila@pp.qnet.fi

Toimitus ottaa vastaan jäsenten artikkeleita, kysymyksiä ja pieniä uusia havaintoja. Artikkeleiden asiasisällöstä vastaa kirjoittaja, mutta toimitus varaa itselleen mahdollisuuden esittää toivomuksia artikkelin sisällön ja esitystavan suhteen. Koska julkaisu ei sovi hitaan ilmestymistiheyden vuoksi useamman julkaisun mittaiseksi keskusteluareenaksi, siirretään tällaisissa tapauksissa keskustelu suoraan henkilöiden väliseksi, joista julkaisu esittää tiivistelmän.

Artikkeleissa olevien tietojen lainaus on sallittua, lähde ilmoitettuna. Kokonaisten artikkeleiden lainaus luvallista artikkelin kirjoittajan luvalla

Oikoluku (osa tekstistä): Liinu Tamminen

Taitto: Matti Lehtiö

Paino: Ylistaron Painopalvelu

Series Sacerdotum on Ilmajoen papiston kirjoittama pitäjän tapahtumista, papeista ja kirkon vaiheista kertova kirja. Sen aloitti Salomon Hannelius. Jäljempänä esitettyinä ensimmäiset seitsemän kappaletta kirjan sisältämästä Ilmajoen historian kuvauksesta ison vihan aikoihin asti.

Puhtaaksikirjoitus on tapahtunut Series Sacerdotumin mikrokorttikopiosta. Kiitämme Ilmajoen Seurakuntaa aineiston lainaamisesta tähän tarkoitukseen.

Työryhmä: Markku Pihlajaniemi - Penni Airas - Tapio Piirto

Historica Descriptio Paroecia Ilmola

§1

Ilmajoki (Ilmola) on saanut nimensä sen läpijuoksevasta virrasta, Ilmajoesta, mitä nimeä se ei kannan pitempään kuin Kurikan kappelista ensimmäisiin Isonkyrön kyliin, missä se saa nimekseen Kyrönjoki. Tai tämä nimi periytyy eräästä Ilmola nimisestä kylästä, Hauhon pitäjältä Hämeenmaasta, mistä ensimmäiset asujat olisivat tänne tulleet. Tämä kuullaan vanhoista kertomuksista täytenä totena, että entisaikojen Suomen asukkailla oli ollut tällä seudulla kalastuspaikkoja, joita he kutsuivat sanalla ”erä” tai ”eräsija” ja tänne he ovat ensin istuttaneet humalistoja, sitten tehneet pieniä pellon kappaleita sekä niittäneet heinää joenpenkoilla tai vesijättömailta ja soilta.

Näin vesijättömaata, joka pääasiassa koostui soista, oli aloitettu kuivattaa ja viljellä, mitä vielä tänäänkin tapahtuu uudisasutuksilla, joita täällä monin paikoin otetaan käyttöön soisilta jokien tai purojen rannoilta, sekä järven rannoilta. Niin tämän kosteapohjaisen maan viljely vaatii veden poistamista enenevässä määrin ojituksella ja poisjohtamisella, sekä jokien ja purojen perkaamisella, millä kylmyydestä, vahingollisine halloineen, jotka alavilta paikoilta nousevat, suuresti vältytään, minkä kokemus selvästi osoittaa, ja nyt esitetään parhaana ja päälimmäisenä neuvona Ilmajoen pitäjän edistymiselle ja laajentumiselle, sekä kovasti suositellaan.

§2

Ajankohtaa, jolloin ensimmäiset asujat olivat tänne asettuneet viljelemään maata, ei tiedetä. Näyttää kuitenkin siltä, että kaikkein ensimmäiset asukkaat Pohjanmaalla olisivat olleet raivoisia, suuria ja voimakkaita jättiläisiä. Monet mäet ja hiekkaharjut, tässä pitäjässä, myös osoittavat, mistä löytyy selviä jäänteitä ja raunioita heille kuuluneista ihmeen suurista leiri- ja hautapaikoista. Niin kuin lappalaiset, olivat he eläneet ilman maanviljelystä ja rakennettuja taloja, ja olivat saaneet elantonsa metsästä ja vedestä, riistasta ja kaloista.

Mutta kun kristinusko tuotiin Pohjanmaalle, mikä todennäköisesti näyttää tapahtuneen Herra Birger Jarlin

toimesta noin vuonna 1249, jolloin Korsholm ensikertaa rakennettiin ja linnoitettiin, sekä koko maakunta jaettiin kahdeksi pitäjäksi, Mustasaari ja Pedersö, kuten loistavan *Scandia Illustratan* tekijä, Johannes Messenius, monin paikoin on huomauttanut.

Sitten jälkeen päin erotettiin Isokyrö, suomalaisineen, Mustasaaresta, ja nähdään sen kivikirkon itäpäädyn seinässä, ikkunan yläpuolella, vuosiluku 1304 hakattuna, jolloin se on perustettu, minkä rakentamisessa Ilmajoen asukkaat ovat olleet apuna ja paavinuskaisia Jumalanpalveluksiaan pitäneet, tavalla tai toisella, niin kuin on pystytty. Sittenmin on puukappeli rakennettu Ilmajoelle ja Turun piispa, Herra Maisteri Arvi Kurki, vuonna 1516 kesäkuun 6 päivänä on sen Pyhän Annan ja Pyhän Apostoli Jaakopin kunniaksi vihkinyt, kuten sen paavillinen, latinankielellä julkaistu kunniataulu esittää.

§3

Latinankielisen tekstin käänös Niilo Liakan kirjasta Ilmajoen pitäjä:

Kristinuskovaisille kaikille yhteisesti ja kullekin erikseen, jotka tämän kirjeen näkevät tai korvillansa kuulevat, jumalallisessa rakkaudessa Turun piispa (toivottaa) ikuista menestystä Herrassa.

Herran armossa tosin on, minkä verran Hän ylenpalttisesti rakkaudestansa lukee uskovaisillensa, jotka Hänet oikein ja kiitettävästi mielessänsä pitävät, ansioksi heidän rukouksensa ja antaa heille yli sen, mitä he ovat voineet ansaita; mutta kuitenkin me tahtoen tehdä kansan Jumalalle otolliseksi ja mielessämme halaten, että Ilmolan kappelissa, jonka me juhlallisesti vihimme Pyhän Annan ja apostoli Jaakobin kunniaksi Herran vuonna 1516 kesäkuun 6 päivänä, käytäisiin velvollisella kunnioituksella, armahtaen annamme kaikille katuvaisille ja uskovaisille, jotka mainittujen pyhimysten juhлина tai kirkon vihkimyksen vuosipäivänä itse kunakin Herran päivänä tai muina vuoden suurempina juhлина hartauden harjoituksen ja rukouksen vuoksi käyvät mainitussa kirkossa tai kuunnellen siinä jumalanpalvelusta rukoilevat Jumalaa meidän ja meidän seurakuntiemme onnen ja levollisen tilan, koko

kristikunnan rauhan ja Pyhän Hengen yhteyden puolesta, tai kulkevat sen hautausmaan ympäri rukoillen uskovaisten sielujen puolesta, tai aamuin illoin hartaushetkissä polvensa notkistaen lausuvat kolmeen kertaan enkelien tervehdyksen, tai ovat korottaneet kädensä sanotun kirkon valmistamisen ja voimassapidon avuksi, näille kaikille me, mikäli he uskollisesti täyttävät lupauksensa, tai osan lupauksiensa luottaen kaikkivaltiaan Jumalan armoon ja pyhien apostolien Pietarin ja Paavalin ansioihin ja oikeuteen, annamme Jumalan nimessä armahtaen yhdeksitoista päiväksi synninpäästön heidän niskoillensa kokoontuneista pahoista teoista. Annettu saman kirkon luona edellä mainittuna vuonna ja päivänä ja meidän sinettimme tähän kiinnittäen.

§4

Siis oli paavillisena aikana yksi kappeli Ilmajoelle rakennettu, mutta vuonna 1532 oli jo pappi Petrus Erici ensimmäisenä kirkkoherrana esitetty taulussa kirkon kuorissa kirkkoherran penkin yläpuolella, missä kaikki alusta lähtien Jumalanpalveluksia toimittaneet evankeliset isämme luetellaan järjestyksessä. Siellä todetaan myös, että tämä vielä pystyssä oleva kirkkorakennus on valmistunut ensimmäisen kappelin paikalle vuonna 1638, ja on heti tämän jälkeen maalattu armon vuonna 1640, kirkkoherra herra Jacob Pauli Peldanin aikana. Mutta valaistusta parannettiin ja lehteri laitettiin armon vuonna 1691, mikä yhdessä saarnastuolin kanssa maalattiin vuonna 1695. Tällä välin oli rakennettu uusi kellotapuli, vuonna 1693, kaikki kirkkoherra herra Gabriel Jacobi Peldanin aikana.

Silloin ei ollut kuin 2 kaksi pienempää kelloa. Kolmas ja suurin on hankittu kirkkoherra Vhaelin aikana, osaksi kirkon ja osaksi sanan kuulijoiden yhteisin lahjoitusvaroin. Nämä kolme kelloa, Jumalan erityisessä siunauksessa, ensin venäläisten marssiessa Isonkyrön taisteluun vuonna 1714 helmikuussa, jätettiin paikalleen kellotapuliin, mutta sitten kesällä kesäkuussa piilotettiin, missä ne olivat siihen asti, kunnes Jumala antoi rauhan. Silloin ne ilolla vioittumattomina otettiin esille ja vielä suurella ilolla kaunista sointiaan kuullaan Jumalan kunniaksi ja seurakunnan palvelukseksi. Mutta alttari, juhla-asut ja kynttilä-kruunu joutuivat ryssien ryöstösaaliiksi, joiden tilalle hankittiin uudet, useampilukuiset ja paremmat, minkä pyhäkön inventaario lähemmin osoittaa.

Ei voida myöskään jättää mainitsematta Jumalan korvaamatonta ihmeellistä armoa, joka suojeli tätä pitäjää, ryssien ensimmäiseltä julmalta hyökkäykseltä. Sen paras miesväki, noin 200 miestä, piti vahtia parin ylioppilaan, Gabriel ja Israel Peldanin johdolla, ensin vuonna 1713, joulun alla Lapväärtin ja Närpiön suunnalla, missä vihollinen silloin hyökkäsi ja oleskeli tuskaa tuottaen, sitten seuraavana vuonna, 1714 helmikuussa Kurikan Kappelilla, jolloin he aseistettuna menivät venäläistä Kyrön taisteluun marssivaa armeijaa

vastaan. Herra Sebaot, joka on taitava neuvoissa ja hullujen hyväntekijä, säästi sen armeijan joukon johtajineen, ja ei enempää kuin 4 miestä kadonnut.

Pitäjä oli tämän kerran säästynyt, kuten myöhemmin kovassa taistossa ja julmana aikana syksyllä. Sen sijaan naapureita sekä Kyrön taisteluun kutsuttiin, siellä kuollen, että naisväkineen ja lapsineen myöhemmin surkeasti murhattiin, piinattiin, kidutettiin, osin vietiin pois, mainitsematta julmaa ja kaikkein vaikeinta vahingontekoa, mikä useiden vuosien ajan jatkui Pohjanmaalla, niin että Ilmajoki säilyneine väkineen ja miehineen huomattavasti auttoi lähellä olevia Ison- ja Vähänkyrön, Mustasaaren, Vöyrin ja Närpiön seurakuntia. Kiitetty ja ylistetty olkoon Herran nimi iankaikkisesti.

§5

Vanhastaan on ollut Ilmajoella yksi kirkkoherra, jolla on heti ollut asemapaikka emokirkolla, ja kaksi kappalaista, toinen emokirkolla ja toinen Kauhajoen kappelissa, joka on vanhin. Kirkkoherra on nostanut tulonsa vanhan tavan mukaan, mikä ilmenee pappilan asiakirjoista, liitteestä I, mutta lähemmin on merkitty tutkimus-komission toimituskirjassa vuodelta 1735, asiakirja nro 23 tai liite 2. Kaksi aiempina aikoina palvelutta kappalaista kulkivat läpi koko pitäjän ja kantoivat kumpikin 8 kappaansa muiden heidän tavallisten tulojensa kanssa. Tämän lisäksi papiston virallinen apulainen, jollainen tässä laajassa seurakunnassa enimmäkseen ylläpidettiin 5 kapalla savulta ja jotain vähäistä särpimeksi.

Pieni väkimäärältään, mutta laaja-alainen on Ilmajoki ollut alussa, nyttemmin on se kasvanut 254 savuun, mikä tekee yhteensä 109 15/24 manttaalia, ilman joitain autiotiloja, verolle laittamattomia uudisasukkaita ja torppareita.

Näistä tekee nyttemmin:

/a/ emokirkko 50 savua 53 2/3 manttaalia, joihin lasketaan 4 pientä taloa Kurkelan metsämaalla, missä he maksavat kappalaisen maksunsa Virtain kappalaiselle Ruoveden seurakunnassa, mutta kaikki kirkkoherran saatavat Ilmajoelle.

Pappila tai kirkkoherran toimipaikka sijaitsee, kuten sanottu, lähellä emokirkkoa, sen alapuolella ja vouden kuittikirjassa esitetään 1 1/12 manttaaliksi, mikä arvellaan osin pitäjän vanhimmista taloista otetun ja niityillä varustetun, sekä koko seurakunta ylläpitää rakennuksia, jotka pappilan, tämän jälkeen esitetty talokatselmuksen toimitus-kirja vuodelta 1736, asiakirja nro (puuttuu), lähemmin esittää.

Kappalaisen asunnoksi on myöhemmin tullut 2/3 manttaalin kruununtalo Raskula nimeltään, 5/8 peninkulmaa kirkolta maantien varrella, missä ei vielä kappalainen ole asunut sen heikkojen elinehtojen ja syrjäisen sijainnin hankaluuden vuoksi. Kappalaisen tulot ovat, emokirkkoon kuuluvilta 86 savulta, 1/2 tynnyriä viljaa jokaiselta, vähän voita, juustoa, lihaa ja

kynttilöitä jne., mikä mainittu tutkimuskomission toimituskirjassa, asiakirja nro 23 tai liitteessä 2 laajemmin määrää.

Lukkari ja kirkkovähtäri on täällä aina ollut, mutta ei tähän mennessä lukkarin taloa, omistuksia tai asuinpaikkaa. Nyt aletaan pastoraatin omistuksilla jotain suunnittelemaan, joka tulevai-suudessa pitää huomioida.

§6

Siis ei ollut enempää kuin 2 kirkkoa ja 2 kappalaista Ilmajoella entisinä aikoina, nyttemmin on 5 kirkkoa ja 5 kappalaista, jolloin kirkoissaan vakituisesti ollen, saavat ylläpitonsa tietyiltä kullekin maksuvelvollisilta taloilta. Ensimmäinen jako tapahtui kirkkoherra herra Barthold Vhaelin tullessa virkaan, joka heti aloitti siellä työskentelyn, mutta ei tullut virkaan ennen kuin vuonna 1701, jolloin Kurikka oli ollut osa kappalaisen aluetta: Koska nyt Kauhajoki vanhimpana kappelina oli heikoin; niin tehtiin sellainen välitys, että emokirkon kappalainen antoi hänelle, Kauhajoen kappalaiselle, avustusta 2 tynnyriä viljaa, ja kappalaiselle Kurikassa 1 tynnyri viljaa tuomiokapitulin päätöksen 25 kesäkuuta 1701 mukaan, joka on lähetykskirjeessä Iom. I. k. an.

Myöhemminä aikoina on Alavus Ilmajoen emokirkosta eriytetty ja Jalasjärvi vastikään Kurikasta, sekä kumpikin näistä uusista kappeleista on saanut kappalaisensa, jotka nauttivat ylöspitoaan heille jaetuilta kuulijoilta määrätyn sopimuksen mukaan, joka on laillisilla käräjillä tutkittu ja vahvistettu, sekä tuomiokapituli vahvistanut. Nyt halutaan kaikki kappalaiset laittaa järjestykseen. Seuraava emokirkosta

/c/ Kauhajoki, vanhin, mihin kuuluu 56 savua ja 17 7/12 manttaalia, niiden joukossa yksi suuri, oikein heikko ja hallanarka talo, ensin rakennettu armon vuonna 1584 kappelituvaksi, jonkin verran parempi sitten 1622, nykyinen kappeli uusittiin armon vuonna 1686 ja on 4 1/5 peninkulmaa Ilmajoelta, suuren Suomeen Hämeen metsän läpi johtavan maantien varrella, nykyinen pappi Henricus Hideen on siellä 4. kappalainen, joka lähemmin löytyy sen kirkon kirjoista. Seuraavaksi

/d/ Kurikan kappelilla on 46 savua ja 24 ¼ manttaalia, sitten reilu kolmasosa on sieltä erotettu Jalasjärven uudeksi kappeliksi. Se sijaitsee 1 5/8 peninkulmaa Ilmajoelta, suuren maantien varrella, ja on rakennettu armon vuonna 1672, mutta vuoteen 1701 on siellä palvellut apulaispappi; nykyinen kappalainen Isaacus Astren on 5. kappalainen, mutta 4. siellä pysyvästi oleva pappi, saman paikan kirkonkirjojen mukaan.

/e/ Alavus sijaitsee noin 6 ½ peninkulmaa Ilmajoelta kesällä läpi soitten, tai ratsastamalla läpi Lapuan pitäjän sitä vastoin 12 peninkulmaa, on rakennettu kirkkotuvaksi 1674 ja kirkkoherra että kappalainen ovat käyneet Ilmajoelta käsin vuoteen 1707, jolloin ensimmäinen vakituinen kappalainen

sinne asetettiin laillisesti vahvistetulla sopimuksella. Nykyinen kappalainen pappi Josephus Ruut on kolmas järjestyksessä. Siihen kuuluu 27 savua ja 5 ¾ manttaalia ilman joitain torppareita, joiden pitää maksaa noin 24 tynnyriä viljaa sekä muita pieniä lisukkeita, jotka kirkonkirjat lähemmin esittävät.

/f/ Jalasjärvi on uusi kappeli, noin 4 peninkulmaa Ilmajoelta, osin hevosella, osin veneellä kesällä. Nyt alkaa ratsutie tulla valmiiksi. Siihen kuuluu 31 savua ja 6 1/12 manttaalia, ilman joitain verolle panemattomia uudisasutuksia. Kappalainen saa 30 tynnyriä viljaa sopimuksen mukaan muiden pienten lisätulojen kera. Nykyinen pappi Gabriel Lagus on 2. järjestyksessä kirkon kirjojen luettelon mukaan.

Kaikkia kappeleissa ylläpidetään lukkaria kolmella kapalla viljaa taloa kohti sekä muilla pienillä lisukkeilla, vuoden 1681 asetuksen mukaan, mutta ei kirkkovähtäriä enää kuin Kurikassa vanhan tavan mukaan, heillä on pappilan omistuksilla asuinpaikat pienine peltotilkkuneen, Kauhajokea lukuun ottamatta.

§7

Sotilaallisessa tilanteessa ei pidä ohittaa muutamalla sanalla sitä, että Pohjanmaan rykmentti asetettu liikekannalle, joka on pitkät ajat ollut varuskunnassa Riikan kaupungissa ja maan maksumääräyksillä ylläpidetty ja täydennetty. Armon vuonna 1733 se kutsuttiin kotiin Haminan varuskunnasta ja ruodutettiin Kuninkaallisen komission toimesta, jonka tärkeimpiä jäseniä oli ensin maaherra, Kenraalimajuri herra Paroni Reinhold Wilhelm von Essen, joka toimivan komission aikana kuoli, maalle suureksi vahin-goksi, jonka paikalle tuli korkeasti oppinut, mutta vanha ja sairaalloinen Korkeasyntyinen Herra Paroni Bror Balamb ja allekirjoitti sopimuksen yhdessä eversti herra kreivin, Gustav Creutzin sekä Riikan komissaarin herra Johan Nigrellin kanssa, yhdessä maan edustajien kanssa, minkä itse painettu sopimus Kuninkaallisen Majesteetin vahvistuksella 21 päivältä joulukuuta 1733 kokonaisuudessaan esittää.

Ilmajoen komppania, joka aiemmin on koostunut ja ylläpidetty Ilmajoen ja Lapuan pitäjistä, on nyttemmin niin jaettu, että 77 sotilasruotua torppineen raskaasti ja epätasaisesti lankesivat Ilmajoen osalle, epätavallisine vene-miehen rahoineen sekä 2 yli- ja 3 aliupseerin asuinpaikkoineen.

Nimismies on vanhastaan asunut Peltoniemessä, minkä ensimmäinen asuja ja kantaisä olisi ollut ruotsalainen Västerlenistä (*Västerlänninga*) Lauri Laurinpoika nimeltään, tämän poika Pentti Laurinpoika, pojan poika (tähän kirjoitettu lisäys sivun reunaan: Pentti Pentinpojan puumerkki asiakirjassa vuodelta 1563 Peltoniemessä, tämän poika) Matti Pentinpoika, nimismies löytyy vanhasta asiakirjasta vuodelta 1581 helmikuun 24 päivältä Knuuttilan kestikievarin talossa Kauhajoella. Pentin veli oli Sikstus Laurinpoika, joka aloitti asua Sihtolan taloa, mutta veljen poika Paavo

Matinpojalla, nimismies Peltoniemessä, oli monta poikaa: pappi Jacobus Pauli Peldanus, kirkkoherra Ilmajoella ja kantaisä Peldanin suvulle, tämän veli Hannu Paavonpoika, nimismies Peltoniemessä, Matti Paavonpoika isäntä Nikkolassa, Sakari Paavonpoika isäntä Talvitiessä, sen lisäksi muut siskokset, jotka naitiin pois useisiin paikkoihin, joiden kautta aito sukurekisteri kulkee yhteen Peltoniemessä. Hannu Paavonpojan jälkeen tuli tämän pojasta Valentinista nimismies, viimeinen nimismies Peltoniemessä oli Esaias Valentininpoika, tämän paikalle asetettiin

Gabriel Öberg Vaasasta, tämän vuosisadan alussa: Nykyinen nimismies on Juho Reini, samalla kestikievarin pitäjä Knuutillassa Kauhajoella.

Luvun lopussa vielä lyhyt latinaksi kirjoitettu osuus jossa kerrotaan ilmajokisten herra maisteri Laurentius Stenbäckin ja herra Esaias Ravanderin avustaneen maisteri Petri Nicolaus Mathesiusta tämän tehdessä Upsalassa 17 kesäkuuta 1734 esitettyä väitöskirjaansa Dissertatio Geographica de Ostrobothnia.

Matti Lehtiö

Ritari nimi

Ritari talonnimi löytyy Kyrönmaalla 1500-luvulla viidestä paikasta. Kaksi näistä taloista sijaitsi paritalona Isonkyrön ylipäässä, yksi alapäässä ja neljäs Laihialla, pitäjän ylipäässä ja viides Vähänkyrön Kalsilan kylässä. Tämän lisäksi Ilmajoelta löytyy vielä kuudes, joskin tämä 1700-luvun uudistalohanke kariutui jo alkuvaiheessa.

Nimenä Ritari on tarunhohtoinen ja mielenkiintoinen, tuohan se äkkipäätä mieleemme kiiltävissä haarniskoissaan, liehuvin lipuin korskeilla ratsuillaan liikkuneet entisajan naisia hurmanneet sankarihahmot. Keitä nuo Kyrönjoen rantasoiille sitkeällä työllään talonsa juurruttaneet ritarit sitten oikeastaan olivat? Edellä kuvattuja vanhojen tarinoiden sankareita vai heidän jälkeläisiäänkö, tavallisia kyrönmaalaisia ”pihkaniskoja”? Vai onko nimellä mitään tekemistä henkilöiden kanssa?

Vaikka Ritari nimi jo sinällään on mielenkiintoinen, liittyy se myös kiinteänä osana Etelä-Pohjanmaan vanhan asutuksen alkuperän tutkimiseen, joten tutkimuksen merkitys on suuri ja kiinnostus siihen sen mukaista.

Tutkiessamme Ritari nimen ja talojen syntyhistorian selittelyä, voimme löytää kahdesta prof. Armas Luukon kirjoittamasta historia-teoksesta seuraavanlaiset poiminnat:

Etelä-Pohjanmaan historia osa II, s.42

Kun keskiajan Etelä-Pohjanmaan talonpoikaisyhteiskunnassa tuskin voivat syntyä sellaiset nimet kuin Isonkyrön Ritaalan eli Riddarlan Knuutti Ritari (Riddar v.1551) ja Ylistaron Lempoilan Knuutti Ritari (ridarj v.1563), on niitäkin pidettävä lähinnä Tyrvään seuduilta siirtyneinä. Kallialan kirkontileistä tunnemme jo v:lta 1469 Martti ja Antti Ritarin (riddar) ja Tyrväältä v:lta 1543 Heikki Ritarin.

Laihian historia II

Vierasperäisiä Laihialaisia talonimiä on mm: Riddare. Laihian monet talonnimet viittaavat nimenomaan Kyrönjokivarren ylempään asutusnauhaan, mm Jukajan Ritaria (Riddare) Hevonkosken Erkki Ritari (Riddar 1553) ja Ylistaron Lempolan Knuutti Ritari (ridarj 1563)

Armas Luukko siis tulkitsee Ritari nimen siirtyneen asuttajien mukana Isonkyrön alueelle lähinnä Tyrväältä. Laihian Ritarin asuttamisen hän taas arvelee tapahtuneen Isostakyröstä käsin, koska Isonkyrön asutus on Laihian asutusta vanhempaa. Ritari nimistö liittyy siis Luukon mukaan siihen todisteketjuun jolla hän perustelee alueemme asuttamisen Etelä-Pohjanmaan Historian osa II:ssa.

Juuri julkaistussa Isonkyrön Valtaalan Historia-piirin historiakirjasta: ”Valtaala ennen ja nyt”, 1500-luvun historiaosan on kirjoittanut Ilpo Lagerstedt pitää Ritari nimeä myös vieras-peräisenä, mutta toteaa toisaalta myöhemmin, jo vuonna 1937 julkituodusta kyröläisestä mielipiteestä: ”Etelä-Pohjanmaan asuttajien juuret tuntuvat löytyvän sieltä, mistä asianomainen tutkija on ollut kotoisin”.

Tutkiessamme tarkemmin edellä esitettyä teoriaa Ritarin talojen asuttajien alkuperästä, voidaan perusteluista löytää silmiinpistävä heikkous: Teoria rakentuu pelkästään veroluetteloiden henkilönnimien samankaltaisuuksien varaan. Tutkimatta on kokonaan jätetty millaisessa asutusympäristössä Ritari-nimiset talot sijaitsivat.

Isonkyrön ylipään Ritarin talot eivät sijainneet Lempolan kylässä, kuten Luukko mainitsee. Itse asiassa Ritarin taloparin ja Lempolan kylän välissä sijaitsi suuri ja ikivanha Riarehdon eli Isonkylän kyläasutus. Veroluettelot kyllä sisällyttävät eräin vuosin Ritarinkin Lempolan kylään, mutta tällöin kysymyksessä on pelkästään veronkantajan välin-pitämättömyys alueen kyläjakoa kohtaan.

Aivan vastaavasta tapauksesta on kysymys silloin, kun yhdistetään Ritaalan kylän Ritari Hevonkosken kylään. E-P:n Hist. Luukolta löytyy yksi harmittava nimivirhekin; Ritaalan Ritarissa ei mainita Knuutti nimistä isäntää. Virheen Luukko lienee itsekkin huomannut ja korjannut sen myöhemmin kirjoittaessaan Laihian historiaa, sillä siinä nimi on muuttunut Erkki Ritariksi, joka isännöikin tätä Ritalaan kylän taloa vv. 1544-65

Meidän ”toisenlainen” käsityksemme

Lähtökohdan Ritarien asutushistorian toisenlaiseen tarkasteluun voimme ottaa tutkimalla ensiksi tarkemmin ritari-sanaa. Suomenkielen tekijänimiä kuvaavissa sanoissa tavataan usein johdospäätte *-ri* (*sorvari, maalari, karvari, mutta myös kulkuri, nykyri, petturi jne.*). Nämä tekijänimet ovat pääsääntöisesti teon-sanoista (verbeistä) johdettuja. Näiden lisäksi on iso joukko nimisanoista (substantiiveista) johdettuja, usein miten ammattilaisten nimityksiä (*leipuri, maalari, haavuri*), mutta myös vähemmän ”ammattilaista” ennemminkin jotakin olentoa tarkoittavia nimityksiä, (kuten *juomari, laiskuri, saitori*). Lopuksi on vielä vierasperäisistä lainasanoista muodostettuja nimityksiä (*tuomari, ryöväri, mittari*). Tähän ryhmään kuuluu myöskin vieraista oloista peräisin oleva haarniskaan pukeutunut ritari.

Jos meidän tutkimamme ritari olisikin ammattinimike, johtuisi se kantasanasta *rita*, jolla nimellä kutsuttiin aikaisemmin loukkopyydyksiä. Tämän perusteella nimen ensimmäisen haltija olisi voinut ollut riistanpyytjä tai yhteisen ridan valvoja ja kunnossapitäjä. Tämä mahdollisuus on varteenotettava, vaikka seuraavassa jatkamme muiden vaihtoehtojen tarkastelua.

Suomen kielen rita-sana merkitsi alkuaan kapeaa kujaa eli raittia. Ylistaron Kaukolan kylään syntyi 1700-luvulla *Ridanpään* uudistalo (talo luettiin myöhemmin Kainaston kylään). Talon sijaintipaikka ei suinkaan sijainnut vanhan loukkopyydyksen vierellä, vaan talon paikka oli rintamaalta takamaalle johtaneen larvakujan varressa. Jo melkein sata vuotta aikaisemmin Isonkyrön kevätkäräjillä v.1688 (s.238-239) Jaakko Kaukonen ja Antti Sorvari Kaukolan kylästä riitelivät samaisen kujan käyttöoikeudesta. Antti Sorvari oli nimittäin asiakirjatekstin mukaan ”pystyttänyt niittyaidan *Ridanpäähän*, sulkien sillä metsään johtavan kylätien ja pääsyn karjanlaitumelle”.

Isonkyrön Alapään Ritaalan kylään vakiintui 1600-luvulla 4 taloa, joista yksi talo sijaitsi kuitenkin yksittäistalona kaukana alajuoksulla. Varsinaisen Ritaalan kylän muodosti siten vain kolme taloa: Ritari, Varo ja siitä myöhemmin syntynyt Rintatalo. Isonkyrön Kaustilan ja Ritaalan kylän asutushistoriaa käsittelevässä artikkelissa (Juuret 2001/1; Matti Lehtiö) selvitettiin, miten Ritaalan kylä on itse asiassa nykyisin vastarannalla sijaitsevan Kaustilan kylän jatke ja siksi

Ritaalan kylää ei edes merkitty vanhemmissa veroluetteloidessa omaksi kyläkseen.

Isonkyrön ylipään Ritarin yksinäinen talopari sijaitsi tarkemmin määriteltynä Kyrönjoen etelärannalla, Riarehdon ja Valtaalan kylien välimaastossa, joihin kumpaankaan kylään ne eivät kuitenkaan vakiintuneet. Itse asiassa Ritarin talopari luettiin Kuivilan kylään, joka sijaitsi niitä vastapäätä Kyrönjoen pohjoisrannalla. Talojen asema pääkylään oli siis sama kun Ritaalan kylän talojen suhde Palhojaisiin.

Tutkimalla Vähänkyrön Kuuttilan kylän Ritarin taloa, voimme huomata senkin täyttävän rita-sanan perusmerkityksen. Kaikki Kuuttilan kylän talot sijaitsivat jonkun matkaa Kyrönjoen rannasta. Kylän viidestä talosta neljä sijaitsi aivan liki toisiin ja niistä ensimmäisenä Kyrönjoelta katsottuna sijaitsi Ritarin talo ja sen takana taloryhmän kolme muuta taloa. Ritarin talosta joenrantaan johti kapea kuja, eli rita. Välttämättä tämä kuja ei silti ole ollut talon nimenantoperusteena, vaan nimitys voi yhtä hyvin olla peräisin siitä notkelmasta, jonka rannalla Ritari sijaitsi. Tämä notkelma on itse asiassa vanha Kyrönjoen uoma, jonka varressa sijaitsi kylän viiden talo, kaukana jokirannasta. Kyrönjoen muuttuneet virtausolosuhteet vaikeuttavatkin Kuuttilan kylän Ritarin talon aseman alkuperäistä arviointia, Ritaalan Ritarin tavoin.

Laihian ylipäässä sijainnut Ritarin talo sijaitsi Jukajan kylässä, joka koostui useammastakin ryhmäkylästä. Ritarin talon lähiasutusta kutsuttiinkin usein Keskikyläksi. Itse Keskikylän muodosti tiheästi asuttu 7 talon ryhmä, jotka sijaitsivat Laihianjoen länsirannalla. Kahdeksantena talona siihen liittyi alajuoksulla, mutta samalla puolella jokea sijaitseva Mahlamäen talo. Mainittujen talojen lisäksi kylään luettiin joen itärannalla noin 200 metriä joesta sijaitseva yksittäinen talopari, Iipponen ja Ritari. Iipposen ja Ritarin sijainti varsinaiseen pääasutukseen verrattuna, oli siis tarkalleen samankaltainen kuin muiden kylien Ritarin talojen.

Ilmajoen Pitäjä- historiateoksen toisessa painoksessa julkaistun Jaakko Sarvelan laatiman talonhaltijaluettelon mukaan (s.96), Röyskölän kylässä aloitettiin vuonna 1704 Ritariksi mainittu uudistaloyritys, jonka raivaus kuitenkin lopetettiin paikallisten asukkaiden vastustuksen vuoksi alkuunsa. Uudisraivaajan Perttu Ollinpoika Röysköön raivion Sarvela olettaa sijainneen Röysköön taloparin takamaalla, nykyisen Ritolan asuinrakennuksen paikkeilla. Alueen peltoviljelykseen käyttökelpoinen maa on nykyisin raivattu kokonaisuudessaan ja sen perusteella peruskartasta voidaan tehdä mielenkiintoinen huomio: Peltoalue työntyy syvästä lahtena ympäröivään metsä-alueeseen, jonka keskellä virtaa pieni Kauronoja niminen luoma. Perttu Ollinpojan aikana nykyinen peltoalue oli vielä raivaamatonta suota ja sen keskellä virtaava Kauronoja ja sitä todennäköisesti myötäillyt takamaalle johtanut kuja, muodostavat rita-sanan merkityssisältöä vastaavan luonnon-olosuhteen.

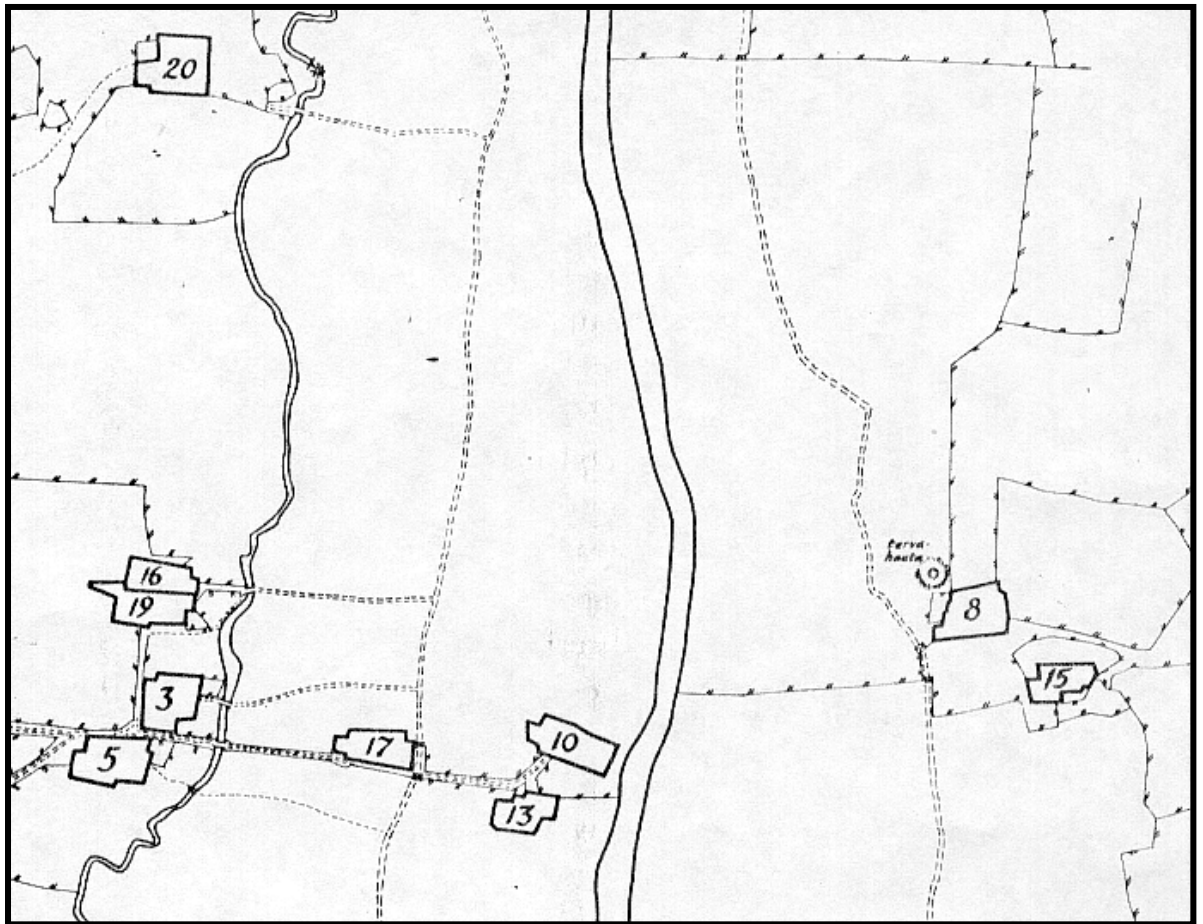

Jaakko Sarvelan mukaan Ilmajoen Ritarista käytettiin rinnakkaisnimityksiä: *Ritala*, *Ritaoja*. Ritola esiintyy edelleen paikannimenä peruskar-tassa, jossa mainitaan samalla alueella vielä *Ritomaa* niminen paikka. Joka kodin Suuren Nimikirjan mukaan Kiikassa sijaitsevasta Ritalan talosta käytetään mm. v.1699 muotoa ”Riddarla”, ja Alavuden Ritolasta rinnakkaisnimeä Ritala v.1773 (s.506). Ritari nimen rinnakkaismuoto Ritala ja Ritola antaisi meille paljon uutta todisteaineistoa, koska tämän nimisiä asutuksia löytyy myös Peräseinäjoelta, Kurikasta, Kauhajoelta ja Jalasjärveltä. Artikkelin kirjoittajalla ei kuitenkaan ole käytettävissään näistä tietoja.

Kyrönmaan Ritari talonnimistön syntyhistoria näyttää todisteaineiston perusteella vakuuttavasti

liittyvän rita-sanan perusmerkitykseen, kapea kuja ja raitti. Ainakaan tästä sanasta johdettua asutusnimistöä ei siten voi käyttää asutuksen leviämissuuntia luotaaviin tutkimuksiin. Vastoin Luukon esittämään toteamusta, voimme väittää eteläpohjalaisessa talonpoikaisyhteiskunnassa hyvinkin voivan syntyä ritareita kotoiselta pohjalta ilman muuttoliikkeen apua. Näin voimme vähitellen vähentää epämääräisesti tulkittujen asutus-nimien määrää.

Artikkelin asiasisällön tarkastanut ja siihen arvokkaita lisäyksiä tehnyt maisteri Leijo Keto.

Laihian Keskikylän kantatalojen sijainnit Laihianjoen ympäristössä, Laihian Historia II mukaan, piirtänyt Pentti Papunen. Artikkelin kannalta kiinnostava Ritarin talo on kartassa saanut numeron 15 ja sen lähinaapuri Iipponen numero 8. Kartasta tulee selkeästi esiin Ritarin sijainti kylän pääasutukseen nähden. Muut kartassa mainitut talot Laihian historian mukaan: Rinta 10, Hyöty 13, Hakko 17, Viianen 3, Kauppi 5, Sorri 19, Hoppa 16, sekä Mahlamäki 20. Kylän talonimistöstä myös Rinnan ja Hopan merkitys palautuu sijaintia ilmaisevaan merkitykseen.

Ritolan suku ja maat Alavudella

Alavuden historia-kirjan I osassa mainitaan Alavuden lukkarina vuosina 1753-70 toimineen Niiles Martinpoika Ritola. Myöhemmissä selvittelyissä on käynyt selville, että hän oli syntynyt vuonna 1718 Peräseinäjoella ja kuollut 00.12.1790 Alavudella. Hänen vaimonsa oli Peräseinäjoella vuonna 1709 syntynyt Marketta Iisakintytär, syntyperästä eikä myöskään kuolin-ajasta ole ainakaan vielä tietoa käytettävissä. Parikunnan lapsimäärä on myös epäselvää. Eräs heistä on Anna Niileksentytär (Ritola), syntynyt 1.5.1747 Peräseinäjoella, kuollut 8.3.1831 Alavudella.

Anna Niileksentytär avioitui 22.1.1769 Alavudella Putulan sotilastorpassa asuneen korpraali Mikki Ottingin pojan Juho Siimon Ottingin kanssa, joka oli syntynyt vuonna 1747 Virroilla ja kuoli 7.9.1803 Alavudella. Appiukko Niiles Martinpoika Ritola luopui lukkarin toimestaan vävynsä Juho Ottingin hyväksi vuonna 1770. Näin Juho Ottingista tuli Alavuden lukkari ja Niiles Ritola siirtyi hoitamaan suntion tehtäviä Alavuden seurakunnassa. Kumpaisenkaan pestin pituudesta ei ole tietoa.

Sama Alavuden historia kertoo, ettei perheen myöhemmistä vaiheista ole tietoa. Näin ei kuitenkaan ole asian laita. Lukkari Juho Siimon Mikinpoika Otting nimittäin perusti **Ritola** nimisen uudistilan Alavuden kappeliin, saaden siihen maaherran ja kihlakunnan-oikeuden päätökset vuonna 1773. Hän käytti jo tuolloin Ritola nimeä, ilmeisesti alkoi käyttää sitä jo lukkariksi ryhtymisensä aikoihin. Virkamiehet joskus kirjoittivat nimen Ritalaksi ja jopa Riddarströmiksi.

Ritolan uudistila sijaitsi 1/8 peninkulman etäisyydellä Alavuden kappelikirkosta samoin kuin naapureistaan pappilasta ja Lampimäestä. Tila määriteltiin 1/2 manttaalin verolle. Alavuden seudun kansalaisopiston sukututkimusryhmä on tutkinut ja suomentanut perustamisasiakirjat vuonna 1982.

Anna Niileksentyttärelle ja Juho Siimon Mikinpojalle syntyi ainakin 8 lasta, joista aikuisikään eli kuusi - viiden jatkaessa sukua. Allekirjoittaneen sukuselvityksessä tällä haavaa jälkeläisiä esiintyy 10:ssä sukupolvessa 393 henkilöä, oikea määrä lienee 500:n paikkeilla. Suku on levittäytynyt ympäri maailman. Alavudella sitä ei kovinkaan paljon ole ja elossa olevia perustajan Ritola-nimeä käyttäviä jälkeläisiä löytyy täältä yksi henkilö.

Ritolan tilaan perustettiin jo 1. jälkeläis-polvessa Aholan torppa, jota ryhtyi asumaan nuorempi veli Antti. Seuraavan kerran tilaa jaettiin neljännessä sukupolvessa ja suuremmin 1920-luvun lopulla. Nykyään tällä kantatilalla Alavuden-kylän Rnro 7 on kolme - neljä maatilaa. Keskus-taajaman liepeellä ollen kaavoitus on asuttanut maita jossakin määrin. Ritolan päätilan asuintontti ja rakennus ovat siirtyneet kaupan myötä suvulta vuonna 2001.

Allekirjoittanut on syntynyt ja asustaa edelleenkin äidin, os. Ritola, perintömaalla, mutta on tässä myös isän puolelta perittyä Aholan eli alunperin Ritolan maita mukana, ollen Ritolan perustajan jälkeläinen 7. Polvessa sekä isän että äidin kautta

Etsintäkuulutus

Juho Arvid Kekola s.27.10.1894 Ilmajoella, kastettu Herralassa, ja isä renkinä Seppälässä. Siihen loppuu minun tietoni. Olen lähettänyt kyselyn myös Ilmajoen kirkkoherranvirastoon, mutta he eivät löytäneet hänestä lisää tietoa. Syntyneiden ja kastettujen luettelossa on kaikki muut tiedot, paitsi sivu josta olisi voinut jatkaa tutkimusta. En ole myöskään löytänyt tietoa ulosmuuttaneidenluettelosta. Seuraava tieto löytyy sitten Peräseinäjoen kirkonkirjoista, jossa on tieto, että perhe on muuttanut Seinäjoelle 26.11.1898. Tässä kaikki mitä tiedän.

Olisi mukavaa jos löytyisi tietoa missä hän on asunut Ilmajoella ennen muuttoaan Peräseinäjoelle Vantaalla Kalle Kekola sakari.kekola@mbnet.fi

Mielenkiintoinen tapahtumasarja Sompinluomalla

Isonkyrön syyskäräjät 1736

Isonkyrön käräjille 25-29.10.1736 ilmoittautui kantajaksi muuan Pietari Juhonpoika yhdessä holhoojansa, sukulaismies Matti Maijalan kanssa. Kanne koski Pietarin äidin, Susannan, jälkeensä jättämää omaisuutta eli neljä lammasta, lehmä ja viinapannu, jotka kantaja väitti sisarusten myyneen ja jakaneen rahat keskenään Susannan kuoleman jälkeen. Asialla näytti olevan erityinen paino, koska Pietarin avustajana esiintynyt Maijala toimi myöhemmin, tarkalleen sanottuna vuosina 1765-1766, Pohjanmaan talonpoikien valtiopäiväedustajana. Mitä oikeudessa sitten tapahtuikaan, niin palattakoon siihen myöhemmin. Mutta kuka oli tuo sukunsa hyljeksimä 18-vuotias Pietari? Jäljet johtavat Untamalan kylään ja Sompinluoman tilalle.

Tilanne Sompinluomalla ennen Isoa vihaa

Uudistilan oli aikanaan raivannut viljelykselle Erkki Pohto vaimonsa Priitan kanssa. Maakirjoihin se merkittiin v. 1694 Sompinluoma-nimisenä 1/8 manttaalina suuruusena tilana. Siellä kasvoivat myös heidän kaksi tyttärtään Marketta (s. 1688) ja Maria (s.1692). Isä-Erkki menehtyi suurten kuolonvuosien aikaan luultavasti nälkään 27-vuotiaana v.1697. Priitta solmi seuraavana vuonna avioliiton Matti Yrjänänpoika Ylkäsen kanssa. Tilanpidossa alkoi esiintyä vaikeuksia ja monet Erkki Pohdon aikoinaan rakentamat ulkorakennukset paloivat lämminvalkeina suuren Pohjan sodan kurittaessa valtakuntaa sen etäisillä rajoilla. Kauan ei kestänytäkään, kun tiedot Kaarle XII:n armeijan täydellisestä tuhosta Ukrainan Pultavan kylässä kesäkuussa 1709 tulivat untamalaistenkin tietoon. Sotilaiden barbaarimaiset otteet tiedettiin, sillä samoihin raakuuksiin ylsivät suomalaisetkin Eurooppaa valloittaessaan. Tunnettuja olivat maineikkaitten hakka-peliittammekin julmuudet 30-vuotisen sodan ajoilta saakka, joten tilapäisiä suojia etsittiin aina asumattomien nevojen takaa, ellei sopivia niitty- tai metsästysmajoja ollut tarpeeksi suojaisissa paikoissa.

Priitta synnytti Ylkäselä neljä lasta edellisestä avioliitosta olevan kahden tyttärensä lisäksi, nimittäin: Susanna (s.1698), Liisa (s.1700), Matti (s.1704) ja Mikki (s.1714). Vanhin tytär Marketta avioitui v.1711 Juho Erkinpojan kanssa, joka jäikin taloon vävymieheksi. Heille syntyikin jo seuraavana vuonna Mattiniminen poika, josta tulikin aikanaan erään oikeudenkäynnin seurauksena Sompinluoman haltija.

Napuen katastrofi 14.02.1714

Kaarle Kustaa Armfeltin johtama pääosin suomalaisista koostunut armeija vetäytyi Isonkyröön, missä tammikuun lopulla v.1714 alettiin vihdoin järjestellä

puolustusta. Vihollinen marssitti joukkonsa Kyrönkankaan tietä, ohittaen Ilmajoen ja suuntasi kulkunsa Ylistaron Pelmaalle, Isonkyrön Napuessa, taas Armfeltin joukot olivat ryhmittyneet puolustukseen. Venäläiset käyttivät tiedustelua tehokkaasti hyväkseen, aina Tuurinimisen miehen vapaaehtoisella opastuksella. Tuuri oli Heikkolan Tuurin talon isäntänäkin, ollen talon vävy.

Tuo otsikossa mainittu päivä koituikin kohtalokkaaksi Suomen armeijalle, sillä mottiin joutunut jalkaväki tuhottiin lähes viimeiseen mieheen. Taistelussa ja sen jälkimainingeissa arveltiin kuolleen kaikkiaan 3500 miestä ja poikaa. Tässä taistelussa kaatui myös nuori Sompinluoman Marketta-tyttären puoliso Juho Erkinpoika. Taistelun jälkeen vihollisen raivo kohdistui lähiympäristöön, jolloin kiinnisaatuja naisia raiskattiin, miehiä tapettiin.

Kasakat Untamalassa

Ison vihan ajan tapahtumat tunnettiin Untamalassakin raskaina aikoina. Perimätiedon mukaan kostonhaluinen, murhiin ja tappoihin erikoistunut kasakkalauma pakotti muuan kyröläisen oppaakseen, jonka piti ohjata heidät kyröläisten piilopirtille Vakkilanvuorelle, siitä vihiä saatuaan. Mutta opas veikin Jaurilta tulleen joukkion Untamala-Lehmäjoki tielle viitaten heidät Untamalan suuntaan, säästään näin Vakkilanvuorella piileskelleet kyröläiset (Vakkilan talon kaukoniityille rakentamia suojia).

Untamalan isäntä oli juuri seuroja järjestämässä perimätiedon mukaan, kun lauma kasakoita ryntäsi pihaan. He pakottivat väen sisälle taloon ja ovet ja ikkunat lukittuaan he sytyttivät talon palamaan väkineen päivineen. Tihutyötä juhliittiin läheisellä mäellä, joka vielä nykyäänkin tunnetaan Ilomäen nimellä, vaikkei se kyläläisille mikään ilonaihe ollutkaan (Vai lieneekö nimi peräisin nuorison aiemmin huvittelu-paikalleen antamasta nimestä?).

Palavasta talosta pääsi Lammin tilan Vappuniminen tytär perimätiedon mukaan pelastautumaan, kätkeytyen kotitalan navettaan kuivikekasan alle. Raution tilalla he surmasivat isännän porraspähän ja polttivat ruumiin. Untamalasta Pouttulaan johtavan tien ohien kasakat hirttivät kaksi ylistarolaista miestä.

Venäläisten raivo kohdistui näet rajuna siviiliväkeen jo senkin takia, että talonpojat poikineen olivat auttamassa ammattiarmeijaa, mikä ei ollut sopivaa menettelyä, sillä sodankäynti nähtiin ammattimiesten välisenä mittelönä. Koston ajatus laajassa mielessä tuskin kohdistui väitettyyn talonpoikien kotiseurakkauteen, vaan olihan venäläisillä yli-amiraali Galitzinin määräys polttaa ja hävittää koko Pohjanmaa aina sadan kilometrin syvyydelle sisämaahan päin.

Napuen taistelun jälkeen koottiin lisäksi suuri joukko eri-ikäisiä ihmisiä Venäjälle vietäviksi.. Tuo Kyrönmaan seuduilta haalittu väki ei ollut suinkaan vähäinen, joten oli kato mitä hirveintä luokkaa. Monet Venäjälle viedyistä menehtyivät jo matkalla ja nekin, jotka säilyivät hengissä, vietiin niin kauas pitkin laajaa Venäjän valtakuntaa, että kotiinpaluu sieltä oli miltei mahdotonta. Joitakin lähemmille alueille jääneitä vankeja palasikin myöhemmin kotiseuduilleen, jotkut jopa vuosikymmenien jälkeen.

Tilojen hoito jäi Napuen tapahtuman jälkeen monien leskien ja lasten harteille, minkä lisäksi venäläiset muonittivat joukkonsa öykkärimäisesti käyttäytyvien hallintovirkamiesten toimesta. Kun suuri osa pelloista jäi vaille kylvöä, ei vuodentulosta voinut myöskään suuria odotella. Materiaalisen niukkuuden rinnalla alkoi ajan myötä myös henkinen kantti rakoilla. Tämän surkean tilan huomasivat viimein valloittajatkin ja heidän keskuudesta nousi eräitä jalomielisiä päälliköitä, jotka eivät siekailleet teloittaa omia sotureitaankaan suurien väärinkäytösten seurauksena.

Kornetti Betzurjin

Kornetti Betzurjin kuului myös tähän venäläiseen päällystöön, jonka tehtäväksi tuli valvoa järjestystä ja oikeudenmukaista kohtelua siviiliväen keskuudessa. Voi vain olettaa, ettei hän ainakaan huono päällikkö ollut, kun uskalsi vierailta Untamalan kylässä, johon Ison vihan kauhut olivat jättäneet lähtemättömät jälkensä. Kornetti rakastui tulisesti Sompinluoman tilalla olleeseen Susannaan. Seurustelu vakiintui ja heidät nähtiin usein yhdessä, vaikka kyläläiset ja kotiväki eivät ryssäläistä vävyä suosineet.. Mutta mitalilla on aina toinen puoli ja tässä mielessä saattoi koitua kyläläisten onneksi, etteivät kasakat tehneet yllätysratsioitaan eikä muutakaan räikeää väärinkäytöstä taannoisen riehumisensa jälkeen. Sompinluoman isäntäkin katsoi suhdetta pitkin hampain, sillä olihan seutu vieraan vallan komennossa eikä miehittäjää ollut hyvä harkitsemattomasti loukata.

”Tällä kertaa kornetti oli tavallista vakavampi sitoessaan satulalaukkuaan, johon oli sullonut maallisen omaisuutensa rahojen ja korujen muodossa. Sotilaiden majoituspaikassa olleet ilveilijät saivat tuiman katseen, sillä kysymyksessä ei ollut suinkaan leikinlasku. Kornetti Betzurjin oli menossa jäähyväiskäynnille morsiamensa luokse Untamalaan.

Jossain Rajamäen paikkeilla hän pysäytti ratsunsa ja antoi sen hajamielisesti nyppiä kesän jäljiltä jääneitä heinän korsia, kunnes havahtui ajatuksistaan ja suunnisti läheiselle lähteelle, juottaen hevosesensa. Katsellessaan kuvaansa hämärtyvässä syysillassa, hän näki omat vääristyneet kasvonsa, jotka kurtuisina ja tummina katsoivat lähteen silmästä. Oli vaikeiden ratkaisujen aika, sillä morsian odotti heidän yhteistä lastaan ja mieltä painoi Susannaan taipumattomuus lähteä mukaan Venäjälle, missä hän olisi pystynyt

järjestämään turvaton toimeentulon heille kaikille. Toisaalta hän ymmärsi pitäytymisen turvallisessa kotipiirissä, vai oliko se sittenkään niin turvallista, hän aprikoi. Jo kotiväen torjuvantuntuinen suhtautuminen ei luvannut hyvää Susannalle ja tulevalle lapselle - hänen lapselleen. Jos hän olisi saanut Susannan taipumaan, niin olisivat asiat saattaneet järjestyä toisin. Mutta hän oli ammattisotilas, jonka omalla tahdolla ei ollut merkitystä, vaan uudet tehtävät odottivat jossain päin laajaa valtakuntaa. Lähtökäskykin saattoi tulla milloin vain ja näissä mielteissä hän antoi myös hevosen astella harvakseen tutulla polulla, sillä tiesihän sitä oli vaikea määritellä.

Sompinluoman tilalle tultuaan, kiirehti isä-Matti askeleitaan kartanon suuntaan, pysähtyen vielä tallin nurkalle ihmettelemään kornetin epätavallisen verkkaista kulkua. Hänet oli kuitenkin huomattu ja Susanna riensi Ivania vastaan pysähtyen keskelle pihaa miehen ajatukset arvaten. Ivanin tavanomainen riehakkuus oli poissa eikä tumma ja surullinen katse tiennyt hyvää, sillä kaikki viittasi siihen väistämättömään ratkaisuun, johon Susanna oli päätenyt. Nyt Ivan sulki hänet hellästi syliinsä ja silitteli Susannan vaaleita hiuksia painaen hänet viimein lujasti rintaansa vasten. Susanna tunsu, kun vatsassa ollut, tuleva lapsikin, olisi vaistonnut tämän vanhempiensa viime kosketuksen reagoimalla siihen selvästi tuntuvalta tavalla. Ivan yritti vielä elein ja käsimerkein sekä muutamalla ymmärrettävällä sanalla taivuttaa läheistään mukansa, mutta Susanna oli luja päätöksessään, sillä Venäjälle hän ei lähtisi. Vastuu tekemisistä oli itse kannettava, tapahtui sitten mitä tahansa.. Erotessa Ivan ojensi satulalaukustaan kaiken sinne kätkemänsä ja pyysi myös Susannan isän paikalle todistamaan , että laukun sisältö oli käytettävä Susannan ja tulevan lapsen hyväksi. Kun hyvästelyt oli tehty, karautti Ivan ratsunsa hurjaan kiitoon häviten puron mutkan jälkeen näkyvistä.

Susanna katsoi vielä kauan iäksi hävinneen sulhonsa perään, sillä hän oli pitänyt tuosta tummasta miehestä, joka poikkesi niin tavattomasti harmaista kyläläisistä. Kornetti osasi itkeä ja nauraa samanaikaisesti, mutta tulistuaan hän osasi olla säälimätön huomattessaan käskyjään rikotun. Vireäluontoinen ratsukin oli oppinut tuntemaan vihaiset piiskan sivallukset. Tuo kesytön arojen kasvatti oli antautunut suhteelle koko laajalla tunneskaalallaan eikä kyläläisten ollut hyvä muistuttaa sopimattomasta seurustelusta turvallisuuttaan uhmaten. Mikä olikaan tilanne nyt. kun Ivan oli iäksi hävinnyt. Sen tiesi vain Herra jossain korkealla taivaassaan, ajatteli Susanna ja viipyi vielä pitkään ulkona pakastuvasta myöhäisillasta huolimatta, sillä hän ei tuntenut fyysistä kylmyyttä, vaan sisäinen myllerrys kaottisine ajatuksineen piti ajatukset kuumina.”

Susannan tilanne vaikeutuu

Alueellinen hallinto järjestyi hiljalleen ja normaalintuntuinen elämänrytmi palasi seudulle. Virkamiehistö ei ollut parasta mahdollista, sillä suurin osa seutukunnan oppineista oli edelleen maanpaossa Ruotsissa ja saatettiinhan nimismiehen virkaan nimittää mies, joka ei osannut lukea eikä kirjoittaa. Olojen vakiintuessa vieraat vallanpitäjät vähensivät tuntuvasti joukkojaan, kun kapina-aikeista ei näkynyt merkkiäkään. Tilanne helpottui myös tilallisen vinkkelistä katsoen huomattavasti, kun kalliisti elätettävät joukot poistuivat seudulta. Sen oli saanut kokea myös Ivan Betzurjin, kun lähtökäsky toisiin tehtäviin tuli. Vaikka kasakka oli houkutellettu Susannaa mukaansa Venäjälle, ei Susannan rohkeus siihen yltänyt. Olipa ilkeät huhut tienneet kertoa, että Ivan oli kotonaan nainut mies, joten Susanna pelkäsi asemaansa ja mahdollista kohtaloaan vieraassa maassa kielitaidottomana. Haaste oli liian suuri, vaikei ollut toisaalta helppoa jäädä kotiseudullekaan, kun huhuttu rauha joskus koittaisi. Silloin saisi tuntea nahoissaan vihatun ryssän morsiamen maineen. Mutta Ivan ei ollut jättänyt morsiantaan yksin, vaan pian syntyvän lapsen varalle tuotiin Ivanin toimesta vielä huomattava erä viljaa.

Ivan lähti Sompinluomalta eikä sinne enää palannut, vaikkakin hänet nähtiin Pohjanmaalla vielä keväällä v.1721 useiden todistajien voimalla. Miksi hän ei tavoitellut enää Susannaa ja poikaansa, ei ole tiedossa. Kävikö rukkaset liian painaviksi ylpeän kasakan pitää, voi vain arvailla. Ainakin arvostelu seudulla kävi julkisemmaksi ja ennen vain kuiskatut mielipiteet tulivat äänekkäimmiksi. Kotona oli tilanne kehitymässä yhä huonompaan suuntaan eikä ymmärtäjiä muutenkaan ollut kosolti tarjolla. Matti-isän käytöskin kävi torjuvammaksi, mitä lähempänä rauhanteko oli, mutta kornetin antamat lahjat hän oli kyllä tallettanut.

Kun Susanna oli 8.12. 1718 synnyttänyt pojan, sai hän kasteessa nimekseen Pietari Juhonpoika, sillä isän nimi Ivan tarkoitti suomenkielellä lähinnä Juhoa. Pietari kasvoi melko vihamielisessä ympäristössä, sillä olihan hän yhä selvemmin kielletyn suhteen hedelmä.. Isän varastoista ei paljon heltynyt Susannalle ja pojalle, vaan heidän oli vähin eväin suunnistettava Pelman kylään tätiensä luokse jo seuraavana vuonna pienen Pietari-poikansa kanssa.

Susanna käräjillä v. 1722 ja maastamuutto

Kyrön kevätkäräjillä maaliskuussa 1722 oli vastaajana muuan Susanna Matintytär huorinteosta syytettynä, sillä luvattomasta suhteesta muuan Ivan Betzurjinin kanssa oli syntynyt avioton lapsi. Nimismies lisäksi Komsin syytteisiin ei vastaajalla ollut mitään lisättävää, vaan hän myönsi syyllisyytensä, kuten myös aiemmat salavuoteutensa, joista oli ollut puhe jo aiemmilla käräjillä (Käräjät aloittivat jokseenkin säännöllisen toimintansa vuoden 1717

paikkeilla). Syytetty tuomittiin 20 hopeamarkan sakkoihin, jotka hänen tuli sovittaa ruumiillisella rangaistuksella varojen puuttuessa. Lisäksi laki velvoitti myös kirkolliseen häpeärangaistukseen kolmena peräkkäisenä sunnuntaina jumalanpalveluksen ajaksi.

Tapahtuma johti pian siihen, ettei oleskelu seudulla enää käynyt päinsä, sillä liian monta haavaa sai sielu kokea ihmisten tylyistä katseista ja omaisten täydellisestä hylkäämisestä, jolloin ainoana keinona oli lähteä maasta mahdollisimman kauas. Ei Venäjälle, vaan pikemminkin päinvastaiseen suuntaan. Pian Susanna nähtiinkin Vaasassa kaupittelemassa vähäistä omaisuuttaan, jolla hän kykeni maksamaan tulevan Ruotsin matkansa.

Ero pojasta oli varmasti raskas, kun hän lähti Vaasan porvarien kyydissä Tukholmaan. Tarkoitus oli päästä siellä jaloilleen ja noutaa viimein sinne oma poikansa. Mutta kohtalo ojensi kylmän käden myös siellä, sillä sairastumisen myötä hänen voimansa ehtyivät jo joulukuussa 1723 ja Susanna päätti maallisen vaelluksensa 25-vuotiaana.

Tilanne Sompinluomalla Ison vihan jälkeen

Sompinluoman tilalla jatkui meno myös Matti-isän kuoleman jälkeen heti rauhan koittaessa, mutta tilalta puuttui miehinen työvoima, josta monet muutkin tilat kärsivät tuohon aikaan. Hävitetyssä ja vihollisen raiskaamassa maassa yleistyi kuljeskelevien ihmisten joukot. Pohjanmaallakin oli monenmoista onnenonkijaa, mutta helposti eivät leskien sylit auenneet, vaan tilaa yritettiin kynsin hampain pitää oman suvun hallussa. Helpotuksen Sompinluoman tilalle toi Keuruulta lähtenyt perhe, kun Paavo Paavonpoika(s.1655) tuli tilalle yhdessä vaimonsa Sofian kanssa tuoden muassaan parhaissa fyysisissä voimissa olleen poikansa Juhon (s.1698) ja tämän 15 vuotta nuoremman sisaren Marian (s.1713).

Napuen taistelussa miehensä menettänyt Marketta avioituikin pian riuskaotteisen Juhon kanssa muodostaen näin hallitsevan isäntäparin. Elämä palautuikin rauhallisiin uomiinsa ja muutaman hyvän sadon seurauksena elämä näyttää aika ajoin jopa hymyilevän. Isästään orvoksi jäänyt Matti kasvaa ikään kuin yhteen samanikäisen Marian kanssa solmimalla myös avioliiton.v.1733. Näin talonpito näyttää vääjäämättömästi luisuvan Erkki Pohdon perikunnalle, jota tilannetta eivät Ylkäsen perilliset voineet hyväksyä.

Tilan hallinnasta kehkeytyykin niin lihava riita, että asia viedään heidän toimestaan Isonkyrön kevätkäräjille v. 1734. Kantajina toimivat tällä kertaa edesmenneen Matti Ylkäsen lapset; Liisa (s.1700), Matti (s.1704) ja 20-vuotias Mikki yhdessä holhoojansa Kalle Imppolan avustuksella, sillä Kallen vaimo oli sisarusten täti. Todistajana kuullaan leskiemäntä Kaisa Filpuntuytär Rautiota, jonka mies oli ammuttu kotitalonsa rappusille venäläisten noisen häiriköinnin seurauksena kesällä v.1714.Valaehtoisen todistuksen mukaan emäntä

kertookin tarkasti tilan vaiheista. Hän kuvaa Erkki Pohdon tilalle tehdyistä töistä aina tulipaloja myöten sekä niiden uudelleen rakentamisesta. Ylkäsen ajasta hän näyttää saaneen ainakin aluksi huonohkon kuvan, mutta aikaa myöten hänkin kunnostautuu tilan rakennusten hoidossa ja Pohdon kotitalta saadun avun turvin hän rakensi vielä tuvan ja navetan. Oikeus määrääkin nimismies Collinin teettämään mittaukset kunkin tilan hyväksi tehdyistä töistä uskotun miehen Juho Rengon (Palhojaisista) kanssa, joten asia päätettiin lykätä seuraaviin käräjiin riittävien selvitysten saamiseksi asiassa.

Tilanhaltijaksi merkitään kuitenkin tuosta ajasta lähtien Matti Juhonpoika yhdessä Maria Paavontyttären kanssa, joten Ylkäsen perillisten kanssa on päädytty sopuratkaisuun, vai oliko päädytty, jää sittenkin epäselväksi, sillä mitään lopullista oikeuden päätöstä ei asiasta ole.

Pietari vaatii oikeuksiaan

Mutta pian taas ”raastuvassa” tavattiin. Kuten kirjoituksen alussa mainittiin, vaati Pietari-niminen renki Isonkyrön syyskäräjillä 1736 osuutta edesmenneen äitinsä perinnöstä, jonka sisarukset kuuluivat jakaneen keskenään. Holhoojansa, lautamies Matti Majjalan avustamana Pietarin perintövaatimus käsitti lehmän ,neljää lammasta ja viinapannun, Ivanin Susannalle jättämistä koruista puhumattakaan.

Vastaajat mitätöivät vaatimuksen jo hiljakkoin tutuksi tulleen holhoojansa Kalle Imppolan kanssa väittäen, että Susannan lehmä oli mennyt papille hautajaiskuluina ja toinen Susannalle kuulunut lehmä olisi mennyt velanmaksuna Imppolalle Susannan äidin, edesmenneen Priitan, tekemästä velasta. Sitä eivät vastaajat, kuten Imppolakaan osanneet sanoa, miksi velka oli maksettu edesmenneen omaisuudesta. Vastaajat väittävät ilman todisteita Susannan kaupitelleen viinapannua Vaasassa sekä myyneen hänen

osuudekseen tulleet neljä lammasta. Koruista ja Ivanin jättämistä rahoista vastaajat eivät näyttäneet tietävän mitään, vaikka lautamiesten saamien tietojen mukaan Susannan omaisuus oli ollut paljon huomattavampi, kuin mitä kantajat olivat edes osanneet vaatia. Yleisesti otaksuttiin, että Mikki Matinpoika olisi ne isänsä kuoleman jälkeen pannut omaan talteen. Mikin puolesta oikeudessa esiintynyt vaasalainen porvari Michel Lillielundilta vaadittiin selvitys seuraavilla käräjillä asiassa esiin tulleiden uusien seikkojen vuoksi ja myös Mikki Matinpoika velvoitettiin henkilökohtaisesti seuraavaan oikeudenistuntoon.

Sisarusten röyhkeydestä saa hyvän kuvan, kun he oikeudessa mitätöivät Pietarin syntyperän viitaten siihen, että lapsi oli saatu erään ryssän kanssa ja vaativat vielä kaiken lisäksi Pietaria korvaamaan heidän oikeudenkäyntikulunsa. Oikeus tuntui kuitenkin toimivan ihailtavalla objektiivisuudella ja asiantuntevuksella jo tuohon aikaan. Lautamiehet tuntuivat olevan tehtäviensä tasalla. Toista on taas sanottava Susannan sisaruksista, jotka näyttivät röyhkeästi hylänneen kaikki tunteensa syytöntä Pietaria kohtaan, joka olisi renkipojan takkuisella tiellä halunnut edes vähän kokea hyväksyntää. Sukunsa hylkäämä Pietari näyttää henkikirjojen mukaan toimineen tuohon aikaan Ruuskalan tilalla.

Sen jälkeen tapahtuneista vaiheista ei osaa sanoa enempiä, sillä Ylistaron ja Isonkyrön saatavilla olevista tiedoista häntä ei ole tavoitettu. Paljon on mahdollista, että Pietari on lähtenyt äitinsä jäljille Tukholmaan tai sitten pestautunut sotilaaksi, jolloin myös pääkatselmuksessa saatu uusi nimi häivyttää vanhat vihjeet.

Elämä Sompinluoman tilalla tuntuu jatkuvan sen jälkeen rauhallisissa merkeissä Ylkäsen perillisten poistuessa tilalta eikä Pietarilla liene asiakirjojen perusteella olevan moitittavaa tilalle jääneitä vastaan, joten tässä pätee osittain vanha sananlasku, että suku on paha, mutta lähisuku pahin.

Lähteet:

Matti Lehtiö: Sompinluoman tilaa koskevat dokumentit ja oikeuksien pöytäkirjat
Markku Pihlajaniemen ja Leijo Piirron suomennokset

Lisätietoja yöyriiläiseen kirkonrakentajaa koskevaan kyselyyn (Juuret No 2/2002 s.32)

Kirkonsuunnittelija- rakentaja Henrik Tomasson Kattil s.1693-12-11-1766

Jöralan kylän Kattil'in isäntäväki ennen Isonvihan aikaa:

Michel Johansson Kattil pso Brita Johansdr. os. Storkeskis (Kimosta) s.1666 k.27.2.1752

Pariskunnalla oli neljä tytärtä, joista Maria niminen (s.26.6.1699 k.12.5.1753 avioitui Henrik Tomanssonin kanssa, josta tuli virallinen isäntä v.1723, maininnalla, että oli tullut Turusta. Henrik avioitui uudelleen Anna Johandr:n kanssa (s.1700 k.178)

Sukututkimusterveisin Vöyriiltä Rolf Rönnqvist (Jonka suvusta löytyy em. Kattil ym. kirkonrakentajia
Lisätietoja löytyy mm.: Vörå sockens historia s.137/I, Svenska Folhsh. V. Kalenterit v.1927, v.1945

Erkki Kauppilan jälkeläisiä ympäri Pohjanmaata, osa III

Kauppilan talon tarina Isossakyrössä osa I päättyi Matti Erkinpoika Kauppilaan, joka isännöi kotitaloaan 1676–80 ja 1685–1706. Samassa yhteydessä esiteltiin hänen lapsensa.

Matti Erkinpoika Kauppila

Pso Priita Kristerintytär

Lapset: (Ei ikäjärjestyksessä)

<i>Liisa</i>	<i>Matti</i>	<i>Erkki</i>
<i>Susanna</i>	<i>Simuna</i>	<i>Jaakko</i>

Kun Kauppilan talossa asuneiden jälkeläisten elämästä ei ole löydettävissä kovin suurta dramaattikkaa, keskittyy artikkeli esittelemään vain ensisijaisesti Matti Kauppilan jälkeläisiä. Suvun Ylistaroon muuttaneiden henkilöiden vaiheet kaipaavat vielä kovasti täydennystä, ja siksi muilla tutkijoilla mahdollisesti olevat lisätiedot ovat tervetulleita.

Liisa Matintytär, Rengon emäntä

Matti Kauppilan Liisa-tytär avioitui syntymäkotinsa kohdalla Kyrönjoen vastarannalla sijaitsevan (Ala-) Rengon talon pojan Heikki Eskelinpojan kanssa vuonna 1707. Nuoripari alkoi isännöidä Renkoa vuonna 1714, Napuen taistelun kynnyksellä, appivanhempien vielä eläessä. Liisan puoliso Heikki kuoli isonvihan aikana, pian Napuen taistelun jälkeen noin 1715–18. Tästä avioliitosta Liisalle jäi kaksi aikuiseksi kasvanutta poikaa. Liisan appiukko Eskeli kuoli pian poikansa jälkeen, jolloin talon vanhaemäntä otti ohjokset käsiinsä siihen saakka, kunnes Liisa avioitui toisen kerran, tällä kertaa lapualaisen Jaakko Juhonpojan kanssa.

Sukututkimuksellisesti Jaakko Juhonpoika on ongelmallinen, sillä hänen syntymäaikaansa ei ole löydetty. Jaakon syntyperän selvittämiseksi on tarjolla kaksi pientä tiedonmurua: erään käräjä-pöytäkirjan erittäin lyhyt katkelma ja Jaakon siskon nimi. Edellä mainitussa asiakirjakatkelmassa mainitaan kolme henkilöä, jotka todennäköisesti olivat sukua keskenään: Matti Ulvinen Tiistenjoelta, Martti Myllymäki Seinäjoelta ja Jaakko Renko Isostakyröstä. Matti Ulvinen oli Nurmon Soinista eli Sonnilasta ja hänen siskonsa Ventla (Laurin-tytär) oli Nurmon Pauhun talon emäntä. Martti Myllymäki puolestaan oli Ventla Laurintyttären puolison ja Pauhun talon isännän Juho Matinpojan (alkuaan Koskela) veli. Kun Jaakko Rengon isä oli Juho, yksinkertaisin yhdistävä tekijä näiden kolmen henkilön kesken saadaan aikaan siten, että Jaakko Renko voisi olla Juho Matinpojan Pauhun (ent. Koskela) poika. Tällöin Martti Myllymäki ja Matti Ulvinen olisivat olleen hänen setiänsä, toinen isän ja toinen äidin puolelta.

Kun Jaakon avioitumisaika oli vuosi 1720, hänen todennäköinen syntymänsä ajoittuu vuosiin 1695–1700, mikäli lähdetään siitä, että hän oli avioituessaan nuori poikamies. Yhteyttä Juho Matinpoika Pauhun heikentää se, että hänelle ei ole merkitty syntyneeksi Jaakko-nimistä poikaa. Toisaalta 1690–1709 lapsia tasaiseen tahtiin saaneille Juholle ja Ventlalle ei ole merkitty syntyneeksi laisinkaan lapsia 1695–1700 (lasten syntymävuodet: 1690, 94, 1702, 04, 06, 08 ja 09), mikä tuntuu merkilliseltä. Toisaalta syntyneiden luettelon tiedot eivät liene täysin kattavia, sillä heille syntyi todennäköisesti myös vuonna 1702 Juho niminen poika¹⁾ Kun Jaakko ei myöskään esiinny Pauhun rippikirjoissa, eikä koko Lapuan rippikirjoista löydy ketään muutakaan sopivaa Jaakko Juhonpoika -nimistä Isoonkyröön muuttanutta henkilöä, voidaan asia selittää hänen syntymäajallaan. Jaakko saavutti rippi- ja avioliittokelpoisuuden isonvihan aikana, jolta ajalta merkinnät luonnollisesti ovat puutteellisia. Juholle ja Ventlalle kastettujen luettelon mukaan syntyneiden lasten elämänvaiheet tunnetaan yhtä Ventla-nimistä tyttölästä lukuun ottamatta. Ventla esiintyy kastettujen luettelossa ja myöhemmin myös rippi-kirjoissa. Rengon talon rippikirjassa sen sijaan mainitaan Jaakolla Ventla-niminen sisko, joka muuttaa myöhemmin Mustasaareen.

Liisa Matintytär e. Kauppila, s.1686

pso I (vih. 1707): Heikki Eskelinpoika (Ala-) Renko., Rengon isäntä 1714

Lapset:

Nimetön lapsi, kuollut v.1708 ja haudattu 17 kolminaisuuden jälkeisenä sunnuntaina.

Mikko, s. 00.10.1709 k. 04.08.1738

pso Anna Antintytär Tuura, löytyy jälkeläisiä

Matti, s. 00.06.1715 k. 05.07.1742

pso Maria Juhontytär Kiikka Heikkolasta, kaikki lapset kuolevat pienokaisina.

pso II (vih. 28.2.1720)

Jaakko Juhonpoika todennäköisesti Nurmon Pauhusta

Lapsia:

Helena s. 08.09.1721

Maria s. 25.05.1724

Liisa s. 20.03.1727

Juho s. 15.08.1731

Sofia s. ?

Kaisa s. ?

Matti Matinpoika, Topparin isäntä

Merkillistä kyllä, vaikka Matti Matinpojasta tuli Ylistaron Topparlan kylän Topparin talon väliaikainen isäntä, tiedot hänestä ovat niukat ja kaipaavat täydennystä. Syy asiantilaan johtuu siitä, että Topparissa oli

samanaikaisesti kaksi Matti-nimistä miestä, joita yleisesti puhutellaan ilman patronyymia. On siis vaikea sanoa, kummastako Matista kulloinkin on kysymys. Ilmeisesti Matti oli kuitenkin se vävy, joka avioituu vuonna 1707 Susanna Juhontytär Topparin kanssa ja jonka tiedetään olevan elossa vielä vuonna 1722.

Suutari Erkki Matinpoika

Henkikirjassa Erkki mainitaan ensimmäisen kerran Kauppilan talossa vuonna 1709, jonka perusteella hän olisi syntynyt noin vuonna 1693. Tämä tieto tarkentuu myöhemmin vuodeksi 1689. Suutarina Erkki mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1713 Ritaalassa, siis 20-vuotiaana. Suutarin opin Erkki näyttää oppineen Ritaalan kylässä suutarin ammattia harjoittaneelta Matti Erkinpojalta. Isonvihan jälkeen Erkki asuu perheineen Kauppilan lähinaapurissa Kylkkälän kylässä vuoteen 1723 saakka, jonka jälkeen hän muuttaa Ylistaroon. Mahdollisesti syynä Ylistaroon muuttoon oli ylistarolaisten suutarin tarve, mutta asiaan vaikutti varmaakin veljen asuminen Topparlassa. Erkillä näyttää olevan aikuiseksi kasvaneita lapsia, mutta heidän vaiheensa on tutkimatta.

Erkki Matinpoika Kauppila, s.n. 1689, k. 25.5.1751
pso *Marketta Kallentytär*, s. 1680, k. 29.10.1739

Lapsia:

Iisakki s. 01.01.1721, Kylkkälä
Liisa s. 13.10.1722, Kylkkälä
Sippo elossa
Erkki s. 26.03.1726, Ylistaro
Marketta s. 26.03.1726
Hedvig s. 07.10.1726
pso II (vih. 1.5.1740)

Kaisa Jaakontytär (Viitalasta).

Susanna Matintytär

Varhaisimmat merkinnät Susannasta tavataan 1705–10, jolloin hänet mainitaan naimattomana kotona Kauppilassa. Näiden tietojen perusteella hän lienee syntynyt noin 1689. Asiakirjatiedon²⁾ perusteella hänet mainitaan leskenä vuonna 1722. Asiakirjasta ei kuitenkaan selviä hänen puolison nimeä eikä kuolinvuotta. Asian selvittäminen veroluetteloista on mahdotonta, sillä vuosina 1711–13 veroluetteloihin ei ole merkitty puolison nimeä. Tämän lisäksi ei ole tietoa avioliitosta mahdollisesti syntyneistä lapsista. Näyttää kuitenkin siltä, että avioliitosta ei jäänyt lapsia, koska sellaisia ei esiinny Susanna mukana. Sattuman avulla Susannan ensimmäinen aviopuoliso voidaan kuitenkin selvittää:

Vuoden 1722 käräjillä tuomitaan Susannan lanko Jaakko Renko saamaan Susannalta 2 taalaria ja 16 äyriä lehmästä, jonka Rengon talo oli luovuttanut ryssille Yryselän Hurrin talon puolesta.³⁾ Huomiota asiakirjassa herättää se, että miksi Susanna oli vastuussa Hurrin talon asioista. Tutkimalla Hurrin asukkaita ennen

isoavihaa asia saa luonnollisen selityksen. Talon vävyisäntä Heikki jää leskeksi vuonna 1709 joulukuussa ja avioituu uudelleen nimeltä mainitsemattoman naisen kanssa vuoden 1710 lopussa. Kun Susanna Kauppila häviää kotitalonsa kirjoista samanaikaisesti, on selvää, että hänen ensimmäinen aviopuolisonsa on edellä mainittu Heikki Hurri. Avioliitosta syntyi kaksi lasta, jotka kuolivat pian syntymänsä jälkeen. Susannan puolison Heikin kuoltua isonvihan aikana 1714–18 Susanna muuttaa takaisin kotitaloonsa Kauppilaan.

Leskeysaikanaan vuonna 1721 Susanna joutui erään vanhan piian panettelujen kohteeksi. Juorun mukaan hänellä ja Henrik **Reiniuksella** olisi ollut luvaton suhde. Kun samainen piika oli levittänyt Reiniuksesta muitakin ilmeisesti perättömiksi osoittautuneita huhuja ja ollut pitkän aikaa Kronobyn hullujenhuoneella, juttu kuivui kasaan ilman sen suurempia tutkimuksia. Mielenkiintoista asiakirjassa on maininta, jonka mukaan Susanna kuvataan ”*vanhaksi sokeaksi eukoksi*”.

Todennäköisesti Susannalla oli siis heikko näkö, mutta kuten jäljempänä selviää ja sai vielä lapsia.

Susanna avioituu toisen kerran vuonna 1724, Kylkkälän kyläläiseksi mainitun Antti Jaakonpojan kanssa. Antti Jaakonpojan sukutausta ei ole vielä selvillä, mutta pienien tiedonsirpaleiden perusteella siinä näyttää olevan mielenkiintoisia piirteitä. Antti Jaakonpoika oli todennäköisesti Kylkkälän kylän Tarkkasen väliaikaisen vävyisännän Klaus Jaakonpojan veli. Klaus Jaakonpojasta tiedetään, että hänellä oli isonvihan aikana Palhojaisten Mattilan eli Vähä-Minnin hallintaoikeus. Lisäksi Klaus ja Antti mainitaan vuonna 1708 alaikäisinä renkipoikina Yryselän Hissan talossa, joka sijaitsi siis samassa kylässä kuin Susannan ensimmäinen miniäpaikka Hurri.⁴⁾ Antin syntymäkotinäyttäisi siten sijaitsevan varsin todennäköisesti Isonkyrön Alapäässä. Susannan puoliosasta Antista käytetään lisänimeä Järvi, joka kuitenkin ei anna lisävinkkejä tutkimukseen, joskin Yryselän Mustasuuta ja Kylkkälän Puotua kannattaa pitää tarkasti silmällä.

Susanna Matintytär Kauppila, s. n. 1689

pso I

Heikki Matinpoika Hurri

Lapsia:

NN Haudattu 11. Kolminaisuuden jälkeisenä sunnuntaina v.1711

NN Haudattu 5. Kolminaisuuden jälkeisenä sunnuntaina v. 1712

pso II (vih. 25.2.1724)

Antti Jaakonpoika Järvi k.1740?

Lapsia:

Liisa s. 10.11.1724 Kylkkälä

Maria s. 23.07.1726 Kauppila

Puoliso todennäköisesti Lauri Laurinpoika (vih. Kauppilassa 29.11.1747). Mahdollisia jälkeläisiä ei tietoa.

Simuna Matinpoika ”Rinta”

Simuna Matinpoika on ongelmallinen tapaus. Kotonaan hänet mainitaan 1695–96 ja uudelleen 1705. Näiden tietojen perusteella hän lienee syntynyt noin vuonna 1679. Vihje Simunasta löytyy Vähänkyrön kastetuista, jossa samannimisen miehen lapsen kummiksi on merkitty Susanna Matintytär Kauppila Isostakyröstä vuonna 1703 ja vastaavasti vuonna 1705 Erkki Matinpoika ja Maria Matintytär Isonkyrön Kauppilasta. Tämän tiedon perusteella löytyy Vähänkyrön kastettujen luettelosta Simunasta isänä kolmaskin merkintä, jonka perusteella hänen asuinpaikakseen tuolloin selviää Ryövääjän kylä. Veroluetteloiden mukaan Simuna palveli Iso-Ryövärissä renkinä 1702–04 ja naapuritalossa Vähä-Ryövärissä 1705–08. Merkilistä kyllä, vaikka hänen tiedetään olleen kastettujen luettelon perusteella naimisissa, ei hänelle ole merkitty vaimoa. Tälle seikalle lienee olemassa luonteva selitys: Simunan ensimmäisen lapsen syntymäpaikaksi on mainittu Ryövääjän kylän vastarannalla Kyrönjoessa sijaitseva Torkkolan kylä ja vaimoksi Maria Yrjänäntytär. Näiden tietojen perusteella Maria Yrjänäntyttären syntymäkodiksi voidaan määritellä Torkkolan kylän Rinnan talo ja Simunan apeksi Yrjänä Antinpoika Rinta. Simunan vaimo Maria näyttää asuvan koko ajan kotonansa.

Simuna Matinpoika

pso

Maria Yrjänäntytär Rinta

Lapset:

Juho s. 19.12.1703

Mikki s. 11.09.1705

Priita s. 17.09.1706

Perheen vaiheista ei ole tietoa isonvihan jälkeen.

Jaakko Matinpoika, Kauppilan isäntä 1707–14

Matti Kauppilan esikoispoika Jaakko ilmestyy henkikirjoihin vuonna 1686, minkä perusteella hän oli syntynyt noin 1660. Avioliiton hän solmi 1692–94 Priita Jaakontytär -nimisen tytön kanssa. Nuoripari aloittaa Kauppilan isännyyden 1707, ja se kestää isonvihan alkuun saakka. Tämän jälkeen Jaakosta saati hänen vaimostaan Priitasta ei löydy mainintaa. Kauppilan talo koki kovia isonvihan aikana kun vihollinen poltti sen. Asiakirjatietojen perusteella tässä tuhopoltossa kuoli saman kylän Rintatalon emäntä.

Aikuisikään kasvaneita lapsia Jaakolla tiedetään vain kaksi, ja kolmannen lapsen tiedetään kuolleen pienokaisena. Jaakon lapsista tytär Marketta avioitui Ikolan kyläläisen Matti Mikinpoika Mullolan kanssa ja Juho-pojasta tuli Kauppilan seuraava isäntä.

Jaakko Matinpoika Kauppila

pso *Priita Jaakontytär*

Lapsia:

Juho s. 00.00.1693 k. 20.07.1743

Marketta s.?

pso 17.06.1722 Matti Mikinpoika Mullola

NN s. 07.09.1706 k. 22.10.1706

Kun Matti Kauppilan jälkeläisten kohdalla on ensisijaisesti tutkittu vain hänen lapsiensa vaiheet etenemättä sen pidemmälle nykyaikaan, kannattaa Matin pojan Jaakon kohdalla tehdä poikkeus, joka selviää asian käsittelyn aikana. Toiseksi tutkimus on perusteltua myös sen vuoksi, että Jaakko oli selkeästi vanhempi kun sisarusparven muut jäsenet, ehtihän Jaakon vanhin lapsi jo rippikouluikänsä ennen isoavihaa.

Juho Jaakonpoika Kauppila

Jaakko Matinpoika Kauppilan poika Juho näyttää olleen varsin pystyvä mies, sillä hänet mainitaan jo 28-vuotiaana lautamiehenä. Hän solmii avioliiton isonvihan aikana, ja siksi tapahtumasta ei löydy merkintöjä. Juhon puoliso oli nimeltään Maria Heikintytär ja hänen syntymäkotinsa on mahdollista selvittää jälleen kerran pienien tiedonsirpaleiden avulla, koska selkeää asiakirjamerkintää ei ole olemassa. Ensinnäkin Marian mukana Kauppilassa oli hänen äitinsä Susanna Jaakontytär, mikä ei yksinään vielä Marian syntymäkotia ratkaise. Ratkaisun avain löytyy toisesta Kauppilassa asuneesta henkilöstä, Susanna Iisakintyttärestä, joka mainitaan rippikirjassa ”veljen lapsena”. Merkintä siis antaisi olettaa, että Juho Kauppilalla olisi ollut Iisakki-niminen veli. Näin ei kuitenkaan ollut, vaan todellisuudessa Susanna Iisakintytär oli Juhon vaimon Maria Heikintyttären veljen tytär. Näiden tietojen ansiosta selviää, että Maria oli Kylkkälän kylän Munkin talon tytär. Iisakki Munkin tyttären Kauppilassa olo selittyy sillä, että hän jäi täysorvoksi 1720-luvulla.

Juho Jaakonpoika s. 1693 k. 20.07.1743

Pso Maria Heikintytär Munkki

Jaakko s.07.08.1719, seuraava isäntä (kts. seuraava taulu)

Matti Palhojaisten Mattilaan

Juho Hevonkosken Välmään

Priita Ritaalan Ritariin

(Priita on artikkelin kirjoittajan esiäiti)

Jaakko Juhonpoika Kauppila

Jaakko Juhonpoika s. 07.08.1719 k.22.12.1783

Pso (vih. 27.09.1747)

Sofia Martintytär s. 12.07.1729, sotamies Rönqrantzintytär

Lapsia:

Maria, lasimestari Rönqvistin puoliso; Susanna Vähänkyrön Lukkarlaan; Juho ja Iisakki jäivät asumaan

kotitilalle; Liisa Laihialle; Jaakko Vaasaan ja Heikki Mustasaareen. Poika Juhosta tuli seuraava isäntä, katso alla.

Juho Jaakonpoika Kauppila

Juho Jaakonpoika s. 24.04.1756

Pso *Susanna Klemetintytär* s. 12.02.1759, Hissa, Yryselästä

Lapsia:

Ainakin pojat Jaakko ja Juha, jotka näyttävät jakavan talon noin 1831–39. Juhon puoliso Liisa Esantytär Hissa Yryselästä.

Jaakko Juhonpoika Kauppila

Jaakko Juhonpoika s. 23.08.1783

Pso *Hedvig Juhontytär* s. 11.01.1782

Palonkylän (Ison-)Palon tytär. Heistä jatkuva suku-puu löytyy Suur-Palon sukumatriikkelista.

Heillä oli mm. poika Juho, katso alla.

Juho Jaakonpoika Kauppila

Juho Jaakonpoika s. 23.06.1816

Pso *Susanna Mikintytär* s. 08.02.1824, Mikki Eeron tytär Kylkkälän kylästä.

1) Väinö Sointulan tutkimukset 2) Isonkyrön käräjät 12.3.1722, s. 296–97 3) Isonkyrön käräjät 12.3.1722, s. 300 4) Isonkyrön käräjät 1708, s. 436–43

Ulpu Takatalo

Titanicin ”Tuntematon lapsi” oli Eino Panula Ylihärmästä.

Lähes sata vuotta sitten, 18.4.1912, liikuttuneet kanadalaiset, Mackey- Bennett kaapelilaivan merimiehet, löysivät vuoden ja kuukauden ikäisen lapsen ruumiin ja hautasivat hänet Halifaxiin Fairview Law`n hautausmaalle tunnistamattomana pienokaisena hautaan no 4 ja hänestä tuli kaikkien Titanicin lapsiuhrien symboli: ”Tuntematon lapsi”. He olivat löytäneet kauniin, vaaleahiuksisen pikkupojan kellumasta veden pinnalla ilman pelastusliiviä, kasvot ylöspäin. Hänet oli puettu harmaaseen turkisvuoriseen takkiin ja ruskeaan villapaitaan ja jalassa oli flanelliset alushousut.

Tuntemattoman lapsen nimen selvittäminen kesti kaksi vuotta. Haudasta löytyi v. 2000, 88 vuotta onnettomuuden jälkeen vain kolme hammasta ja 7 gr ranneluuta, joka oli ilmeisesti säilynyt merimiesten arkkuun asettaman kuparimedaljongin ansiosta. Medaljongissa luki ”Our babe” (Pienokaisemme). Hammastestit osoittivat, että kyseessä olivat pikkulapsen hampaat ja se rajasi lapsiuhrit kolmeen. He olivat viisikuinen ruotsalainen, seitsenkuinen britannialainen ja 13 kuukautinen suomalainen. Tunnistustesti keskittyi mitokondriaaliseen DNA:aan, joka periytyy nimenomaan äidiltä.

Heillä oli mm. poika Jaakko, katso alla.

Jaakko Juhonpoika Kauppila

Jaakko Juhonpoika s. 07.06.1870

Pso *Anna Emilia Matintr.* s. 01.03.1872

Anna oli Matti Hintun tytär Tuuralan kylästä. Annan esivanhempien ketjua tutkittaessa selviää, että hän oli suoraan alenevassa polvessa kirjoituksen päähenkilön Erkki Markuksenpoika Kauppilan jälkeläinen, jonka sukujuuret kiertyvät Isostakyröstä Ilmajolle, sieltä Laihialle, josta edelleen takaisin Kauppilaan.

Anna Hintun jälkeläisten kohdalla olemme siis kiertäneet ympyrän täyteen ja palanneet takaisin Isonkyrön Ritaalaan ja Kauppilan taloon, jossa Annan jälkeen hänen poikansa Viljo ja Toivo jatkoivat kahdeksi jaetun Kauppilan isännyyksiä. Nykyisin viljelystä jatkavat heidän pojanpoikansa Pekka ja Timo.

Sarjan neljäs jakso ilmestyy 1/2003 numerossa, ja siinä käydään lävitse Kauppilan Laihialta Ilmajolle suuntautunut sukuhaara.

Aluksi poikaa epäiltiin ruotsalaiseksi Gösta Pålssoniksi. Kaikki alkoikin siitä, kun hänen sukulaisensa halusivat kolme vuotta sitten tietää, olisiko ”*Tuntemattoman lapsen*” haudassa heidän sukulaisensa. Luunsiruissa ei kuitenkaan ollut Pålssonin suvun DNA:ta.

Eino Panula syntyi Ylihärmässä maaliskuussa vuonna 1911 ja juuri hänestä siis tuli Titanicin lapsiuhrien symboli ”*Tuntematon lapsi*”. Hän pysyi tuntemattomana 90 vuotta, kunnes vihdoinkin DNA-tutkimuksilla henkilöllisyys saatiin selville. Tutkimukseen kelpuutettiin vain äidin sukulaiset ja kokeessa käytettiin yhden miespuolisen ja neljän naispuolisen sukulaisen verinäytteitä. Tänä vuonna kävi suomalainen pankkivirkailija Magda Schlefer haudalla, jonka DNA-testi oli osoittanut pitävän sisällään hänen sukulaisensa jäännökset. Maija Panula oli Magdan isoäidin sisar.

Yhdysvalloissa on näinä päivinä valmistunut dokumentti nimeltä *Titanic Ghosts*, missä seurataan ”*Tuntemattoman lapsen*” tunnistustyötä. Toivon mukaan se tullaan näkemään pian myös Suomessa.

Perheen isä, ”*kovan onnen kosiomies*”, oli Juho Juhonpoika Panula, syntynyt 15.8.1870 Lapuan Haapakoskella. Vuonna 1962 hänet julistettiin

kuolleeksi USA:ssa. Hän menetti kaikki yhdeksän lastaan hyvin varhain, kolme kuoli sairauksiin ja kuusi lasta hukkuu. Myös hänen ensimmäinen vaimonsa, jonka kanssa hänellä oli takanaan 20 vuoden avioliitto ja yhteensä kahdeksan lasta, hukkuu viiden lapsensa mukana Titanicilla vuonna 1912. Seuraavana vuonna, 11.7.1913, reilu vuosi surullisen tragedian jälkeen, Juho-isä palasi Suomeen, Lapualle ja avioitui uudelleen lapualaisen Sanna Kaisa Ulvisen kanssa. He saivat tyttären, joka kuitenkin kuoli vuoden, parin ikäisenä. Noin vuonna 1915 Juho lähti jälleen Amerikkaan ja luultavasti viimeisen kerran. Sanna Kaisa seurasi häntä pian perässä, mutta palasi myöhemmin Suomeen, luultavasti vasta Juhon kuoleman jälkeen ja hänet on haudattu Lapuan Tiistenjoelle.

Juho ja hänen ensimmäinen vaimonsa, Titanicilla menehtynyt ”Uudentuvan Maija”, vihittiin Lapualla alkuvuodesta 1892. Saman vuoden lopulla syntyi pieni poika, joka kuitenkin kuoli vielä samana vuonna ennen joulua. Esikoistaan sureva nuori pari lähti pian tämän jälkeen yhdessä Amerikkaan, Michiganiin, missä Ernesti-poika syntyi vuonna 1895, Jaakko vuonna 1897 ja Emma tytär vuonna 1901. Juho työskenteli kaivoksessa ja Maija hoiteli kotona lapsia.

Perhe palasi kuitenkin v.1902 takaisin Suomeen, Lapuan Kauhajärvelle, sillä Maija ei kielitaidottomana oikein hyvin viihtynyt Amerikassa. Perheeseen syntyi vielä samana vuonna toinen tytär, Lydia, joka kuitenkin kuoli vain puolen vuoden ikäisenä. Lapualta ostettiin Haapajärven tila, missä syntyivät pojat Juha vuonna 1904 ja Urho vuonna 1909. Mutta siellä vuonna 1910 huhtikuulla perhettä kohtasi jälleen suuri suru, sillä yhdeksänvuotias Emma tyttönen hukkuu koulumatkallaan Lapuanjoen kevätyäihin. Tämän jälkeen perhe muutti vielä samana vuonna Ylihärmään, Bränniin, Korpitilalle 23.9.1910, mistä Juho lähti takaisin Amerikkaan vielä saman vuoden marraskuulla.

Isä lähetti rahaa Amerikasta ja kirjoitti, että perheen sopisi tulla perästä ja niin alkoivat matkavalmistelut. Koko lapsikatra sai uudet puvut, jotka valmisti Lapuan Kauhajärven kyläompelija Maija Jokela. Perheen äidillä oli selkävaivoja, mutta hän päätti kuitenkin lähteä, todeten: ”*Siihen laivaan menen, vaikka lakanoilla kannettais.*” Hän lähti lastensa ja ylihärmäläissyntyisen kotiapulaisensa Sanni Riihivuoren kera matkaan kohti Englantia, Southamptonia, missä odotteli juuri valmistunut Titanic. Matka sieltä jatkui 10.4.1912 ja hinta oli yhdeltä henkilöltä 230 mk, nykyrahassa noin 700 euroa. Yhteensä matka maksoi noin 4000 euroa ja siihen sisältyi myös junamatka Pennsylvaniaan Coal Centeriin.

Isä oli tullut vastaan New Yorkiin ja sai tiedon perheensä menehtymisestä vasta kymmenen päivän kuluttua Titanicin uppoamisesta. Ihmettelen sitä, miksi isä ei saanut poikansa ruumista, koska se kuitenkin löytyi jo kolmen päivän päästä ja olisi ollut helposti tunnistettavissa. Isä odotti perhettään New Yorkissa ja Halifax sijaitsee Nova Scotian territoriossa eli ei kovin

kaukana New Yorkista, ainakin se on samalla itärannikolla. Ehkä hän oli niin epätoivoinen, ettei tällainen mahdollisuus tullut mieleenkään. Ei myöskään merimiehille, että olisivat ilmoittaneet mahdollisille perheille löydöstään tai sitten sen ajan yhteydenotot olivat sen verran mutkikkaita, ettei se onnistunut. Tänä päivänä näin ei voisi käydä.

Laivassa oli kaikkiaan 2.228 ihmistä. Perhe sijoittui keulapuolen alempiin ja halvimpiin, kolmannen luokan matkustajatiloihin niinkuin muutkin siirtolaiset. Matka alkoi hyvin uudella, upealla laivalla, kunnes neljän päivän kuluttua 14.4.1912 klo 23.40 laiva törmäsi kovalla vauhdilla kolmikerroksisen talon korkuiseen jäävuoreen, repesi kyljestään vesirajan alapuolelta noin 100 metriä ja halkeamasta syöksyi vesi voimalla sisään. Laiva upposi tasan 3 tunnin kuluttua törmäyksestä eli klo 2.40 ja vei mukanaan syvyyksiin 1.523 ihmistä, vain 705 pelastui.

Maija nähtiin pukemassa pelastusliivejä lastensa ylle, mutta hetkessä hän oli hävittänyt yhden pienemmistä lapsistaan ja joutui paniikkiin. Kyseessä saattoi olla juuri perheen kuopus, Eino Viljam. Kerrotaan, että Maija olisi päässyt pienempien lasten kanssa pelastusveneeseen, mutta kaksi vanhinta poikaa, 16-vuotias Ernesti ja 14-vuotias Jaakko, eivät olisi päässeet, koska heidät laskettiin jo miehiksi. Maija ei kuitenkaan mennyt, sillä kun paikalla olleen pelastuneen suomalaisen henkilön kertoman mukaan, toinen vanhemmista pojista, pyysi, että: ”*Äiti, älä jätä meitä, kuollaan yhdessä*”, hän ei pystynytkään jättämään lapsiaan uppoavaan laivaan. Tiettävästi sanoja oli Ernesti, joka oli veljensä Jaakon kanssa herännyt valtavaan rysähdykseen laivan törmäytyä jäävuoreen. Toinen pojista syöksyi herättämään äitiään, joka nukkui pienempien poikien kanssa naisten puolella. Hän oli huutanut: ”*Herätkää kaikki, Titanic uppoaa, muuten löydätte toisenne meren pohjasta!*” Niin sitten kävikin, sillä tiettävästi koko perheestä ainoastaan Einon ruumis on löydetty.

Juhon 1. puoliso: vihitty 1892 Lapualla, Maija Emelia Abrahamintytär Ojala Panula, syntyi 1.12.1870 Lapua Kauhajärvi Uusitupa ja kuoli 15.4.1912 Titanicilla, ikä 41 v ja 4 kk.

Maija ja Juho Panulan lapset:

Juho Eemeli

s.1892 Lapua Kauhajärvi, k.12.1892, ikä 0 v.

Ernesti Arvid "Änsti"

s.18.5.1895 USA Michigan, k.15.4.1912 Titanicilla, ikä 16 v ja 10 kk.

Jaakko Arnold

s.8.12.1897 USA Michigan, k.15.4.1912 Titanicilla, ikä 14 v ja 4 kk.

Emma Iida

s.24.2.1901 USA Michigan k.8.4.1910, ikä 9 v ja 1 kk.

Lydia

s.1902 Lapua Kauhajärvi k.1903, ikä n.6 kk.

Juho Niilo

s.1.9.1904 Lapua Haapajärvi, k.15.4.1912 Titanicilla, ikä 7 v ja 7 kk.

Urho Abraham

s.25.4.1909 Lapua Haapajärvi, k.15.4.1912 Titanicilla, ikä 2 v ja 11 kk.

Eino Wiljam

s.10.3.1911 Ylihärmä, k.15.4.1912 Titanicilla, ikä 1 v ja 1 kk.

Myös perheen kotiapulainen, Sanni Juhontytär Riihivuori, Luoma, syntynyt 23.4.1889 Ylihärmässä, hukkuu Titanicin mukana. Sannin isä oli itsellinen Juho Iisakinpoika Luoma, syntynyt 9.12.1857 ja kuoli 25.1.1937 Ylihärmässä ja äiti oli Sanna Tuomaantytär Luoma Luomanperä, syntynyt 27.8.1857 ja kuoli 10.6.1944 Ylihärmässä.

Maija Panula ei oikein viihtynyt Amerikassa ja siksi kai hänkin seilasi useita kertoja mannerten väliä muiden siirtolaisten tapaan. Hän ei kuitenkaan halunnut itselleen "*Amerikan lesken*" kohtaloa eikä viedä lapsiltaan isää, joten päätti yrittää jälleen kerran. Hän myi Korven tilan Ylihärmässä helmikuussa 1912 ja matka alkoi 3.4.1912 Hangosta Polaris-laivalla Englantiin Southamptoniin, mistä matka sitten jatkui Amerikkaa kohti puolen päivän maissa 10.4.1912 Titanicilla kohtalokkain seurauksin. Laivalla oli kaikkiaan 63 suomalaista, joista vain 20 pelastui.

Laivat, millä perhe aikaisemmin oli matkustanut, olivat olleet hyvin vaatimattomia. Saattoi olla, että

nytkin oli tarkoitus mennä jollain muulla laivalla, mutta kun Englannissa oli hiililakko, niin useimmat laivat jäivät satamaan ja monet siirtolaiset ahtautuvat Titanicin alempiin tiloihin. Enoni matka Corsican laivalla maksoi seuraavana vuonna aika paljon enemmän, mistä päätelen näin voineen olla. Maijan lausahdus lakanoilla menemisestä sopisi kyllä mihin tahansa laivaan, millä hän vain pääsisi miehensä luo Amerikkaan.

Yllätyksekseni havaitsin itsekkin tulevani kaukaisena Eino Panulan sukulaiseksi. Ollaan kahdeksan vuotta serkut nurmolaisen Huumon talon kautta. Olen kyllä koonnut jo aikaisemminkin tietoja tästä perheestä ja tästä surullisesta tapauksesta, mikä on minua ja varmaan monia muitakin jo lapsesta asti kiinnostanut.

Pyydän ystävällisesti asiaa lähemmin tuntevilta henkilöiltä lisätietoja ja mitä tahansa asiaan liittyvää aineistoa.

Myös Eino Panulan esipolvet kiinnostaisivat minua sekä isän, mutta varsinkin äidin puolelta, mistä minulla onkin vain hyvin vähän tietoa.

Onneksi emme matkamme alussa tiedä, kuinka se päättyy.

Salossa 20.11.2002 Ulpu Takatalo

Perttelinkatu 50 A 3 24240 Salo

Puh. 02-7332 701 tai 044-5123 467

ulputakatalo@kolumbus.fi

Markku Pihlajaniemi – Tapio Piirto – Penni Airas

Käräjähelmiä Teuvan Riipistä

1600-luvun loppupuolelta löytyneet kolme käräjäjuttuhelmeä tuovat esille uutta tietoa Teuvan Riipin henkilöistä. Niiles Erkinpoika Riipille löytyy aiemmin tuntematon poika, Matti, jonka käräjät paljastavat havitelleen puolisoakseen peräti pastorkaa. Jaakko Tanelinpoika Iso-Kurikan ensimmäiseksi vaimoksi tarkentuu Niiles Riipin tytär Priita ja toiseksi vaimoksi Susanna Antintytär, jonka Priitan veli Antti Niileksenpoika sisarensa lasten holhoojana haastaa käräjille.

Matti Riippi ja neljän tukaatin riiuureissu

Laihian käräjillä 25 ja 26 päivinä helmikuuta 1686 *Antti Niileksenpoika Riippi Teuvalta kanteli, kuten edellisillä käräjillä vanhempiensa puolesta paikallisen pastorin, kunnianarvoisan herra Christian Mathiuksen vaimosta, hyveellisestä emännästä, vaimo Ingeborg Areniasta, neljästä hopeatukaatista, jotka hänen autuas veljensä Matti Niileksenpoika kihlajaislahjaksi oli antanut, kun hän tätä riiasi. Ja vaikka mainitun*

kirkkoherran vaimo haluaa hakea siirtoa asiassa kertoen syyksi, ettei häntä oltu haastettu lailliseen aikaan, kuitenkin kuten lautamies Juho Siponpoika Lax todisti hänet ennemmin kuin 8 päivää sitten olleen haastetun, niin kehoitettiin häntä esittämään selvitys, minkä jälkeen hän valtuutti poikapuolensa Hans Staffanssonin, porvarin Vaasasta.

Mainittu Antti toi siis todistajaksi Simo Matinpojan Ruutilasta todistajaksi asiassa. Annettuaan valan hän kertoi, että oli autuaan Matti Niileksepoika Riipin pyynnöstä, kun tämä kerran oli ollut Jurvassa, ottanut vastaan kirjeen 4 tukaatin kera, vietäväksi mainitun pastorin vaimolle, joka silloin oli leski, mitä pyyntöä hän oli noudattanut, kertoen, ettei tämä ollut halunnut näitä tukaatteja ottaa vastaan, vaan kun tämä niitä tarjosi takaisin eikä Simo halunnut niitä vastaan ottaa, oli tämä laittanut tukaatit ikkunalle, ja hän, Simo oli näin mennyt pois. Oikeus harkittuaan lautakunnan kanssa näki aihelliseksi, koska on osoitettu, että Matti Niileksenpoika on mainitut tukaatit pastorin vaimolle, hyveelliselle Ingeborg Arenialle kihla-jaislahjaksi

tarjonnut, ja hän Matti tämän jälkeen on kuollut, niin Naimakaaren 6 luvun mukaan tuomitaan pastorin vaimo maksamaan Antti Riipille usein mainitut 4 hopeatukaattia, ollen näin molemmilta tahoilta vaaditut kulut kumotut. Tätä tuomiota vastaan on pastorin vaimo lailliseen aikaan valittanut.

Antti Riippi ja holhoojan huolet

Ilmajoen kesäkäräjillä 1693 Antti Niileksenpoika Riippi Teuvalta kanteli autuaan lankonsa Jaakko Tanelinpojan, Kurikasta, alaikäisten lasten puolesta laillisena holhoojana, tämän autuaan langon leskestä, Susanna Antintytystä, että tämä vanhoisi, ettei ole piilottanut mitään jäämistöstä autuaan miehensä jälkeen ja ettei hän tiedä muuta, kuin mitä on esiin tuonut, koska hän pelkää, että jotain on piilotettu. Tähän leski vastasi voivansa sen turvallisella omallatunnolla tehdä, mihin hän lisäsi tämän jäämistöstä hyvinkin jotain puuttuvan, mutta ei tiennyt mihin sitä on joutunut. Tämän vuoksi holhoojan paremmaksi turvaksi, ja koska leski haluaa olla jälkipuheista vapaa, sai hän antamalla valan käsi kirjalla vakuuttaa, ettei hän tiedä mitään autuaan miehensä omaisuudesta olevan kavalletun, minkä hän tietäisi hyväkseen tulevan. Riippi selitti edelleen, että kaikesta huoli-matta katsoo siskonsa lasten parasta ollen holhooja heidän äidinpuoleisessa perinnössään, kuitenkin haluamatta olla holhooja isänpuoleisessa perinnössä, minkä vuoksi määrättiin heidän setänsä Simo Tanelinpoika siihen, heidän oikeuttaan valvomaan.

Susanna Antintytär ja Priitan lasten äidinperintö

Talvella 1694 Antti Niileksenpoika Riippi Teuvalta oli jälleen käräjöintivauhdissa. Hän kanteli Susanna Antintytystä Kurikasta, Antin autuaan siskon lasten holhoojana heidän äidinpuoleisesta perinnöstään. Riippi kertoi nyt, että huolimatta siitä, että Susanna viime kesäkäräjillä antamallaan valallaan lupasi, ettei kätke, vaan tuo esiin kaikki tavarat, mitkä tämän autuas puoliso Jaakko Tanelinpoika jälkeensä jätti, kuitenkaan enempiä ei ole esiin tullut rahassa kuin 313 kuparitaalaria, mistä kuitenkin autuas miehensä, kun tämä hänen kanssaan meni avioon, lupasi lapsilleen äidinpuoleista perintöä 430 kupari-taalaria. Nyt Riippi vaatii jäljellä olevaa. Susanna sanoi antamallaan valalla tuoneensa esille kaikki autuaan miehensä tavarat. Riippi toisti, ettei hän ole tuonut esiin mitään omaisuudestaan, mitä hän lastensa kanssa oli nauttinut, vaan mitä hänen autuaalta mieheltään on erotettu. Susanna arveli, ettei hänen tarvitse saantojaan tuoda jaettavaksi, vaan haluaa tyttärensä nämä saavan, ja autuaan miehensä edellisen vaimon kanssa saadut lapset saavat rahansa. Oikeus neuvotteli asiasta niin, että koska ei ole tehty laillista inventaariota, vaan hän Susanna on antanut merkitä ylös autuaan miehensä tavaroita, mistä alaikäisille lapsille aiheutuu haittaa vastoin Naimakaaren 5 lukua, kun vaimo ainoastaan saa 1/3 kaikesta mitä he yhdessä omistavat ja saavat irtaimessa, ja Jaakon lapsille siis lankeaa 2/3 tästä, sitten kun heidän äidinpuoleinen perintönsä ja Susannan tyttären isänpuoleinen perintö on erotettu. Siis tuomittiin, että laillinen jako autuaan Jaakko Tanelinpojan jälkeen pitää tehdä. Tätä tuomiota vastaan on Susanna säädetyssä ajassa valittanut.

Henkilöt:

Niiles Erkinpoika Riippi. Lautamies. Kestikievari. Teuvan Riipin isäntä 1663-83.

Antti Niileksenpoika Riippi. Teuvan Riipin isäntä 1686-1709. Kestikievari. Syntynyt 1635. Kuollut 2.6.1731 Teuva.

Matti Niileksenpoika Riippi. Antti Riipin veli.

Christian Mathius eli Kristo Matinpoika Laibeck e. Heikkiselä. Pastori. Laihian kirkkoherra 1660-1687. Syntynyt Tervajoen kylässä Vähäsäkyrössä.

Ingeborg Olauksentytär Arenia. Christian Mathiuksen leski.

Hans Staffansson eli Hannu Tapaninpoika Erving. Porvari Vaasasta. Ingeborg Arenian poikapuoli.

Jaakko Tanelinpoika, Iso-Kurikan isäntä 1686-1693. Susanna Antintr. mies. Antti Niileksenpojan lanko. Haud. 28.5.1693.

Priita Niileksentytär Riippi. Antti Riipin sisar. Jaakko Tanelinpojan I-vaimo. Haudattu 03.08.1690.

Susanna Antintytär Kurikasta. Jaakko Tanelinpojan II-vaimo. (Kurikan historian mukaan Heikintytär)

Simo Tanelinpoika Iso-Kurikka. Iso-Kurikan isäntä 1694-1702. Jaakko Tanelinpojan veli. Haudattu 06.01.1703.

Juho Siponpoika Lakso (Lax). Lautamies. Laihian Lakson isäntä 1678-1705. Kuollut 1733.

Simo Matinpoika Mannila Ruutilasta.

Kiitämme Matti Lundia Laihiaosuuden täydentämisestä ja tarkennuksista.

Lähteet ja kirjallisuus:

Laihian käräjät 1686, Matti Lundin arkistot, Ilmajoen käräjät 1693 ja 1694, käännökset Markku Pihlajaniemi

Kurikan kirkonkirjat, Suomen Asutuksen Yleisluettelo, Kurikan historia, Osmo Rinta-Tassi, 1980

Teuvan historia vuoteen 1795, Anja Sarvas, Raimo Ranta, 1994

Onko Vanhakartanon eli Ojaniemen sukujohdossa virhe?

Vähänkyrön Ojaniemen kylän Vanhakartano eli Ojaniemi, kuten taloa itsepintaisesti kutsutaan, esiintyi vanhassa Juuret Kyröössä julkaisussa monen kysymysmerkin saattelemana. Hallussani on talon asukkaista laadittu sukujohdo, joka ulottuu aina 1540-luvulle saakka. Erityisen kiehtovaksi sukututkijan kannalta talon asukkaat tulevat sen vuoksi, että suvussa esiintyy ennen isoavihaa useassa sukupolvessa nimismiehiä, joiden varallisuus oli ympäröivään väestöön nähden ylivertaista. Syystäkin tämän suvun jälkeläiset ovat ylpeitä kuuluisista esi-isistään. Esiinnoisseitten asiakirjojen perusteella sukujohdon luotettavuus näyttää kuitenkin olevan tarkistuksen tarpeessa, niin valitettavaa kun se onkin. Mistä sukujohdo haltuuni on joutunut ja kuka on sen alkuperäinen laatija, en tiedä eikä sillä tässä yhteydessä ole edes merkitystä. Tärkeämpää on tietysti saada korjattua sukukaaviot. Hallussani olevassa Vanhakartanon (Ojaniemen) sukujohdossa mainitaan ennen isoavihaa seuraavat miespuoliset sukupolvet:

Kreki Nikunpoika isäntänä 1540–1567
Lauri Kreinpoika isäntänä 1567–1610
pso Margetta Jaakontytär
Simuna Laurinpoika
Juho Simunanpoika
Heikki Juhonpoika, pso Maria Jaakontytär
Maria Heikintytär, pso Jaakko Antinpoika
Maria oli syntynyt 1712, puoliso Jaakko 1706
Isonkyrön Yryselän kylän Hissan talosta. Vihitty
24.11.1728

Verrattaessa tätä luetteloa veroluetteloihin voidaan huomata, että Simuna Laurinpojan ja Juho Simunanpojan välissä esiintyy yksi tuntematon isäntä ainakin vuosina 1681–91:

Simuna Laurinpoika, mainitaan vuonna 1675
Jaakko Simunanpoika isäntänä ainakin 1681–91 (mainitaan kuolleeksi 1691). Vuosien 1692–1694 veroluettelot puuttuvat
Juho Simunanpoika, isäntänä ainakin vuodesta 1695 alkaen.

Henkiveroluetteloissa esiintyvä Jaakko Simunanpoika oli kärjäpöytäkirjojen mukaan edellisen isännän Simuna Laurinpojan poika, ja nimismies, kuten edeltäjänsä. Asiakirjoista voidaan huomata, että talon varallisuus oli jyrkässä alamäessä hänen aikanaan, ja tilaan aikoinaan liitettyjä tiloja erotettiin siitä tuolloin ja myytiin pois. Talon maa-alueet supistuivatkin 2/3 manttaalista 1 manttaaliin Jaakon isännöyden aikana.

Juho-nimistä poikaa ei talon asukkaiden joukossa mainita ennen hänen isännöytään. Henkikirjojen antama informaatio ei siis anna selkeää vastausta siihen, oliko Juho Simunanpoika Jaakko Simunanpojan veli ja siten Simuna Laurinpojan poika, vaikka valtaosassa tällaisissa tapauksissa näin on laita.

Kun Vähänkyrön kappalaisen Jacob Mulloviuksen virkataloksi hankittiin Savilahden kylän Heikkilän tila, häädettiin edelliset asukkaat pois talosta. Korvaukseksi Heikkilän talon asukkaille oli maa-herra esittänyt asuinpaikaksi Ojaniemen kylän Jaakko Simunanpojan taloa, josta isäntä Jaakko oli juuri kuollut. Jaakko Simunanpojan talo oli lisäksi verotusarvoltaan samanarvoinen Heikkilän talon verotusarvon kanssa. Talon vaihtoa käsiteltiin vuoden 1691 käräjillä:

Vähänkyrön syyskäräjät 28.8.1691, s. 298

Juho Kreinpojan leski Priiita Tuomaantytär on joutunut luovuttamaan talonsa kappalaisen virkataloksi ja esittää nyt maaherran ratkaisun 21.4.1691, jolla hänelle osoitetaan edesmenneen nimismiehen Jaakko Simunanpojan tila Ojaniemestä.

Priita Tuomaantyttären nimeä ei veroluettelossa 1690-luvulla tapaa, mikä varmaan johtuu hänen korkeasta iästään. Priitan mies Juho Kreinpoika sitä vastoin mainitaan Heikkilän isäntänä vuonna 1675, ja samassa yhteydessä mainitaan hänellä poika Simuna Juhonpoika, joka isännöi taloa vuoteen 1689 saakka. Simuna Heikkilän jälkeen isännäksi ryhtyy hänen poikansa Juho Simunanpoika, joka puolestaan isännöi taloa Jacob Mulloviuksen muuttoon saakka vuonna 1691 (vuosilta 1692–94 ei ole säilynyt veroluettelot). Tämän jälkeen Juho Simunanpoikaa ei mainita Heikkilän talossa, mutta seuraavassa veroluettelossa vuodelta 1695 Ojaniemen Vanhakartanon talon isännäksi on merkitty sopivasti Juho Simunanpoika.

Yhteenvetona Vanhakartanon ja Heikkilän talojen isännistä veroluetteloiden perusteella:

Vanhakartano	Heikkilä
1690 Jaakko Simunanpoika	Juho Simunanpoika
1691 Jaakko Simunanpoika	Juho Simunanpoika
1695 Juho Simunanpoika	Jacob Mullovius
1696 Juho Simunanpoika	Jacob Mullovius

Näyttää siis varmalta, että Vanhakartanossa isännöivä Juho Simunanpoika oli todellisudessa Savilahden kylän Heikkilän talon poika ja entinen isäntä, jolla sattumalta oli lisäksi sama isännimi kuin

Vanhakartanonkin isännällä, mikä on aiheuttanut ymmärrettävästi sekaannuksen Vanha-kartanon isäntäluettelossa.

Heikkilän tilan asukkaita:

Juho Kreinpoika, mainitaan isäntänä vielä v.1675.

Simuna Juhonpoika, mainitaan isäntänä jo vuoden 1676 sotilasrullassa.

Puoliso Anna Eskelintytär.

Penni Airas

Tusan poikia Ilmajoella

Lanamäen uudistalon perustajan, Alavuden pitäjänseppä Erkki Tuomaanpoika Tusan pojista kolme, Tuomas, Heikki ja Iisakki kulkeutuivat elämänsä viemänä Ilmajoelle. Yksi joen kuljettamista pojista oli esi-isäni Tuomas, joka avioitui Kangasalalla syntyneen Liisa Erkinpöytätytären kanssa Alavudella. Vihkimerkinnässä Liisan kotitaloksi mainitaan Alavuden pappila Grönborg. Tuomas ja Liisa merkittiin Ilmajoen Ala-Piirron rippikirjaan 1804-10, jolla jaksolla Tuomas kuoli.

Liisa Erkinpöytätytär asui myöhemmin itsellisenä lankonsa Heikki Erkinpojan luona Ilmajoen Rannossa, jossa myöskin kolmas veljeksistä, Iisakki, asui ja oli

Juho Simunanpoika, mainitaan ensimmäisen kerran veroluettelossa vuonna 1686, ja on siten syntynyt viimeistään vuonna 1670. Viimeistään vuodesta 1695 alkaen Ojaniemen Vanhakartanon talon isäntä

Puoliso *Maria* vuodesta 1688 alkaen (Huom! Juholla saattoi olla kaksi Maria nimistä vaimoa).

Heikki Juhonpoika, mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 1711, isäntänä isänsä jälkeen Vanhakartanossa, vuodesta 1712 alkaen.

Asiakirjaotteen suomennos: Pauli Kukko

kirjattuna talon isännän veljeksi. Iisakki käytti nimeä Lanamäki, jolla nimellä mainitaan Rannon talossa Liisan ja Tuomaan lapsia. Myös Liisa oli kuollessaan Lanamäki.

Tuomaan ja Liisan poika Erkki avioitui Köykkä-sukuun kuuluvan Sameli-sotilaan tyttären Beata Hjerpen kanssa. Erkki oli renkinä Ilmajoella useissa taloissa, torpparina Rannossa Laattiasalon torpassa ja myöhemmin koturina Karjalassa. Erkin ja Beatan Rannossa syntynyt tytär Maria vihittiin Ilmajoen Lahden taloa vuosina 1846-61 isännöineen Mikko Matinpojan kanssa, ja heidän pojastaan Jaakosta tuli isäni äidin äidin Maria Sofia Koivulahden isä.

Henkilöt:

Erkki Tuomaanpoika Lanamäki e. Tusa, s.16.5.1727 Alavus k. 3.6.1806 Alavus. Alavuden pitäjänseppä. Perusti Lanamäen talon 1772. Pso I Anna Simontytär Herrala, s. 8.12.1729 Töysä k. 7.10.1759 Alavus.

Elisabet Tuomaantytär Lampimäki, s.1.3.1733 Alavus k. 17.11.1808 Alavus. Erkki Tuomaanpojan II pso 2.4.1760. Tuomaan, Heikin ja Iisakin äiti.

Heikki Erkinpoika Ranto, s.23.3.1770 k.2.6.1837 Ilmajoki Ranto. Erkin ja Elisabetin poika. Rannon vävy ja isäntä 1803-30. Pso Ilmajoki 1801 Justiina Juhontytär s. 1.4.1785 Kauhajoki Toivakka k. 21.7.1867 Ilmajoki Ranto.

Iisakki Erkinpoika Lanamäki, s.21.6.1772 k.25.11.1835 Ilmajoki Västilä. Erkin ja Elisabetin poika. Pso Alavus 30.9.1798 Anna Juhontytär s.10.6.1780 Alavus, k. Rk:n mukaan 1846 Ilmajoki.

Tuomas Erkinpoika Lanamäki, s.16.3.1762 Alavus k.n. 1809. Erkin ja Elisabetin poika.

Liisa Erkinpöytätytär Lanamäki, s.1766 Kangasala k.21.10.1840 Ilmajoki Ranto. Tuomas Erkinpojan pso Alavus 10.4.1787.

Erkki Tuomaanpoika Laattiasalo, s.3.2.1794 Alavus k.5.8.1855 Ilmajoki Karjala. Tuomaan ja Liisan poika.

Beata Samelintytär Hjerpe, s.25.7.1797 Kurikka k.7.4.1868 Ilmajoki Karjala. Erkki Tuomaanpojan pso 12.10.1817 Ilmajoki. Sotilas Sameli Sipinpoika Hjerpen ja Maria Matintytären tytär.

Maria Erkinpöytätytär Ranto, s.24.11.1820 Ilmajoki Ranto k.21.3.1893 Ilmajoki. Erkin ja Beatan tytär. (Marian II pso Ilmajoki 30.10.1869 Juho Iisakinpoika Kivimäki s. 9.6.1835)

Mikko Matinpoika Ala-Lahti, s.24.9.1787 Ilmajoki k. 26.1.1866 Ilmajoki. Marian I pso Ilmajoki 5.1.1842.

Jaakko Mikonpoika Koivulahti e Ala-Lahti, s.14.1.1854 Ilmajoki. Pso 17.7.1874 Ilmajoki Sofia Juhontytär Niemi s. 19.1.1849 Ilmajoki.

Kiitos Tapio Piirrolle avusta kirkonkirjatietojen etsimisessä.

Lähteet ja kirjallisuus:

Alavuden, Ilmajoen ja Kurikan kirkonkirjat

Ilmajoen pitäjä, Niilo Liakka, 1986

<http://www.sukujutut.fi/suvut/tusa/lista.htm>

<http://www.sukujutut.fi/suvut/koykka/>

Ylistaron Kainaston kylän vanhin asutus

Kainasto

Nykypäivän Kainasto on vaikeasti hahmoteltavissa oleva alue. Nykyisen Kainaston ja samalla juuri julkaistun historiikirjan alueen rajoiksi on valittu perusteltavissa olevin syin ns. henkinen Kainasto, alue jonka sisällä olevat asukkaat tuntevat olevansa kainastolaisia. Virallinen Kainaston maarekisteri-kylä on ja oli kuitenkin rajoiltaan varsin toisenlainen. Historiallisen kehityksen tutkimisen ja ymmärtämisen kannalta on välttämätöntä käsitellä Kainastoa asutuksen alkuvaiheessa sinä kokonaisuutena, jollaiseksi silloiset viranomaiset sen halusivat muokata. Yhteinen karkea nimittäjä Kainastolle oli 1700-luvulla se, että sen sisään luettiin kaikki se asutus, joka sijaitsi Kaukolan kylän alaosan takamaalla. Perusteena tähän oli ilmeisesti se, että voimakkaimmin tämä asutus keskittyi Kainaston-nevan reuna-alueelle.

Kylän nimi Kainasto on perua Kainaston-nevasta, joka asuttamisen alkuaikana levittäytyi laajana ja raivaamattomana Kaukolan kylän takamaalla. Huonojen raivausmahdollisuuksien vuoksi alue ei kuulunut ensimmäisiin asutuskohteisiin Kyrönmaalla, vaan se sai odottaa uudisviljelijäänsä aina 1600-luvun loppuvuosiin saakka

Kainaston alueen vanhinta asutusta etsimässä

Kun Kainaston alueen asutuksen syntyhistoriaa tutkitaan veroluetteloita ja muita asiakirjalähteitä hyväksikäyttäen, voimme määritellä hyvin tarkasti alueen uudisasutuksen perustamisajankohdat. Se ei kuitenkaan anna oikeaa vastausta kysymykseen, milloin Kainaston alueelle saapui ensimmäinen vakituinen asukas.

Tutkittaessa Kyrönmaan uudisasutusta Hanhikosken, Untamalan ja Lehmäjoen alueella 1600-luvun lopulla on käynyt selväksi, että monessa tapauksessa alueella oli jo ennen varsinaisia uudisasukkaita ollut itsellisuonteista asutusta. Tyypillisiä itsellisuonteisia asukkaita olivat käsityöläiset. Niinpä esimerkiksi voimme asiakirja-merkinnöin osoittaa, että Ylistaron Untamalan ja Topparlan kylien välimaastoon 1760-luvulla syntyneen Keisalan uudistalon asutuksen juuret ulottuvat todellisuudessa 1600-luvun loppupuolelle saakka, jolloin samalla paikalla sijaitsi Topparlan kylän suutarin mökki. Kun Kainastonkin kantatalojen joukosta löydämme silloiseen ammattinimistöön perustuvan talonimen *Suutarla*, ei ole syytä epäillä, etteikö Kainastonkin alueen varhaisin asutus noudattaisi samaa asutuskäytäntöä kuin muualla Kyrönmaalla. Samaan suuntaan viittaa myös Haapojan länsipuolella sijaitsevan metsäsaarekkeen nimi ”*Sepänpaapanmäki*”, vaikka ikää ei olekaan voitu määritellä. Itsellisasutuksen sijainti 1600-luvulla on kuitenkin erittäin

vaikea selvittää, koska käytettävissä olevat tietolähteet (veroluettelot), eivät selkeästi osoita asutuksen maantieteellistä sijaintia. Voimme kuitenkin olettaa sen noudattaneen samoja suunta-viivoja kuin reuna-alueen asutus yleensäkin samaan aikaan Kyrönmaalla noudatti. Tämä kylän takamaalle syntynyt asutus keskittyi yleensä niitty-alueiden tai kylästä takamaalle suuntautuvien karjan- viljelyskujien sekä kylistä toisiin suuntautuvien teiden varteen.

Käsityöläisten luontoisetuihin kuului yleisesti määräaikainen nautintaoikeus tiettyyn niitypalstaan ja peltokappaleeseen, joka tosin monissa tapauksissa oli itse raivattava. Oli aika luonnollista, että näiden nautinta-alueiden sijainti oli kaukana takamaalla, eikä talollisten kannalta katsoen liki heidän asuinpaikkojaan. Kun käsityöläisten elannon pääasiallisen tulonlähde oli ammatin harjoittamisesta saatu palkka, muodosti karja- ja maatalous sivuelinkeinon, jonka harjoittaminen onnistui jollakin tavalla myös käsityöläisille osoitetuissa paikoissa. Kaikki itselliset eivät luonnollisesti harjoittaneet käsityöammattia, ja tällöin elämiseen tarvittavan toimeentulon lähteenä oleva maa- ja karjatalous perustui maa-alueiden määräaikaiseen nautintaoikeuteen. Tämä määräaikainen nautinta-oikeus saattoi perustua syytinki- tai sotamies-sopimukseen, perinnön- jaossa saatuun elinaikaiseen käyttöoikeuteen tai yksinomaan vuokraukseen.

Mahdollisesti yksi asutustoimintaa edistävä sivutoiminen ammatti oli myös talollisten karjan paimentaminen. Kannattaakin mainita, että lähellä Kainaston uudisasutusta, nykyisen Tehtaanmäen eteläpuolisen peltoalueen nimi on vuoden 1751 isojakokartassa *Ritavalli*. Paikannimen perusosa *valli* ilmoittaa alueella sijainneen aikoinaan Kaukolan kylän yhteisen karjalaitumen. Tämä kertoo osaltaan vakuuttavasti meille siitä, että Kainaston alueelle syntynyt uudisasutus ei todellisuudessa sijoittunutkaan tietö- mään korpeen, vaan alue oli ollut jo vanhastaan osittaisen hyödyntämisen kohteena. Karjanlaitumena käytetyt maa-alueethan muuttuivat laiduntamisen seurauksena helposti viljelyskäyttöön otettaviksi. Lisäksi kylien itsellisasutus todistettavasti sijaitsi monasti kylän ”karjanvallin” läheisyydessä.

Itsellisasutuksen juuria etsimässä

Vuoden 1675 veroluettelossa Kaukolan kylässä mainitaan Kriikun ja Muurimäen talojen asukkaiden nimien välissä henkirahan maksajana itsellinen Matti Härkänen. Suomea taitamattoman kirjurin kirjoitusasu nimelle oli ”*Matz Herkeinen*”. Nimessä esiintyy aikakaudelle tyypillinen ruotsinkielisten kirjureiden tapa kirjoittaa *ä*-äänne *e*-kirjaimena. Matin nimi löytyy samasta paikasta myös vuonna 1676, mutta seuraavassa

säilyneessä henkivero-luettelossa (1681) samalla kohdin esiintyy itsellinen, seppä Matti vaimoineen. Kun seuraavassa veroluettelossa (1683) ja siitä eteenpäin vuoteen 1686 saakka samalle paikalle on merkitty taas Matti Härkänen, voimme olla lähes varmoja, että Matti Härkänen oli Kaukolan kylän seppä. Itsellisten asuinpaikkojen sijainnista käydyn kirjoittelun perusteella Matin asuinpaikka sijaitsi todennäköisesti Kaukolan kylän takamaalla. Vuoden 1675 veroluettelossa esiintyy lisäksi Kaukolan kylän nimiluettelon lopussa suutari Erkki ja räätäli Matti.

Vuoden 1681 veroluettelosta Kriikun ja Muurimäen talojen asukkaiden nimen välissä Matti Härkösen nimen rinnalta löytyy toinenkin itsellinen, Kerttu Matintytär, ja Muurimäen asukkaiden nimien jälkeen kolmas itsellinen, vähäkyröläissyntyinen Erkki Puruinen, joka oli edellä mainittu suutari-Erkki vuonna 1675. Kerttu Matintyttären nimi esiintyy Kaukolan itsellisten joukossa ainakin vuoteen 1695 saakka. Matti Härkösen ja Kerttu Matintyttären nimien seuraan ilmestyy vuonna 1686 vielä kolmas itsellinen: Antti Matinpoika ja samalla kolmikön nimien esiintymispaikka muuttuu Viidan ja Kriikun asukkaiden nimen väliin. Kun edellä mainittu Antti Matinpoika osoittautuu myöhemmin yhdeksi Kainaston alueen uudisasukkaaksi, ei ole epäilystä, etteivätkö kaikki kolme edellä mainittua itsellistä olisi asuneet jo tuolloin Kainaston alueella. Kainaston alueen vanhinta asutusmuotoa edustaa siten Kaukolan kylän itsellisasutus, jonka esiintymisestä voimme esittää kohtuullisen riittävät todisteet vuodesta 1675 lähtien.

Yhteenveto Kaukolan kylän keski- ja alaosan itsellisasukkaista:

<i>seppä Matti Tuomaanpoika Härkänen</i>	<i>1675–1692</i>
<i>Kerttu Matintytär</i>	<i>1681–1692</i>
<i>Antti Matinpoika</i>	<i>1683–1691</i>
<i>(myöhemmin Kainaston alueen uudisasukas)</i>	
<i>Erkki Paavalinpoika</i>	<i>1690–1692</i>
<i>suutari Erkki Puruinen</i>	<i>1675–1683</i>
<i>suutari Simuna (Yrjänänpoika)</i>	<i>1690–1696</i>

Suutari Simunan nimen sijaintipaikka veroluettelossa muuttuu radikaalisti vuonna 1697, jolloin se siirtyy kylän keskivaiheilta kylän alku-päähän Hanhikoskelle. Koska 1680-luvun veroluetteloista voidaan todeta Hanhikosken alueella sijainneen toinen itselliskeskittymä, selittyy Simunan nimen siirtyminen veroluettelossa asuinpaikan muutolla. Edellä esitetystä itsellis-joukosta voimme tiivistää yhteenvedon, jonka perusteella Kaukolan kylän keskiosan takamaalla näyttäisi sijainneen neljä asumusta, joista yhdessä asui seppä ja toisessa suutari.

Kainastonnevan reunaan syntynyt uudisasutus

Isonkyrön alueella 1500-luvun alkupuolella voimakkaana esiintynyt uudisasutus oli kokenut pahoja

takaiskuja raskaiden verorasitusten ja katovuosien seurauksena. Alueen taloluku laskikin tasaisesti koko 1500-luvun loppupuolen ja 1600-luvun alkuosan, jonka jälkeen se vakiintui. Vasta 1600-luvun loppupuolella taloluku kasvoi vähän muutaman kantatalon jakamisen seurauksena.

Aivan vuosisadan loppupuolella alkoi kuitenkin erittäin voimakas uudisasutuskausi, joka suuntautui Lehmäjoen latvaosiin, Topparlan kylän Lapuan puoleiseen osaan ja Kainaston alueelle

Tenkku

Ensimmäisen virallisen uudisasukkaansa Kainastonnevan reuna-alue sain vuonna 1692, jolloin veroluettelossa mainitaan Antti Simunanpoika -niminen uudisasukas. Antti Simunanpojan nimi ei kuitenkaan esiinny Kaukolan kylän itsellis-asukkaiden nimien joukossa. Kun Kaukolan kylän itsellisasukkaiden joukosta samanaikaisesti häviää Matti Härkäsen nimi, on todennäköistä, että Antin raivio sijaitsi samalla paikalla. Seuraamalla veroluetteloita selviää myöhemmin, että Antin aloittamasta raiviosta kehittyi myöhemmin veroa maksava talo, jonka tunnemme nykyisin *Tenkku*-nimellä.

Uudisraivauksen alkaessa Antti Simunanpoika oli jo varsin iäkäs, sillä vuonna 1695 hänen kanssaan mainitaan Priita-niminen tytär, jonka syntymäajaksi paljastuu myöhemmin vuosi 1666. Antti Tenkku oli syntynyt siten viimeistään v.1646. Ikänsä puolesta Antti pitäisi esiintyä veroluetteloissa, mutta etsinnöistä huolimatta häntä ei ole löytynyt. Suoritetuissa selvityksissä näyttäisi siltä, että Antti oli syntynyt Kaukolan kylän Nyrhisen talosta, ja on siten Nyrhisen taloa jo vuonna 1681 isännöineen Martti Nyrhisen veli.

Alun perin uudistalosta käytettiin Mäenpää nimitystä, joka on luontonimi ja jonka synty-historia liittyy asuinpaikan sijaintiin. Mäenpään rinnakkaisnimi Tenkku lienee kansanomaisen muoto ruotsinkielisestä *Stenkulla* -nimestä. Tenkku sopiikin hyvin Mäenpään rinnakkaisnimeksi, sillä sanan suomenkielinen merkitys on *kivimäki eli kivikumpu*. Alavudelta on paikannettavissa talonnimi Tenkula, jonka kirjoitusasun tiedetään olleen alunperin nimenomaan *Stenkulla*

Haapala

Seuraava uudistilallisen tittelillä tavattava ja myöhemmin kainastolaiseksi varmistuva henkilö oli Antti Matinpoika. Kun Kaukolan kylässä oli jo monia vuosia aikaisemmin esiintynyt samanniminen itsellinen, on selvää, että kysymyksessä on sama mies. Kun lisäksi on epätodennäköistä, että Antti olisi muuttanut asuinpaikkaansa, voidaan todeta, että kysymyksessä oli vanha asuinpaikka, jonka asukas oli päättänyt itsenäistää raivaamansa maat omaksi itsenäiseksi tilaksi. Vuonna 1694 Antti haki Isonkyrön käräjillä virallista lupaa uudisraivaustoiminnan aloittamiseen. Antti Matinpojan raivauksen tuloksena syntyi Haapalan

talo. Haapala esiintyy vanhimmissa asiakirjalähteissä Kallionpää-nimellä. Nimi Kallionpää on luontonimi ja liittyi alueen vanhaan nimitykseen. 1700-luvun alkupuolella nimi kuitenkin vaihtui tuntemattomasta syystä toiseen luonto-nimeen Haapala.

Haapalan talon ensimmäinen isäntä Antti Matinpoika oli Tenkun isännän tavoin jo aikamies aloittaessaan uudistilan raivauksen, sillä jo vuonna 1692 hänellä tiedetään olleen vähintään 16-vuotias tytär. Syntyperältään Antti näyttäisi olleen Kaukolan kylän Kriikun talon poika ja hänen vaimonsa vastaavasti saman kylän Nyrhisen talosta.

Perä

1600-luvun viimeisten vuosien suuret kuolonvuodet pysäyttivät vireästi alkaneen uudistalotoiminnan, mutta parempien vuosien taas koittaessa asutustoiminta jonkin verran elpyi. Tenkun ja Haapalan uudistalojen likituntumaan perustettiin vuonna 1702 uusi uudistalo, jonka ensimmäisenä asukkaana mainitaan Matti Eskelinpoika. Mahdollisesti Matti Eskelinpojan uudisraivion perustana oli 1681–92 Kerttu Matin-tyttären asuinpaikka, vaikka varmuudella näin ei voidakaan osoittaa

Matti Eskelinpoika voidaan paikallistaa jo useita vuosia aikaisemmin Kaukolan ja Torkkolan kylien talojen renkimiehenä. Edellisistä asukkaista poiketen tiedämme varmasti Matin syntymäkodin. Kaukolan kylässä sijaitsi 1600-luvulla kaksi Kaukosen taloa: toinen Kainastonluoman ja Kyrön-joen yhtymäkohdassa ja toinen alempana Kyrönjoen varressa Pelmaalla. Matti Eskelinpoika oli syntynyt Pelmaan Kaukosen talossa. Perä-nimi ilmaisee talon sijaintia verrattuna muuhun asutukseen lähialueella, jonka perimmäinen talo se oli.

Hopiavuoren asutuksen syntyhistoria

Kainastonnevan lisäksi Kainaston maakirja-kylään 1700-luvulta alkaen luettiin toinen Kaukolan kylän takamaalla sijaitseva asutusrypäs. Tämä asutus sijaitsi Pelmaalta Ilmajoelle suuntautuneen ikivanhan kulkuuran varressa, Hopiavuoren ympäristössä. Hopiavuoren alueen vanhin asutus ei kuitenkaan perustunut uudisraivaukseen, vaan se syntyi Hopiavuoren rautamalmiesiintymän hyödyntämiseksi tarkoitetun toiminnan tuloksena.

Nalli

Hopiavuoren malmin varaan perustettu Orisbergin ruukki valmistui vuonna 1688, ja sen johto palkkasi samana vuonna Perttu Matinpoika -nimisen miehen halonhakkaajaksi Hopiavuorelle. Tarvittiinko halkoja malmin louhimisessa (polttamalla kalliota), malmin erottamisessa masuunissa vai sysien polttamisessa, ei ole tiedossa, mutta asiakirjalähteistä käy ilmi, että Perttu todella muutti Hopiavuoren alueelle. Kaukolan kylän veroluettelot eivät Perttua milloinkaan mainitse,

sitä vastoin Orisbergin ruukin työntekijöiden nimelistassa esiintyy vuonna 1688 työntekijänä Perttu Matinpoika. Kyseinen vuosi jää kuitenkin ainoaksi merkinnäksi Pertusta Isonkyrön (sisälsi Ylistaron) veroluetteloissa. Ei ole kuitenkaan syytä epäillä, etteikö perhe olisi rakentanut pysyvää asumusta Hopiavuoren alueelle, ja siksi nimen puuttuminen veroluettelosta onkin selitettävissä muulla tavoin.

Hopiavuoren alue sijaitsi Isonkyrön ja Ilmajoen rajamaastossa, jonka omistusoikeudesta kumpainkin pitäjä kiisteli aika ajoin. Tutkimalla vastaavan ajankohdan veroluetteloita Ilmajoen alueelta löydämme Pertun nimen sieltä. Jo seuraavana vuonna 1689 esiintyy Pertun nimi Ilmajoen Peltoniemen asukkaiden joukossa, jolloin Pertun ammatiksi on merkitty ruukin krouvari. Kyseinen merkintätapa varmistaa Pertun asuin-paikan sijainneen Hopiavuoren alueella, jossa hän halonhakkaajan ammatin lisäksi näyttää todella palvelleen Ylistaron ja Ilmajoen välistä matkustajaliikennettä krouvarin valtuuksin. Ilmajoen veroluetteloissa Pertun nimi esiintyy aina vuoteen 1696 saakka, joka lienee hänen kuolinvuotensa. Pertun perhe näyttää kuitenkin jääneen hänen kuolemansakin jälkeen asumaan Hopiavuoreen. Tapaammekin Pertun vaimon ja lasten nimet Ilmajoen veroluetteloissa aina vuoteen 1705 saakka.

Veroluetteloihin Nallin uudistalo ilmestyy ensimmäisen kerran vasta vuonna 1701, ja tällöin uudisasukkaan nimi on Juho Pertunpoika, jonka tilan nimeksi vakiintuu myöhemmin Nalli. Vaikka Nallin talon asukkaiden joukossa Ilmajoen veroluetteloissa ei mainitakaan Juho-nimistä poika, on selvää, että hän oli Perttu Matinpojan poika. Mielenkiintoiseksi Juhon ja samalla hänen isänsä Pertun tekee vuodelta 1712 peräisin oleva oikeudenkäyntiasiakirja, jossa Juho mainitaan Isonkyrön ventälänkyläläisen Matti Juhonpoika Knuuttilan sisarenpoikana. Matti Knuuttilan isoisä Matti Ollinpoikahan oli se mies, joka yhdessä Tuomas Reinin kanssa etsi ja löysi rautamalmiesiintymiä ympäri maakuntaa. Nallin talon asukkailla oli siten vahva side malminetsijänä tunnetuksi tulleeseen Matti Ollinpoika Knuuttilaan.

Knuuttilan talon henkiveroluettelot ei mainitse Knuuttilan talossa tyttäriä, vaikka heitä kyllä tiedetään olleen, mutta vuosien 1675–76 veroluettelossa mainitaan Matti Ollinpoika Knuuttilalla Perttu-niminen poika. Onkin siis todennäköistä, että edellä mainitussa käräjöpöytäkirjassa oleva maininta, jonka mukaan Juho Nalli oli Knuuttilan tyttärenpoika, pitäisikin olla muodossa veljenpoika. Tällöin halonhakkaajana mainittu Perttu Matinpoika oli veroluetteloissa mainitun Matti Ollinpoika Knuuttilan poika.

Nimi Nalli on mitä ilmeisimmin kehittynyt alunperin henkilönimestä.

Vittinki

Orisbergin ruukin työntekijöiden joukossa mainitaan vuonna 1688 myös renki Matti Vittinki. Matti Vittingin nimi esiintyy yhtäjaksoisesti ruukin työntekijöiden joukossa vuoteen 1692 saakka, mutta vuodesta 1690 alkaen hänen mainitaan torpparina. Muista asiakirjalähteistä tiedämme, että Matti Vittinki palkattiin ruukin kaivosvoudiksi ja että hänen asuinpaikkansa oli Perttu Matinpojan tavoin Hopiavuoren alue. Vuonna 1692 Matin nimi katoaa ruukin työntekijöiden joukosta ja ilmestyy Kaukolan kylän loppuun. Nimen sijaintipaikan muutos ei kuitenkaan tarkoittanut asuinpaikan muutosta, vaan selittyy sillä, että kaivostoiminta Hopiavuoren malmiesiintymällä loppui ja Matti vaihtoi ammattia ja ryhtyi Perttu Matinpojan sijasta krouvariksi.

Matti Vittingin syntymäpaikkaa ei ole pystytty selvittämään. Jos hänen lisänimensä oli periytynyt edelliseltä sukupolvelta, hän voisi olla Uudestakaarleppystä, jossa esiintyy Witting-nimi jo 1645. Toisena ja oikeampana selityksenä voisi olla yksinkertaisesti se, että Matti oli paikallista sukua, mutta komea titteli vaati ruotsinkielisen lisänimen, kuten oli tapana. Vittinkinimi onkin todennäköisesti syntynyt alueen vanhan paikannimen *Hopiavuori* väriominaisuuksia tarkoittavasta merkityssisällöstä (ruotsin sana *witting* = *valkeinen, valkoinen*). *Hopea*-määriteosan sisältäviä paikannimiä löytyy Suomesta useita, ja lienee otaksuttava, että nimi kuvastaa nimenomaan paikalla tavattavan kallioperän ja kivien vaaleus- ja valoisuusvaikutelmaa.

Matti Vittingin vaimon Liisan sukulaisia sitä vastoin tiedetään asuneen Laihian Öystissä. A. Ala-Potin selvityksen mukaan (*Genos 1974: Sursill-suku Laihiolla, s. 57*) Matti Vittinki haki Laihian käräjillä 11–12.1.1692 vaimonsa perintöä silloiselta Öistin isännältä, alunperin ilmajokiselta Elias Jaakonpojalta. Ala-Poti on arvellut, että Liisa Vittinki oli Erich Östeninpoika Öystin tytär. Erich Öysti oli vastaavasti Östen Erkinpojan poika, joka oli syntynyt Uumajasta Erick Ångermannin eli Sursillin talon poikana. Vittingin suvun jälkeläiset ovat näin laajasti tunnetuksi tullutta Sursillin sukua. Kainaston alueeseen luetun Hopiavuoren asutushistoria alkoi siten kahden asukkaan voimin vuonna 1688. Kummastakin asumuksesta kehittyi aikaa myöden veroa maksava talo: Vittinki ja Nalli.

Suutarla

Hopiavuoren alueelle syntyi 1600-luvun lopun uudisasutusinnon seurauksena myös yksi Orisbergin ruukista riippumaton uudistalo. Käräjäpöytäkirjojen perusteella vuonna 1694 Heikki Yrjänänpoika Suutarla anoi itselleen raivauslupaa uudistalolle. Käsitellessämme Kaukolan kylän itsellisasutusta muistamme, että kylän keskivaiheilla mainittiin jo vuosina 1675–83 suutari Erkki Puruinen ja myöhemmin, 1690–96, suutari Simuna (Yrjänänpoika). Kun uudistalon nimeksi

vakiintuu käsityöläisammattinimestä suutari johdettu nimi Suutarla eli Suutarila, on hyvä syy uskoa, että todellisuudessa Heikin uudisraivio sijaitsi paikalla, joka oli toiminut jo ainakin 20-vuotta Kaukolan kylän suutarien asuinpaikkana.

Heikin elämäinvaiheiden tutkimuksen parhaana johtolankana toimii hänen lisänimensä Suutari. Ylistaron Isossakylässä eli Riarehdossa mainitaan vuonna 1681 itsellinen ”*Skomagar Henrich*” eli suutari Heikki ja vaimo, ja vuonna 1683 itsellinen Heikki ja vaimo Kaisa. Heikki katoaa vuoden 1686 jälkeen veroluettelosta, mutta hänen vaimonsa mainitaan vuoteen 1691 saakka kylän itsellisenä. Kun Suutarlan uudisasukkaaksi vuonna 1695 alkavissa veroluetteloissa mainitaan Heikki ja vaimo Kaisa on selvää, että kysymyksessä on sama aviopari. Tarkkaavainen lukija saattaa huomata, että suutarien Simunan ja Heikin esiintymisvuodet menevät kaksi vuotta päällekkäin. Tähän on todettava, että veroluetteloiden laatija kirjoitti Simunan ”vanhasta muistista” edellisvuodelta periytyvään paikkaan, koska hänen ammattinsa ei ollut muuttunut, tai sitten Heikki ja Simuna asuivat kyseiset vuodet samassa talossa. Tämä toinen vaihtoehto tarkoittaisi sitä, että Simuna ja Heikki olivat veljeksiä. Tällainen mahdollisuus on olemassa, sillä Simuna kuului veljessarjaan, jossa kädentaito näyttää olleen erityisesti hallinnassa. Heikki Yrjänänpoika oli aikuinen mies aloittaes- saan uudisraivauksen, sillä jo vuonna 1697 uudistilan isäntänä mainitaan jo hänen poikansa Jaakko.

Kainaston alueen uudistalot:

<i>Nalli</i>	1688
<i>Vittinki</i>	1688
<i>Tenkku</i>	1692
<i>Haapala</i>	1694
<i>Suutarla</i>	1694
<i>Perä</i>	1702

Kainaston uudistalojen isännyydet perustamisesta isonvihan yli

Isäntäluetteloita voidaan rakentaa monella tavalla. Maatilataloille jaettavat sukutilakunnia-kirjat laaditaan omistukseen perustuviksi, mutta tässä yhteydessä esitetyt isäntäluettelot on laadittu veroluetteloiden tietojen perusteella, jolloin ne kertovat taloa kulloinkin viljelleen henkilön nimen, vaikka tämä ei välttämättä omistanut tilaa. Isonvihan ajalta 1714–21 on säilynyt vain yksi veroluettelo vuodelta 1719. Tämän vuoksi kyseisellä ajanjaksolla isäntäluettelon laatiminen on muutamissa tapauksissa epävarmaa.

Tenkku eli Mäenpää

Tenkun talon asutuksen juuret alkavat todennäköisesti seppä Matti Tuomaanpoika Härkäsestä, joka mainitaan Kaukolan kylän itsellisenä ja seppänä 1675–1692

Antti Simunanpoika 1695–1697

Priita Antintytär 1698

Iska Antinpoika 1699–1700

Jaakko Antinpoika 1701–1702

Iska Antinpoika 1703–1713?

pso Mallu Jaakontytär, s. 1667, k. 1745

Iska Tenkku kuolee isonvihan aikana. Ikänsä puolesta hän todennäköisesti osallistui Napuen taisteluun saaden surmansa ehkä itse taistelussa. Joka tapauksessa on kuitenkin varmaa, että hän oli kuollut jo ennen vuotta 1718. Talon isännyydet ajanjaksolla 1714–23 ovat kuitenkin epävarmoja.

Kustaa 1714?–1722?

pso Priita Antintytär, s. 1650, k. 1739

Kustaa mainitaan vuoden 1719 veroluettelossa talon isäntänä ja Tenkun vävynä.

Mallu Jaakontytär 1723–1725

Iska Tenkun leski

Jaakko Iskanpoika 1726–

pso Torti Simunantytär

Haapala eli Kallionpää

Antti Matinpoika 1694–1700

Antti Matinpoika mainitaan itsellisenä Kaukolan kylässä jo vuodesta 1683 alkaen. On jokseenkin varmaa, että hän asui koko ajan samalla paikalla.

Matti Antinpoika 1701–1737

pso Priita Simunantytär

Perä

Mahdollisesti paikalla asui jo 1681–92 Kerttu Matintytär niminen itsellinen

Matti Eskelinpoika 1702–1713?

pso Priita Juhontytär

Iska Tenkun tavoin Matti saattoi osallistua Napuen taisteluun saaden siellä ehkä surmansa. Varmaa on kuitenkin se, että hän kuoli 1714–1717.

Heikki 1714?–1722?

Priita Juhontyttären uusi aviomies

Priita-leski 1723?–1728

Matti Matinpoika 1729–

pso Liisa Laurintytär

Suutarla

Suutarlan uudistalon paikalla lienee ollut jo ainakin vuodesta 1675 alkaen Kaukolan kylän suutarin torppa. Vuosina 1675–83 asujana mainitaan vähäkyröläinen Erkki Puruinen ja 1690–96 suutari Simuna (Yrjänänpoika).

Heikki Yrjänänpoika 1695–1696

Jaakko Heikinpoika, 1697–1737

s.1679

pso Vappu Jaakontytär, s. 1682

Vappu Jaakontytär mainitaan maakirjoissa talon isäntänä 1723–26, vaikka puoliso Jaakko oli elossa. Syynä tällaiseen poikkeukselliseen menettelyyn saattaisi olla Jaakon sama väliaikainen vapautus henkirahan maksamisesta esimerkiksi sairauden vuoksi.

Matti Jaakonpoika 1739–

Nalli

Perttu Matinpoika 1688–1696¹⁾

leski Maria Sipontytär 1697–1700

Juho Pertunpoika 1701–1730

s.1679

pso Marketta Antintytär, s. 1674

¹⁾ Perttu Matinpojan kuolinaika on uutta tietoa, jonka perusteella veroluetteloissa oleva tieto on virheellistä, tai tietoja kirjatessa on jäänyt huomioimatta Pertun nimen perässä mahdollisesti ollut merkintä "E" (Enka = leski).

Nallin taloa ei mainita vuoden 1719 veroluettelossa, mikä johtuu isäntäparin venäläisten vankeudessa olosta. Sama tilanne toistuu vielä v. 1723, vaikka asukkaat olivatkin jo palan-neet kotiin.

Taavetti Juhonpoika 1732–37

pso Maria Erkintytär

Jaakko Jaakonpoika 1739–

pso Liisa Juhontytär

Vittinki

Matti 1688–1713?

pso Liisa s. 1661

Matti Vittingistä ei ole löytynyt merkintöjä enää vuoden 1713 jälkeen. Mikäli Matti oli syntynyt samaan aikaan kun vaimonsa Liisa, oli hän vielä ikänsä puolesta sopiva Napuen taisteluun, mutta osallisuudesta tai kaatumisesta taistelussa ei ole kuitenkaan löytynyt merkintöjä.

Heikki Matinpoika 1714?–

s.1689

Maria Matintytär, s. 1689

Maakirjoissa Heikki ja Maria mainitaan molemmat vuoronperään isäntinä. Heidän lastensa syntymäaikojen perusteella voidaan päätellä avioliiton solmitun viimeistään v. 1713.

Häivähdys Kyrön taistelusta

Kyrön taistelun vuodelta 1714 tapah-tumat ovat jääneet meiltä pääosin hämärän peittoon. Epäselvyyttä tapahtumista oli myös aikalaisilla isonvihan jälkeen. Käräjiltä löytyy tapauksia, joissa vaimo hakee kihlakunnan käräjien pöytäkirjaan merkintää miehensä mahdollisesta kuolemasta mainitussa taistelussa, ja näin mahdollisuutta astua uudelleen avioliittoon. Tapaustamme käsiteltiin Ilmajoen suyskäräjillä vuonna 1725.

Vaimo Maria Pertuntytär Jalasjärveltä pyytää, että käräjäoikeus tutkisi hänen miehensä, korpraali Ilmajoen komppaniassa, Sameli Koukon poismenoa, ja esittää luutnantti herra Jaakko Peldanin todistuksen 3 päiväältä tätä kuuta kuuluen, että mainittu korpraali vuonna 1714 Isonkyrön taistelussa vaikuttaa kadonneen. Mutta tuliko hän lyödyksi vai jäikö hän vangiksi, ei luutnantti tiedä. Edelleen viittaa mainittu vaimo Maria Pertuntytär eronneeseen sotilaaseen Kalle Kempeen ja korpraali Niiles Slangerfältiin, molemmat mainitusta komppaniasta, joita kuultiin jäävittöminä ja valaheitoisesti.

Ensin kertoo Kempe, että hän Kyrön taistelussa näki Koukon noin 12 askelta hänestä kaatuvan maahan, mutta nousiko hän sitten ylös tai kuinka hänelle lopulta kävi, sitä ei Kempe tiedä.

Slangerfält kertoo valallaan, että hän näki Sameli Koukon Kyrön taistelussa, mutta hän ei tiedä minne

tämä sieltä joutui. Hän on sotilas Matti Sandbäckiltä, joka Kyrön taistelussa jäi vangiksi, mutta nyt on Haminassa, kysynyt, josko hän näki Koukon jäävän vangiksi ja vastaukseksi sai, että Sandbäck ei ollut häntä vangituissa huomannut. Lähempää tietoa sotilaalla ei tästä asiasta ole.

Mitä nyt on kerrottu, merkittiin vaimo Maria Pertuntytären pyynnöstä pöytäkirjaan.

Mitä Samelille tapahtui jää ikuiseksi arvoitukseksi, mutta hänen ilmeinen poismenonsa näin ajan hengen mukaisesti merkittiin pöytäkirjaan.

Sameli oli Koukon talon poika, jonka kohtalo-nuorempana veljenä oli lähteä nihdiksi, ja näin hän päätyi korpraaliksi noustuaan Kyrön verisille kentille. Todistajina esiintyvät mainitusta koitoksesta eloonjääneet taistelukumppanit, joista Matti Sandbäck oli joutunut vangiksi.

Henkilökohtaisesti tapauksen tekee mielenkiintoiseksi myös kuvaus esivanhukseni Niiles Slangerfältin osallistumisesta Kyrön taisteluun ja viikatemiehen lähentelystä selviäminen, koska hänen sukua jatkanut poikansa Israel syntyi vuonna 1715, minkä tapahtuman Niileksen eloonjäänti mahdollisti. Tosin kirkonkirjoissa mainittuun syntymävuoteen pitää suhtautua varauksella levottomista ajoista johtuen. Maria Pertuntytär avioitui uudelleen myöhemmin Koukossa Heikki Erkinpojan kanssa.

Henkilöistä:

Sameli Siponpoika Kouko: Vanhemmat Sippo Jaakonpoika, vävynä Koukoon ja alkuaan Isotalo, sekä Johanna Markuksentytär Maria Pertuntytär s. 3.1691: Vanhemmat Lammista Perttu Matinpöika ja Liisa Sipintytär

Jaakko Peldan, luutnantti, s. 1694: Vanhemmat Ilmajoen Peuralasta kappalainen Henrik Gabrielinpoika Peldan ja Helena Alftana Isonvihan jälkeen armeijasta erottuaan otti Kurikasta Ala-Antilan aution, mutta siirtyi myöhemmin sukutilalleen Ilmajoen Peuralaan.

Jaakon vaimo Katarina Diupedia: Katarinan vanhemmat Grundsundan kirkkoherra Ångermanlannista Ericus Eri Djupædius ja Margareta Phragmenia

Kalle Matinpöika Kempe s.12.1677, Hannukselan sotilas, Kallen vaimo Marketta Yrjänäntytär s. 5.1671

Niiles Jaakonpoika Slangerfält s.25.1.1692 k.23.12.1753: Vanhemmat Jaakko Eskonpoika Lahti ja Johanna Antintytär Panula Niileksen vaimo Kerttu Matintytär s. 3.1682 k. 1762: Niiles oli kätevä käsistään ja armeijasta erottuaan oli rakennusmestarina, kun Kurikan kirkkoa ja tapulia korjattiin.

Matti Sandbeck s. 1.1.1682, korpraali Alavuden Putulassa: Matin vaimo Maria Matintytär s. 8.1687

Kiitos Penni Airakselle ja Tapio Piirrolle aineiston keräämiseen liittyvistä tiedoista

Lähteet

Käräjäpöytäkirjat 1728 Ilmajoen käräjäkunta, mikrofilmi ES 2098

Ilmajoen, Kurikan ja Jalasjärven rippikirjat, kastetut ja haudatut

Kurikan historia I; Osmo Rinta-Tassi

Suomen asutuksen yleisluettelo

Alavuden kappeli, mikrofilmi IK 409

Genos 1974, s. 60-92

Vähäkyröläisten papinmaksut

Vähäkyrön pitäjässä käytiin kädenvääntöä 1700-luvun ensivuotena papistolle suoritettavista maksuista. Tämän päivän mittapuun mukaan maksut tuntuvat kovin ankarilta, joten ei olekaan kummallista, jos ne herättivät samanlaisia tuntemuksia myös aikalaisissa.

Erityisen silmiinpistävää alla esitellyissä asiakirjaotteissa on papin ruumissaarnasta saama lehmä, mikäli talossa oli yli kuusi lehmää. Kun alla olevassa asiakirjaotteesta käsiteltävä jakso ajoittuu osittain 1600-luvun lopun suuriin nälkävuosiin, niin tulkoon mainittua, että Vähässäkyrössä kuoli vuonna 1698 aika tarkasti 30 talon isäntää tai emäntää, joiden kaikkien siunauksesta papin tuli saada siis itselleen lehmä. Tämän lisäksi kyseisenä vuonna kuoli suuri määrä muita täysi-ikäisiä ihmisiä, lapsista puhumattakaan. Jäljempänä otteita mielenkiintoisista asiakirjoista:

Vähäkyrön käräjät 9.9.1701, s. 1143

Paikallinen pastori Johan Saarman valitti, että maafiskaalin tarkastuksessa oli hänen poissa ollessa esitetty hänestä valituksia. Todetaan maafiskaalin asiaksi, eikä oikeus ilman hänen valtuutustaan voinut toimittaa tarkastusta. Siten jätti pastorin asiamies Caspar Porthan seuraavan selityksen:

1. Mikki Yrjänänpoika (Karhu) Kuutilasta on valittanut, että hänen isänsä kuoltua vuonna 1696, olisin ottanut lehmän hänen ruumissaarnastaan, ja taas seuraavana vuonna yhden hänen veljensä Jaakon ja vielä kuukautta myöhemmin äidin ruumissaarnasta yhden.

Totuuden nimissä isä kuoli 1695 ja haudattiin 6 pv. kesäkuuta ja heillä oli silloin tarkastuskirjan mukaan 12 lehmää, joten en minä lehmää asiattomasti saanut. Vuonna 1697 haudattiin hänen veljensä Jaako, kun heillä oli 10 lehmää, ja oli kuninkaallisen määräyksen mukaista, että sain lehmän hänestä, joka silloin oli isäntä, kuten myös äidistä, joka oli emäntä.

2. Antti Siponpoika oli valittanut, että olin ottanut lehmän Simuna Martinpojan ruumissaarnasta, vaikka tämä ei ollut enää isäntä. ”Mutta eihän pappi koskaan saisi lehmää, jos vanhan sallittaisiin luovuttaa isännyys nuoremmalle; ja jos poika tai vävy sitten kuolisi, väittää taas olevansa isäntä. Laissa ei ole eritelty, miten pitkin väliajoin isännät kuolevat.”

----

7. Heikki Härö on valittanut, ettei appi enää ollut isäntänä, mihin vastataan, että tämä oli ollut ja eli samassa ruokakunnassa.

8. Matti Erkinpoika valittanut, että olen ottanut liikaa hänen äitinsä siunauksesta, kun tämä oli kerjuulla itsensä elättänyt. On paha ja vastoin kuninkaallista lakia, että hän antoi isänäitinsä kerjätä, ehkä voidakseen paremmin välttää papille menevät maksut.

Vähäkyrön käräjät 27.1.1703, s. 32

Kuninkaallisen Kamarikollegion kirjeen perusteella on maaherra kehottanut oikeudessa tutkimaan, onko kansa halukas maksamaan papistolle kuten vanhastaan on ollut tapana vai Kuninkaallisen määräyksen 23.2.1694 mukaan. Todetaan vanha tapa:

1. Kirkkoherralle kolmasosa kymmenyksistä suoraan pelloilta.

2. Kirkkoherralle pikkukymmenykset nauriista, kaalista, herneistä, humalasta, pellavasta, ham-pusta yms.

3. Pikakymmenykset, varsasta 6 taalaria tai vasi-koista kertakaikkisena nahka tai 6 taalaria.

4. Voikymmenykset.

5. Täällä vain muutamit kalastavat Mustasaaren kalavesillä, he tuovat kalakymmenykset.

6. Ruumisrahoina isännästä tai emännästä 1 lehmä, jos talossa on vähintään 6 lehmää. Jos lemmiä on vähemmän, maksetaan rahassa. Pojan, tyttären ja palkollisten ruumisraha 3 taalaria. Nuorista kappalaiselle 8 hopeashillinkiä.

7. Pääsiäispenningit paaston aikana

8. Jouluksi heinä, puita, kyntteliä, leipää, lihaa yms.

9. ?

10. Pitäjä rakentaa ja ylläpitää pappilan

Päätös:

Pitäjänväki haluaa maksaa kirkkoherralle vuoden 1694 määräyksen mukaan, mutta kappalaiselle vanhaan tapaan.

Asiakirjaotteet suomentanut Pauli Kukko.

Herra Eskilin talokaupat

Käräjöpöytäkirjoista päätellen Ilmajoen kappalaisella Eskil Stutaeuksella on ollut tarve saada ” katto pään päälle”. Ilmeisesti Lahden talon saaminen on kuitenkin ollut sen verran epävarmaa, että herra Eskil pyrki saamaan haltuunsa toisen talon, Toralan. Tuolloin Toralan omisti Matti Antinpoika, joka on merkitty isännäksi vuonna 1599 ja sitten 1609-1643. Ilmajoen kesäkäräjillä 1643 leski- vaimo Marketta, Matti Antinpojan sisko, vastusti kappalaisen talo-kauppaa.

Marketta leski Lahdenkylästä kanteli herra Eskilistä 1 manttaalien perintötalostaan Lahdenkylässä, jonka hänen veljensä Matti Antinpoika herra Eskilille on myynyt, että hän haluaa sen saada periä, niin koska tämä kauppa todettiin laittomasti tapahtuneeksi ilman lainhuudatusta vastoin lakia ja Maakaaren 10 lukua ja perilliset ovat sen tarjoutuneet lunastamaan, niin saman kaaren 2 ja 12 luvun mukaan julistettiin, että mainittu Marketta perintötalonsa saa lunastaa ajassa, jonka laki suo.

Marketta saikin talon takaisin perintötaloksi ja Eskil joutui sieltä poistumaan, saatuaan taloon panostamansa rahat takaisin.

Asia todettiin jo seuraavilla käräjillä talvella 1644.

Koskien taloa, jonka Matti Antinpoika Lahdenkylästä oli laittomasti myynyt herra Eskil kappalaiselle, samasta paikasta huudattamatta ja lunastettavaksi tarjoamatta, mitä asiaa Marketta- leski lähimpänä perijänä oli Maakaaren 2 luvun mukaan vuosi sitten ajanut, mistä syystä mainitun herra Eskilin pitää sieltä lähteä, niin koska hän on jonkin verran rahaa siihen antanut, ja talon edistämiseksi jonkin verran tehnyt kustannuksia, niin tuomittiin mainittu herra Eskil laittamansa rahat takaisin saamaan, niin

Henkilöt: **Matti Antinpoika** Ilmajoen Toralan isäntä vuoteen 1643, vuoden 1627 ruotuluettelossa iäksi mainittu 50 vuotta. Mar-ketta Antintytär, leski, Matti Antinpojan sisar, Toralan isäntä 1644-52. **Eskil Stuteus** Ilmajoen kappalainen 1639-52, Kauhajoen kappalainen 1652-65, Lahden isäntä 1640-75 Matti Matinpoika, Eskilin isä, Lahden isäntä vuoteen 1637, vuoden 1627 ruotuluettelossa iäksi mainittu 44 vuotta. Eskilin isästä on ollut erilaisia näkemyksiä, mutta testamentti osoittanee hänen olevan Lahden talosta ja Matti Matinpojan poika Joakim Joakiminpoika Stutaeus, Eskilin serkku, s.1608 k. 1644 Ylioppilas Turussa 1640 Joakimin isä Matti Matinpojan veli Joakim Stutaeus k. 1633 Turun kirkkoherra, tuomiorovasti, opiskeli Upsalassa, Wittenber-

laajalti kuin hänellä kustannuksia on ollut Maakaaren 12 luvun mukaan, ja Mattia sakotetaan kuten aiemmin on julistettu.

Joutuessaan lähtemään Toralasta oli kappalaisella kotitalostaan Lahdesta jo taskussaan vahva paperi. Hänen isänsä oli tehnyt testamentin hänen hyväkseen ja sedältään saadun, tämän pojan todistaman osuuden kanssa hänellä oli puolet talosta hallussaan ja vain toinen puolikas meni perillisten kesken jakoon.

Asiat etenivät Eskilin kannalta hyvää vauhtia, ja tämä olikin esillä jo seuraavilla käräjillä kesällä 1644.

Esiin tuli herra Eskil kappalainen, tästä samasta paikasta, ja esitti Joakim Joakiminpoika Stutaeuksen (*Joachimi Joachimi Stutaj*) allekirjoittaman kirjelmän päivättyä 27 päivä huhtikuuta 1641 sisällöltään, että hänen autuas isänsä oli luvannut osansa Lahden talosta herra Eskilille ja antoi tietäväksi, että hänen isänsä Matti Matinpoika oli samalla testamentannut hänelle puolet mainitusta Lahden talosta yhdessä sen kanssa mitä hänen isän veljensä hänelle oli luvannut ja mainittu Joakimin todistuskirja ilmoittaa, pyytäen näin oikeudelta tähän todistusta, niin koska pastori herra Jaakko ja lautakunta todistivat tämän olevan näin usein mainitulta hänen autuaalta isältään testamentatun ja kirjatun, että herra Eskil, joka ennen muita saa mainitun puolet talosta hyväkseen ja nautittavakseen ja toinen puolikas menee perillisten kesken jakoon, mistä pastori ja lautakunta halusivat saada valan, ja niin on tämä esitetty herra Eskilin vaatimuksesta hänelle oikeuden ilmoituksella.

Lahden talon saatuaan Eskil merkitään talon isännäksi aina vuoteen 1675 saakka.

gissä (1599), Jenassa (1600) ja Helmstädtissä (1602). Oltuaan mm. Turun Katedraaliskoulun rehtorina hänestä tuli lopuksi Turun tuomiokirkkoseurakunnan kirkkoherra ja tuomiorovasti, Turun ja silloin koko Suomen piispasta seuraava

Lähteet:

Ilmajoen käräjät: kesä 1643, talvi 1644 ja kesä 1644, mikrofilmi ES 2028, SAY, mikrofilmit OS 120 ja OS 121 Pohjanmaan rykmentin ruotu- ja väenottoluettelot, mikrofilmit WA 773 ja WA 774

Kansallisbiografia, Suomen historiallinen seura Genealogia Sursilliana; Eero Kojonen; 1971

Kauhajoen historia; Liisa Ruismäki; 1987

Ilmajoen pitäjä; Niilo Liakka; 1986

Kiitos Penni Airakselle ja Tapio Piirrolle artikkelin tekoon liittyvistä lisätiedoista.

Vähänkyrön Sprätän talon vaiheita

Vähänkyrön kirkonkylässä, liki kirkkotarhan kiviaitaa sijaitsi aikaisemmin **Sprättä**-niminen talo. Erikoisena sukunimenä Sprättä lienee jo kokonaan vaipunut historian kätköihin. Mutta vaikka nimi onkin hävinnyt, moni vähänkyröläiset sukujuuret omaava löytää omista esivanhemmistaan kyseisen nimisiä henkilöitä. Tultaessa lähelle 1700-luvun alkua isännöi Sprätän taloa Juho Matinpoika, joka oli alun perin tullut taloon vävyksi avioiduttuansa talon ainoan lapsen kanssa. Juhon avioliitto Sprätän tyttären kanssa oli jäänyt lapsettomaksi, ja vaimonsa kuoltua Juho avioitui uudelleen Liisa Antintytär -nimisen naisen kanssa. Suvun estelyistä huolimatta Sprätän vanha isäntäpari siirsi talon omistusoikeuden Juholle ja Liisalle, minkä johdosta ainakin koko 1600-luvun saman suvun hallussa ollut talo siirtyi uudelle omistajasuvulle.

Sukututkimuksellisesti sekä Juho että hänen vaimonsa Liisa ovat ongelmallisia henkilöitä, sillä heidän syntymäkotinsa ovat tuntemattomia., vaikka toisaalta molempien sisaruksia tunnetaan. Juhon vaimon Liisa Antintyttären veli oli Matti Antinpoika Rautamäki samasta kylästä, mutta Matti oli Rautamäen vävy²⁾. Juho Matinpojan siskoksi puolestaan voidaan varmistaa Ojaniemen kylän Setulan talon miniä Aune Matintytär. Tämän lisäksi todennäköisesti toinen Merikaarron kylän Holtin talon isäntäparista oli Juhon sisarus; taloa nimittäin asui aviopari Kreki Matinpoika ja Maria Matintytär, joita Juho ja Liisa käyttivät lastensa kummeina.

Isonvihan aikana on Sprättäkin taloväen osalta sekava. Se tiedetään, että venäläiset vangitsivat Juhon ja Liisan Martti-nimisen pojan, joka ei koskaan palannut. Sprätässä oli toinenkin poika, nimeltään Matti, jonka tiedetään olleen pako-matkalla Napuen taistelun jälkeen. Seurasiko häntä koko perhe, on tässä vaiheessa epäselvää. Pako-matkansa aikana Matti pestautui vielä sotilaaksi, mihin saattoi olla osasyynä se, että talo oli joutunut nimismies Johan **Langiuksen** hallintaan vuodesta 1719 lähtien. Oliko Matti sotilas Ruotsin vai Venäjän armeijassa ei aivan tarkasti ole selvinyt. Todennäköisempi vaihtoehto on kuitenkin se, että hän oli Ruotsin armeijassa³⁾, kotitaloonsa Matti saapui vuonna 1722.⁴⁾

Sprätän isäntäväen perhetaulu:

Juho Matinpoika isäntänä vuodesta 1695

Pso Liisa Antintytär

Lapsia:

Martti joutui venäläisten vangitsema, ei palannut kotiin.

Matti Sprätän seuraava isäntä

Maria s. 28.11.1703 kuollut lapsena

Juho s. 25.07.1706 kuollut lapsena

Jos on ongelmia selvittää Matti Juhonpojan vanhempien kotitalo, samanlainen ongelma löytyy myös hänen vaimonsa Kirsti Jaakontyttären kohdalla. On kuitenkin oletettavaa hänen olevan syntyisin Vähästäkyröstä: hän saattoi olla Matin äidin sukulainen ja oli sukua Setulaan. Kirsti Jaakontyttären siskoja saattoi olla Nypelin talon miniä Liisa Jaakontytär.

Matin ja Kirstin elämäntaivalta varjosti hyvin pitkään lapsettomuus. Kun ikää alkoi karttua, tuli heille huoli siitä, kuka hoitaa ja ruokkii heidät elämänsä ehtopuolella. Ensimmäisen yrityksen Matti ja Kirsti tekivät vuonna 1736, jolloin he tekivät syytinkisopimuksen Vöyrin Karvatin kylästä lähtöisin olevan Märten Jöranssonin kanssa. Märtenia ei kuitenkaan näy Sprätän rippikirjoissa, joten hanke näyttää kaatuneen alkuunsa⁵⁾. Kolmen vuoden kuluttua edellisestä vuonna 1739 Matti ja Kirsti tekivät uuden yrityksen, tällä kertaa Petteri Bergfeldin kanssa, jonka puoliso saattoi olla Kirstin sisko. Kun rippikirjoissa ei kuitenkaan näy Petterin nimeä, näyttää tämänkin sopimus rauenneen⁶⁾. Kolmesta vastoinkäymisestä huolimatta Matti ja Kirsti eivät luovuttaneet, vaan tekivät neljännen yrityksen, nyt viiden vuoden kuluttua vuonna 1744.

Vähäkyrö 8.10.1744:

”Koska korkein Jumala minua ja rakasta vaimoani Kirsti Jaakontyärtä tähän mennessä meidän menneinä nuoruusvuosinamme ja nyt lähestyvässä vanhuudessa ei ole halunnut siunata elämänhedelmällä, joka olisi lähimpinä rintaperillisinä Sprättälän 2/3 manttaalin kestikievaritaloon No2 Vähänkyrön Savilahden kylässä ja muuhun irtaimeen omaisuuteemme, olen minä allekirjoittanut Matti Juhonpoika rakkaan vaimoni suostumuksella halunnut täten luovuttaa vaimoni serkun Erkki Martinpojan tyttarelle Anna Erkintyttarelle, ottaen huomioon hänen uskollisuutensa ja vilpittömyytensä kuluneen vuoden palvelusaikana, kaiken meidän kiinteän ja irtaimen omaisuutemme meidän molempien kuoltua seuraavin ehdoin ja edellytyksin: 1, että Anna Erkintytär ja hänen tuleva miehensä nuori renki Iisakki Juhonpoika⁷⁾ lupaavat hoitaa kestikievaria ...../.../ Sprättälän oikeina perillisinä.

Rippikirjoja tutkimalla, selviää, että tällä kertaa Matti ja Kirsti löysivät itselleen vanhuudenturvan, joskin vain väliaikaisen. Yrittäessään jäljittää Anna Erkintyttären kotia, tutkija törmää taas vaikeuksiin. Kun kuitenkin Anna oli Kirsti Jaakontyttären sukulainen, saattaisi ongelma ratketessaan, ratkaista myös Kirstin synnyinpaikan ongelman. Yksi tutkimisen arvoinen lähtökohta voisi olla, että Anna Erkintyttären isän patronyymi olikin todellisuudessa Tanelinpoika.

Tällaista mahdollisuutta tukee se, että samassa Savilahden kylässä aivan lähinaapurissa Sallissa asui vähän aikaa aikaisemmin isäntäpariskunta Erkki Tanelinpoika ja Aune (Tanelintytär?), joilla mainitaan Anna niminen tytär, joka katoaa samaan aikaan Sallin rippikirjasta, kun Sprättään ilmestyy Anna Erkin-tytär. Kun kuitenkin myös Sallin väliaikaisen isäntäparin tarkempi selvitys on kesken, ei pidemmälle meneviä johtopäätöksiä pysty rakentamaan. Sallin talon seuraava isäntäpariskunta on kuitenkin mielenkiintoinen: he olivat Ojaniemen Setulan talosta, jonne Sprätän talolla oli sukulaisuussuhde. Annan Erkintyttäreestä ja Iisakki Juhonpojasta ei kuitenkaan tullut Sprätän talon

varsinaista isäntäparia, vaikka he muutaman vuoden talossa asuivatkin. Matti ja Kirsti olivat tässä vaiheessa siis tehneet jo neljä hiekkiaan valunutta yritystä turvata vanhuudenpäivänsä.

Vuonna 1746 Matti ja Kirsti lopulta onnistuivat löytämään itselleen seuraajat. Vähänkyrön käräjillä 8.4.1746 (s. 234), Matti Mikiinpoika Setula sai ensimmäisen moitteettoman lainhuudon taloon, ja tällä kertoo tämä kauppa piti. Matti Mikiinpoika Setula oli Setulan vanhaa sukua äitinsä puolelta, ja kun olemme jo useaan otteeseen viitanneet Sprätän asukkaiden mahdollisista sukulaisuussuhteista Setulaan, varmistaa tämä edelleen tätä todiste-ketjua.

Lähdeviitteet ja lisähuomautukset:

1) Vähänkyrön käräjät 11.2.1695, s. 117

2) Juuret-julkaisu 1/2001, Matti Lehtiön artikkeli ”Rautamäen talon vaihteita”. Tämän lisäksi artikkelin kirjoittamisen jälkeen on löytynyt uusi sukulaisuuden varmistava asiakirja: Vähänkyrön syyskäräjät 24.10.1724, s. 745, jossa Liisa Antintyttären veljeksi mainitaan Matti Antinpoika.

3) Vähänkyrön talvikäräjät 26.2.1724, s. 214

Johan Langius vaatii arviokirjan mukaan Matti Sprätältä Savilahdesta 187 taalaria tilalla tehdystä työstä ja parannuksista, jotka Langius on talossa tehnyt Matin ollessa pakomatalla ja sotapalveluksessa.

4) Vähänkyrön syyskäräjät 13.8.1723, s. 533

Asetettiin 2 lautamiestä arvioimaan se omaisuus ja ne parannukset, jonka nimismies Johan Langius on tehnyt Sprättälän talolla vuoden 1719 kevästä vuoden 1722 syksyyn, jolloin Matti Sprättä otti sen vastaan.

Vähänkyrön syyskäräjät 24.10.1724, s. 754

Matti Juhonpoika Sprättä Savilahdesta vaatii Matti Pintarilta Selkämäeltä 2 karoliinia, jotka tilan edelliselle omistajalle lainattiin sotilaan pestaamiseen sekä 8 karoliinia siitä, että Pintari vainoaikana ja Sprätän ollessa paossa poltti Sprätän ladon.

5) Vähänkyrön käräjät 22.3.1736, s. 186

6) Vähänkyrön käräjät 24.3.1739, s. 358

7) Iisakki Juhonpoika mainitaan isokyröläiseksi, kun avioliitto Vähässäkyrössä solmitaan vuonna 1744.

Asiakirjaotteiden käännökset: Pauli Kukko

Saatavana Vähänkyrön Järvenkylän historiakirjaa. Teos on 298-sivuinen ja sisältää noin 100 valokuvaa, sisältäen mm. sukuselvitykset lähes kaikista Vähänkyrön kantasuvuista.

Tiedustelut: Allan Valtari Tuomisentie 5 66500 Vähäkyrö puh. 06-4781772

Ps. Teen myös laajoja sukuselvityksiä Pohjanmaan ja Etelä-Pohjanmaan alueelta.

Etsitään Jurvassa vuonna 1816 kuolleen Petteri Norberg’in vanhempien syntymäkotia. Petteri on syntynyt vuonna 1756 ja syntymäpaikaksi on merkitty Vöyri, josta sopivaa henkilöä syntymävuoden perusteella ei ole kuitenkaan löytynyt. Petteri muuttaa Jurvaan vuonna 1806.

Yhteydenotot:

Laina Vainiomäki Torstilantie 72 66450 Laihia, tai Juuret lehden toimitus

Etsitään lisätietoa Jaakko Matinpoika ja Marketta Heikintytär Liikaluoman pojan Matin s.15.10.1718 Ilmajoella k.24.3.1787 Jalasjärvellä (pso Priita Yrjänäntytär Mylläri) vaiheista.

Marko Kivistö

marko.kivisto@swipnet.se

Kadonneitten Hyövältien metsästys

Ilmajoen sukuja käsittelevissä kirjoissa tulevat hyvin esiin myös Kokkolankylän Hyövällin talon asujat. Talon perheet ovat siis hyvin tunnettuja ja voi tulla vaikutelma, että mitään mysteerejä talon vaiheille ei liity. Mutta kun lukija selaa sukujulkaisuja tarkemmin, panee hän merkille, että niissä mainitut varhaisimmat tämän talon henkilöt ovatkin 1600 ja 1700 lukujen taitteessa syntyneitä. Ja he jäljittyvätkin pitäjän muihin taloihin. Herää kysymys, mitä tapahtui suvulle, joka oli asunut taloa ainakin noin 200 vuotta. Se näyttää kadonneen Ilmajoelta jälkiä jättämättä? Tyrehtykö suku täysin?

Yritän tässä vastata näihin kysymyksiin. Tulen kertomaan, että alkuperäinen isäntähaara lähes sammui, mutta suku kyllä jatkui eräiltä osin voimakkaastikin, tosin ei havaittavasti enää Ilmajoella, vaan enimmäkseen Laihialle leviten. Tarkastetaanpa väitteen paikkansapitävyys. Luulenpa tarjoavani yllätyksiä aiheesta kiinnostuneille.

Hyövällin varhaisin tunnettu isäntäsuku Ilmajoella

Hyövällin talon nimi tulee Kokkolankylän "heinävallista", jonne viljelys oli perustettu hieman myöhemmin kuin kylän kaikkein vanhin asutus. Vaikka talo on ikivanha, niin vieläkin vanhempia taloja kylästä löytyy. Siten selittyy se, että talon viljelykset olivat pitkään kylän heikoimpia ja vasta myöhemmin aikoina talon uudempi väki on päässyt vaurastumaan suurin ponnistuksin. Lisäksi 1600 -luvun isännillä oli heikkouksia, mikä hidasti viljelysten kehittämistä.

HYÖVÄLTI, 3/4 manttaalia Ilmajoen Kokkolankylässä ^{1.1)}

Tunnetut isännät Esa Lassenpoika Taloselaan asti:

Erkki Lassenp.	1549-1556
Pk Matti Erkinp. Hyövälti	1557-1598
Pk Kreki Matinp.	1599-1609
veli Erkki Matinp. (s. 1577)	1610-1613
veli Kreki Matinp.	1614-1615
veli Erkki Matinp.	1619-1629
(Erkki Matinpojan autio)	1642-1655
Eskeli Matinp. Stuteus	1647-1653
Erkki Matinp.	1659-1665
Talon vävy Lasse Martinp.	1669-1683
Pso 1 Marketta Markunt. (1680 asti)	
Pso 2 Maria Lassent. (1681 alkaen)	
Vävy Antti Anttoninp.	1684-1706
Pso 1 Anna Lassent.	
Pso 2 Anna Jaakont. (1713 alkaen)	
Pk Jaakko Antinp.	1707
1 Pso Maria Pentint. Ollila (1705 alkaen)	
Esaias Lassenp. Taloinen	1708-1709

Talo asetettiin veroautioksi Erkki Matinpojan sen jätettyä. Kappalainen Eskeli Stuteus ei asunut talossa ja tuskinpa hänen kauppansa sai koskaan lainvoimaa. Papit tulkitsivat juuri noihin aikoihin omavaltaisesti papiston privilegioasetusta ja "peruuttivat" taloilta kyseenalaisesti verotettuja sarkoja pappilan verovapaiksi nautinnoiksi. Myöhempi Erkki Matinpoika ei ole sama kuin aikaisempi. ^{1.3)} Toisaalta samaa sukua asui talossa läpi omistajanvaihdoksen ja sitä "veroautiona" viljellen. Mutta talon perintöoikeus ei enää koskaan palautunut samalle suvulle, vaikka sitä haviteltiin.

Toistuvasti kävi ilmi, että Hyövällin isännät olivat lainanneet sukulaisilta ja pitäjänmiehiltä maksuvälineitä, hassasivat ne, eivätkä maksaneet takaisin.

Kyllähän Lasse Martinpoika yritti saada talon maksukykyiseksi ja takaisin suvulle. Mutta viimeisenä isännysvuonna 1683 häntä nimitettiin edelleenkin autioisännäksi ("ödesbonde"). Tämä ilmeni Ilmajoen talvikäräjillä 1683 niittyriidassa Ojanperän Kaappo Peldania vastaan. Autioisäntä Lasse Martinpoika kertoi edeltäjänsä myyneen Seinäjoella sijaitsevan niityn "Neidonneva" 40 vuotta sitten Kaapon autuaalle isoisälle. Kaappo Peldanin veli Jaakko oli puolestaan sopinut 10.06.1680 Lassen kanssa, että Peldanin äiti luovuttaa niityn kahden vuoden kuluttua takaisin Lasselle. ²⁾

Maksukyvyttömyydestä huolimatta Lasse Martinpoika oli pystynyt suoriutumaan velvoitteestaan varustaa sotamies. Pienestä sekin oli kiinni, sillä Ilmajoen syyskäräjillä 1684 Liisa Mikintytär tuomittiin saamaan 10 äyriä sarkapöksystä, jotka Lasse Martinpoika oli teettänyt hänellä sotamiehellensä. ³⁾

Myös Lasse Martinpoika hassasi läheistensä omaisuutta. Lasse meni vuonna 1681 toisiin naimisiin Valentiini Tuomaanpoika Hannukselan lesken Maria Lassentyttären kanssa, jonka tytär Marketta Valentiinintytär sai isoisänsä kreivikunnan nimismiehen Tuomas Yrjänänpojan perinnönjaossa 138 taalarin osan. Tämän rahan Lasse holhoojana tuhlassi, kun tytärpuoli oli vielä lapsi. Näin totesi tytärpuolen holhooja Pietari Seppälä talvikäräjillä v. 1710 ("Lars Märtensson upburit och distraherat ingalunda böre komma till dess pupill till någon granation"). ⁴⁾

Tuomas Yrjänänpojan perinnönjaossa omaisuus keskitettiin Hannukselaa isännöivälle Simuna Tuomaanpojalle, jotta suvun kantatila pysyisi vahvana. Tätä ei sulattanut Iisakki Alakauppila nuorempien sisarusten puolesta eikä Antti Anttoninpoika anoppinsa ja suvun esikoisen puolesta. Jäätyään nuolemaan näppejensä, Antti herjasi muita perillisiä kirkkovarkaan lapsiksi (Tuomas Yrjänänpoika oli ollut myös kirkkoväärti). Tästä tuhtuneina Tuomas Yrjänänpojan kaikki lapset

ja perilliset valtuuttivat kristiinalaisen raatimiehen Viljami Mansiinin ajamaan kunnianloukkauskannetta Anttia vastaan. Antti joutui pyytämään panetteluaan anteeksi ja maksamaan siitä. ⁵⁾

Se miten Lasse Martinpoika oli liittynyt vanhaan sukuun kävi ilmi Ilmajoen syyskäräjillä 1684. Hyövälän isäntä Antti Anttoninpoika ("Thöniusson") riiteli Ojanperän haltijalta Kaappo Peldanilta Leskenlaidun ("Leskiladu") niittyä. Vaatimuksensa tueksi Antti oli tuonut paikalle appensa 80 -vuotiaan anopin Vappu Mikintytären, joka kertoi, että he olivat ostaneet sanotun niityn Hyövältiin 60 vuotta sitten, mutta sittemmin kirkkoherra Jaakko, joka omisti Ojanperän, oli kuitannut saman niityn heiltä joistakin maksusaamisista. ⁶⁾

Se oli Antin ensimmäinen riita isäntänä, sillä samoilla käräjillä hän ("Anders Thöniusson i Kockola") anoi oikeutta juuri ottamaansa esi-isien Hyövältilän autiotaloon ("Hywäldila ödeshemman"). Lautamiehet pyynnöstä kertoivat, että Antti Anttoninpojan nyt perintotaloksi havitteleman aikaisempi asuja Erkki Matinpöika, oli luopunut talon kumpaisenkin osan esi-isille kuuluneesta perintöoikeudesta, jo, ennen kuin oli jättänyt sen runsaat 50 vuotta sitten autioksi, joten oikeus ei voinut puoltaa Antin anomusta. ⁷⁾

Antti Anttoninpoika sai kuitenkin luvan jäädä asumaan Hyövältilä kuten appensakin. Vaikka hän ei pystynyt maksamaan talon vanhoja rasiitteita, hän oli saanut järjestettyä lainaa mm. Nilla Mikint. Alakaup-pilalta niin, että selviytyi niistä välittömistä ulosmaksuista, joita talon isännyyden otto vaati. Hän ei kuitenkaan pystynyt koskaan maksamaan velkojansa takaisin. Seikka ilmenee Ilmajoen talvikäräjiltä 1709. Iisakki Tuomaanpoika Kauppila edusti kälyänsä Nilla Mikintytärtä ja vaati tehdyn välinselvityksen nojalla Hyövällistä 42 taalaria 13 äyriä kuparirahaa, jonka summan edellinen asuja Antti Anttoninpoika ja tämän poika Jaakko olivat saaneet hänen kälyltänsä, kun he olivat alkaneet asua taloa. Lisäksi Iisakki vaati maksua Nillalle kyöpöpellon sadosta. Jälkimmäinen asia siirrettiin seuraaviin käräjiin Nillan kuulemista varten. ⁸⁾

Huolimatta täydellisestä maksukyvyttömyydestä Antti Anttoninpoika kävi kauppaa. Hän oli mm. myynyt hevosen Heikki Heikinpojalle Laihian Isokylässä. Tämä ei ollut suorittanut maksua. Antti vaati siksi Laihian käräjillä tynnyrin viljaa Heikiltä ja se hänelle tuomittiin. ⁹⁾

Taas Antin ja Jaakon irrotus Hyövällistä tapahtui "ajolähtönä". Asia oli esillä Ilmajoen talvikäräjillä 19.02.1708. Nimismies Kaappo Öberg esitti suuren laskelman maksamattomista kruununrästeistä ja kertoi, että hän oli ulosmittannut talon edellisiltä asujilta Antti Anttoninpojalta ja hänen pojaltansa Jaakolta kaiken heidän omaisuutensa ja ajanut nämä pois paikkakunnalta. Heidän tilallensa Öberg oli ottanut Esaias Lassenpojan. ¹⁰⁾

Johdanto Lasse Martinp. Hyövällin jälkipolveen: ^{1.1)}
(Vanhan Hyövällin suvun miesväki jätti talon Ilmajoella, mutta talon tytär Vappu Mikintytär jäi asumaan sinne. Koska Vapun vävy Lasse ja hänen vävynsä Antti puhuivat esi-isien perintotalosta, Vapun isän täytyi olla Mikki Hyövältilä, joka oli Erkki Matinpöjan veli tai lanko.)

1 Pso **Marketta Markuksent. Hyövältilä** k. 1679

2 Pso 27.2.1681 Maria Lassent. S. Ilmajoki k. Laihia

1 Pson vanh: Markus Minkin. ^{1.2)} ja Vappu Mikint. Hyövältilä s. 1602

Lasse Martinp. k. 1697 (äiti k. 24.2.1680)

Lapset (s. Ilmajoella):

Anna Lassent. Hyövältilä s. ~1654

Aune Lassent. Torala s. ~1657 k. Ilmaj. 28.3.1716

Vappu Lassent. Hyövältilä s. ? k. 1697 (naimaton)

Liisa Lassent. Hyövältilä s. 25.09.1681

Erkki Lassenp. Hakala s. 6.05.1683 k. Napue 19.02.1714 (ks. Hakala ->)

Juho Lassenp. Suutari s. 19.12.1686 k. Laihia 30.10.1737 (ks. Suutari ->)

Anna Lassent. Hyövältilä s. ~1654

Pso ~ 1675 **Antti Anttoninpoika** s. Isokyrö? (Ylistaro?) k. ?

Antin 2 pso Ilmaj. 1713 Anna Jaakont.

Lapset (s. Ilmajoella):

Jaakko Tyyki s. 24.03.1678 (ks. Tyyki ->)

Antti s. 07.11.1680 k. 2.2.1681

Marketta s. 06.11.1681 (eli 1707)

Mikki s. 29.09.1684 k. 9.8.1685

Heikki Munkki s. 3 Sol: 1686 k. Isokyrö 1.11.1741

Juho s. 14.05.1689 k. 2.7.1690

Liisa s. Feria 4 Pent: 1691 ?

Pietari s. Feria 3 1697 ?

Susanna s. 00.00.1696 k. Ilmaj. 15.6.1770 (naimaton)

Matti Huossa s. 22.01.1699 (ks. Huossa ->)

Vappu s. 16.07.1700 k. 13.9.1700

Juho Busk s. 02.06.1714 k. 6.04.1751 (ks. Tyyki/Busk ->)

- Susanna jäi Ilmajoelle, Heikki siirtyi Isokyröön, muut Laihialle.

Aune Lassent. Torala s. ~1657 k. 28.3.1716

Pso 6.10.1678 Heikki Antinp. Torala s. 1656 k. 12.7.1710

Lapset (s. Ilmajoella):

Heikki Torala s. 25.06.1682 k. 22.10.1682

Heikki Torala s. 1.01.1686

Maria Torala s. 25.01.1689

Marketta Torala s. 14.8.1692 k. 1716

Susanna Torala s. 27.1.1695

Antti Torala s. 13.8.1699 k. 23.9.1711

Juho Torala s. 8.4.1701

Aune Torala s. 21.1.1703 k. 22.3.1703

Laihian Hyövältilä Suorttilassa

Pian sen jälkeen, kun Erkki Hyövältilä oli kadonnut Ilmajoelta, hän ilmaantui Laihialle ostamalla Suorttilankylän Naskalin sen vanhalta isännältä Pentti Minkinpojalta. Se oli velkavaikeuksiin joutunut 1 manttalin verotalo. Osto tapahtui 9.10.1634 päivätyllä kauppakirjalla, joka vahvistettiin moitteettomaksi ja

huudatettiin kolmannesti Laihian käräjillä 22.08.1636.

¹¹⁾ Puolueettomat miehet olivat tehneet selvityksen, jonka mukaan talon velkarästit kohosivat 146 taalariin kuparirahaa ja tätä vastaan olivat talon kaikki tilukset ja rakennukset arvioitu 120 taalarin kauppasummaan. Erkki lupasi maksaa talon kaikki velat ja kauppasumman sen lunastamiseksi itselleen.

Lisäksi Erkki lupasi huolehtia Pentti Naskalin vanhuudesta ja naittoi poikansa Tuomaan Pentti Naskalin autuaan pojan Simunan tyttäreille. Laillisen kaupan vahvistus päätettiin 12 miehen voimalla.

Kaupan jälkeen voidaan panna merkille, että lisänimi Hyövälti jäi Laihialla käyttöön talonimenä yli 60 vuodeksi. Talon vanhoja asujia nimitettiin Naskaleiksi ja uusia Hyövälleiksi. Piirre oli outo tuonaikaiselle Laihialle. Nimen kulkeutuminen osoittaa erään nimien syntyyn liittyvän vaikeuden, kun talopaikan ympäristöä kuvaava nimi irrotetaan kehyksistänsä.

Erkki Hyövälti siirtyi asumaan Laihialle ennen muuta poikansa Tuomaan naimakaupan ansiosta. Mutta Tuomas ei ollut Erkin ainoa poika, vaan oli myös kaksi muuta poikaa. Vanhin poika oli naitettu todennäköisesti laihialaiselle talollisen tyttäreille ja keskimäinen oli asettunut Mustasaaren. Hyövälti jäi Erkin jälkeen yhden miespolven ajaksi veroautioksi. Esi-isien perintötalon hylkäys panee tutkimaan tarkemmin Erkin toimia.

Erkin suhteet miniöihinsä auttavat valaisemaan toimien luonnetta. Laihian käräjillä 1.08.1657 oli esillä seuraava vaatimus:

Miettylän kylästä oleva leski Juliaana Juhontytär vaati autuaan miehensä veljeltä Tuomas Erkinpojalta Suorttilassa hänen huostassaan olevaa Juliaanan aikanaan miniänä tuomaa omaisuutta. Tuomas Erkinpoika vastasi, ettei ollut sitä vastaanottanut, vaan hänen vanhempansa, sillä hän oli ollut tuolloin vielä alaikäinen. Lautamiehet vakuuttivat niin olevan. ¹²⁾

Jutusta ilmenee valaisevia seikkoja. Ruodutusluettelon mukaan Tuomas oli syntynyt vuonna 1609 ¹⁾, joten naimakauppa oli solmittu ennen vuotta 1630 ja vanhemman veljen vaimolla oli talon selviytymisen kannalta kovin tarpeellisia tuomisia mukanaan. Koska miniä vaati omaisuutta yksin leskenä takaisin, lapsia ei ollut jäänyt. Olisiko Erkki halunnut vielä pitää Hyövällistä kiinni vanhemman pojan ja miniän avulla? Mutta poika lienee kuollut pian, sillä häntä ei mainita Hyövällin kirjoissa. Sen sijaan henkikirjat kertovat Tuomaan karanneen heti täysi-ikäiseksi tultuansa ja isän lopettaessa talon verojen maksun ¹⁾. Ilmeisesti isä ja nuorin poika jättivät yksissä tuumin talon, mistä sen alamäki alkoi.

Myös toinen miniä riiteli saatavia apelta, kuten seuraavasta ilmenee:

Laihian käräjillä 23.08.1647 Vappu Matintytär Mustasaaren "Sigersbystä" vaati apeltansa Erkki Matinpojalta Suorttilassa ryijyänsä, jonka oli jättänyt tämän luokse ja Erkki oli antanut sen Vaasassa Kalle

Jönsinpojalle vastaamaan kuuden taalarin vuokraa, ja hän oli sittemmin kuullut, että Kalle olisi sen myynyt pois. Oikeus katsoi ryijyn olevan Vapun omaisuutta ja Erkin sen luvottomasti luovuttaneen pois ja Kallen sen laittomasti myyneen (kauppakaaren 9.luvun nojalla). ¹³⁾

Olisiko appi elellyt miniöidensä kustannuksella? Herääkin uusi kysymys: oliko Erkki pakotettu niin tekemään, vai oliko hänessä veijarin vikaa? Elämä ei ollut varmaankaan helppoa, mutta useat samankaltaiset tapaukset vahvistavat, että Erkki eli katteettomien lupausten varassa ja hänen kaksi miniäänsä olivat menettäneet sen takia vähäisen omaisuutensa.

Erkki Matinpoika Laihialta oli haastettu Ilmajoen käräjille 1640. Hänet velvoitettiin maksamaan vanhoja velkojaan: Yrjänä Erkinpojalle Peltoniemessä 4 taalaria ja Heikki Jaakonpojalle Kokkolassa 4 taalaria, jotka rahat hän oli perinyt Taneli Tapaninpojan määräyksestä jakokunnan suorituksina. Tanelin oli määrä hyvittää summat näille silloin, kun hän oli voutina... perillisten mielestä Erkki ei ollut tilittänyt Tanelille näitä maksuja. Erkki väitti suorittaneensa maksut? Nämä taalarit Tanelin perillisillä oli nyt oikeus jälkikäteen vaatia Erkiltä! ("och sökie Daniels arfwingar om sin tilldelning postantiers betalning där de rätteligen hafwa till att fordra"). ¹⁴⁾

Laihian käräjillä 18.1.1649 "Eric Höfwila i Svartila" velvoitettiin maksamaan 1 tynnyrin ruisvelkansa Heikki Krekinpojalle Ilmajoella. ¹⁵⁾

Kuten aletaan havaita, Erkin talon hylkäämiseen Ilmajoella ja uuden hankintaan Laihialta liittyi eräs uskomattomimmista keplotteluvyyhdeistä talonpoikaiston historiassa. Myös Naskali joutui pian oston jälkeen niin kovalle koetukselle, että merkittiin maakirjoihin autioksi vv.1644-46, siis Erkki ei pystynyt maksamaan veroja.

Erkin poika Tuomas oli kuitenkin isäänsä kunnollisempi ja auttoi Naskalin kuiville. Vuonna 1681 käsiteltiin autuaan Priita Hannuntyttären sekä kiinteää että irtainta omaisuutta Suorttilassa, jonka vieraat miehet Matti Ruuti ja Mikki Suortti olivat inventoineet ja kaikki lautamiehet hyväksyneet oikeaksi. Tästä omaisuudesta lankesi vävyn Tuomas Erkinpojan hyväksi, joka autuaan lesken oli hyvin hoitanut ja hautaan kunnialla saattanut, huomattavin osa, ja tuli loppu jakaa yhden pojan ja kahden tyttären kesken. Näin anoppi ilmaisi tyytyväisyytensä vävyyn. ¹⁶⁾

Jonkin ajan kuluttua käsiteltiin myös Tuomaan ja hänen vaimonsa testamentteja. Seurasi usean lisätamentin sarja, joilla varmaankin haluttiin varmistua, ettei omaisuus joutunut niihin huonoihin käsiin, joita oli ilmennyt.

Ensin oli Tuomas Erkinpojan viimeinen tahto, jonka esitti v:n 1695 käräjillä Jaakko Mikinpoika Suorttilasta. Tuomas teki tietäväksi, ettei hänellä ja vaimolla ollut jäänyt lainkaan lapsia ja he olivat asuneet puolta osaa talosta lankonsa Mikki Simunanpojan kanssa ja tämän lapset olivat luvanneet heistä huolehtia

vanhuudessa aina kuolinpäivään saakka. Siten he luovuttivat kaiken omaisuutensa lankonsa lapsien hyväksi, niin että kenelläkään sukulaisella ei ole oikeutta valittaa heidän päätöksestään ja pyysivät välittömästi seuraavilla käräjillä tämän tahtonsa vahvistamaan. Testamentin olivat allekirjoittaneet puumerkilään Tuomas Erkinpoika ja Kaarina Simunan-tytär Suorttilassa ja sen todistivat Matti Simunanpoika Ruuti ja Simuna Tuomaanpoika, päivättyinä 10.1.1674.¹⁷⁾

Tätä oli seurannut 6.12.1682 rehellisen vaimon Kaarina Simunantytären lisätahto Mikki Suortin läsnäollessa todistajana ja todistuksen tästä allekirjoittaneena, että "minä olen täysin vapaasta tahdosta halunnut vahvistettavaksi, ettei kukaan suvustani saa riidellä pienestä omaisuudestamme, jonka jätämme mieheni kanssa minun ja mieheni kuoleman jälkeen, vaan kaiken perii lankomme ja hänen lapsensa". Todistuksen kirjanneet ja todistaneet Mathias Reinius ja Mikki Suortti yllämainittuna päivänä.

Viimein 30.12.1693 oli vielä Kaarina Simunantytären testamentin vahvistuspyyntö "Past. Locin" Sameli Backmannin kirjaamana yo. päivänä, kun tämä oli kuolivuoteella makaavalle käynyt antamassa tämän pyytämän herran viimeisen ehtoollisen, tahtona, jossa "testamenttaan kaiken jälkeen jättämäni irtaimen omaisuuteni ja puolet taloa rakkaalle miehelleni".

Ja vielä tuli Perttu Jacheuksen kirjaama Tuomas Erkinpojan viimeinen tahto, kun tämä oli pyytänyt kappalaisen luokseen antamaan herran viimeistä ehtoollista, "sinä päivänä kuluneen tammikuun 10. päivänä, että kaiken jälkeen jättämäni omaisuuden saa periä vaimoni veljen poika Jaakko Mikinpoika", Perttu Jacheuksen allekirjoittamana todistus Laihialla 17. päivänä tammikuuta vuonna 1695.¹⁷⁾

NASKALI eli Hyövälti, 1 manttaalia, Laihian Suorttilassa

Isännät Esaias Martinpoika Omena asti:

Pietari Juhonp. Naskali	1546-1565
Mikki Pietarinp. Naskali	1566-1598
Pentti Mikinp. Naskali	1601-1620
Pk Simuna Pentinp. (k. 1628)	1620-1628
Pso Priita Hannunt.	1629-1631
Erkki Matinp. Hyövälti (s. 1577)	1634-1652
Pk Tuomas Erkinp. Hyövälti (s. 1609)	1653-1676
Pso Kaarina Simunant. Naskali	
Lanko Mikki Simunanp. Naskali	1676-1686
Pso Kaarina Sipont.	
Pk Jaakko Mikinp.	1686-1714
Pso (1690) Aune	
Vävy Esaias Martinp. Omena eli Perä	1716-1739
Pso (1716) Maria Jaakont. Naskali	

Naskalin vanha suku jatkui sittenkin talossa ja Erkki Hyövällin suku sammui siellä. Täysin varmaksi jää, että kahdelta pojalta ei jäänyt aikuisia lapsia, todennäköisesti ei kolmanneltakaa.

Juho Lassenpoika Hyövällin suku Laihian Suutarissa

Laihian talvikäräjillä 1698 kerrottiin, että "Erkki Matinp. Kumara" oli jättänyt 1/2 manttaalin perintötalon verohylyksi. Talo oli maannut 2 1/2 vuotta ilman asujaa ja oli suuressa kruununrätissä. Suutari Heikki Jaakonpoika Potilasta anoi lupaa ottaa se vapaavuosilla.¹⁸⁾ Kysymys oli yhdestä Laihian neljästä Kumara -nimisestä talosta. Nimi muuttui tulokkaan ammatin mukaiseksi, mutta myös Komula -muotoa alettiin käyttää. Paikkaa oli yritetty asuttaa jo ammoisina aikoina, mutta se oli jäänyt autioksi, kunnes otettiin vuonna 1627.

Juho Lassenpoika Laurilasta esitti kirjallisen sopimuksen 11.4.1719, jonka nojalla Heikki Suutarin leski Liisa Yrjänäntytär luovutti hänelle Maunulankylän Komulan kruunun talon hallintaoikeuden 1.05.1719 alkaen, ja myös kruununvouti Sameli Backmanin haltajakirjeen 12.05.1719 uskottujen miesten valallisesti vahvistamana, mikä kaikki Juho Lassenpojan pyynnöstä kirjattiin kärjäpöytäkirjaan.¹⁹⁾

Ennen Suutarin ottoa Juho Hyövälti ehti olla vaimonsa kotitalon Laurilan isäntänä vv.1712-18. Laurila oli vanha 1/2 manttaalin sukutalo Miettälän kylässä. Talo oli joutunut hätään, kun Juhon appi Jaakko (1710) ja tämän nuorempi veli Heikki kuolivat (1706) ja talo jäi naisväen varaan. Juhon lanko Jaakko oli vasta 14 -vuotias (s. 11.02.1705), joten hän saattoi ottaa isännyyden vasta vuonna 1723. Välvaiheen talo oli aution partaalla, leski Marketan isännöimänä alaikäinen poika ainoana miesapuna.

SUUTARI eli Komula, 1/2 manttaalia Nro 51 Laihian Maunulassa (ensin Köpslätt, myös Kumara)
Tunnetut isännät Matti Juhonpoikaan asti:

Matti Hannunp. Köpslätt	1627-1651
Pso Marketta	
Sippo Matinp. Kumara	1652-1676
Pso Vappu Matint.	
Pk Erkki Siponp.	1676-1677
Pso Marketta	
Vävy Matti Erkinp. Kumara	1686-1695
Pso 1 Kaisa Sipont.	
Autio 2 1/2 vuotta	1695-1697
Heikki Jaakonp. Suutari	1698-1714
Pso 1 Kerttu (k. 1699)	
Pso 2 Liisa Yrjänänt.	
Leski Liisa Yrjänänt..	1714-1719
Juho Lassenp. Hyövälti	1719-1737
Pso Vappu Jaakont. Laurila	
Pk Matti Juhonp. Suutari	1738-
Pso Priita Jaakont. Tarkkanen	

Juho Lassenp. Suutari ja jälkipolvi:

Juho Lassenp. Hyövälti s. Ilmajoki 19.12.1686 (Laihian rk:ssa 1682) k. 30.10.1737

Pso 3.12.1711 Vappu Jaakont. Laurila s. Laihia 23.3.1693 k. 29.10.1737

(Pson vanh: Jaakko Tuomaanp. Laurila s. Laihian Miettylä 00.4.1662 k. 7.8.1710)

Pso 1685 Marketta s. ? k. syksy 1730)

Lapset:

Priita Juhont. Huita s. 1.09.1712 k. 4.02.1788

Pso 1. 13.07.1740 Sameli Heikinp. Hoiska s. Ilmajoki 16.08.1691 k. 5.02.1746

Pso 2. 29.12.1746 Sameli Yrjänänp. Huita s. 19.10.1698 k. 4.04.1756

- Syytinkiläispariskunta Huidassa. Polvi ei jatkunut.

Matti Juhonp. Suutari s. 25.08.1715 k. 20.09.1800

Pso Laihia 30.11.1738 Priita Jaakont. Tarkkanen s. 8.08.1716 k. 22.04.1790

- Isäntäperhe Suutarissa. Polvi ei jatkunut.

Liisa Juhont. Kestikevari s. 13.10.1718 k. 26.06.1786

Pso 1 Laihia 6.01.1740 Mikki Matinp. Huita s. 14.09.1715 k. 1743

Pso 2 Laihia 12.08.1744 Antti Antinp. Soukajalka s. Laihia 23.11.1699 k. 1752

Pso 3 Laihia 6.10.1754 Mikki Matinp. Kestikevari s. 14.09.1715

- Isäntäperhe Huidassa, Filppulassa ja Kestikevarissa. Kaksi avioitunutta poikaa.

Maria Juhont. Laitinen s. 25.10.1724 k. 1793

Pso Laihia 1.01.1747 Antti Antinp. Laitinen s. Laihia 2.08.1723 k. 1795

- Torpparipariskunta. Kaksi poikaa ja tytärtä, jälkeläisiä Jurvassa ja Laihialla

Anna Juhont. Tarkkanen s. 21.11.1727

Pso Laihia 25.03.1750 Heikki Jaakonp. Tarkkanen s. Laihia 7.01.1731

- Isäntäperhe Tarkkasessa. Kaksi avioitunutta poikaa, toinen Suutarin isännäksi.

Juho Juhonp. Suutari s. 20.12.1729 k. Laihia 25.02.1799

Pso Laihia 24.11.1751 Susanna Antint. Hannuksela s. Laihia 7.02.1733 k. 14.03.1809

Susanna Juhont. Huita s. 17.02.1733 k. 11.01.1812

Pso Laihia 12.05.1751 Sameli Samelinp. Huita s. Laihia 2.02.1729 k. Laihia 4.05.1809

- Isäntäperhe Huidassa (Alahuita). Kuusi avioitunutta lasta.

Erkki Lassenpoika Hyövällin suku Laihian Hakalassa

Laihian Kirkonkylän Hakala oli muinoin jaettu Ruutilasta verotaloksi, mutta oli liitetty pian takaisin emotilaan. Sen otti uudestaan viljelykseen Martti Matinp. Ruuti vuonna 1620. Tilaa oli verotettu vuosina 1623-37 1/4 manttaalista maaherra Erik Håren 10.5.1620 tekemän päätöksen nojalla. Sen jälkeen tila asetettiin taas autioksi ja sen vähäiset pellot otettiin Laihian pappilalle. Matti Simunanp. Ruuti sai osan laittomasti otetuista pelloista palautettua takaisin Ruutilaan vuonna 1646.²⁰⁾

Hakalaa asuttiin sitten osittain joitakin aikoja

verottomana Ruutilan tonttina, jota Matti Simunanp. Ruuti rakenteli vanhuuden turvakseen. (Kymmentä tankoa Hakalan pelloista viljeli nimismies ja kapteeni Kreki Tuomaanp. Jakku.) Kun Matti Ruutin poika Martti kuoli vuonna 1677, hän otti sinne asumaan vävynsä Matti Pentinpojan, mutta tämä riitaantui appensa kanssa ja lähti jo vajaan vuoden kuluttua. Matti oli jo yli 60 -vuotias eikä jaksanut enää yksin hoitaa peltoja. Niinpä hän naitatti poikansa lesken Aune Sipontyttären Perttu Krekinp. Loukolle Vähästäkyröstä, josta teki syytinkimiehensä tarkoituksena jakaa toiselle pojanpojalle Ruutilan ja toiselle Hakalan, kuten ao. luettelo osoittaa²¹⁾.

HAKALA, 5/8 mt. v:sta 1727 (alkuaan 1/2 mt.) Laihian Kirkonkylässä

Hakalan viisi ensimmäistä isäntää olivat seuraavat:

Martti Matinp. Ruuti (1/4 mt.)	1620-1637
Autio (tilukset hajoitettuina, osa Ruutilaan palautettuina)	
Pj.pj.pk Jaakko Martinp. Ruuti	1705-1707
Pso Liisa Heikint. Potka	
Uusi mies Erkki Lassenp. Hyövälti	1708-1714
Autio	1715-1719?
Pk Jaakko Jaakonp. Hakala	1720-1744
Pso Priita Matint. Penssoni	
Pk Matti Jaakonp. Hakala	1745-1760
Pso Anna Jaakont. Tarkkanen	

Talo oli Erkin kaatumisen jälkeen vuosia ilman miesapua eikä esiinny lainkaan ns. ryssänmanttaalissa v. 1719. Jäljempää selviää, että vihollinen hävitti talon ja venäläinen esivalta ei siten määrittänyt sille veroa.

Laihian käräjillä 5.11.1730 Juho Lassenpoika Potilasta kertoi, että hänen veljensä Erkki Lassenp. naitiin ennen vihollisaikaa täkäläiseen Hakalan taloon, jonne myös heidän äitinsä leskivaimo Maria Lassen-tytär muutti tuoden lehmän, 2 tynnyriä jyviä, rauta-arkun, 6 lammasta ja muita pienempiä tavaroita, joita tälle ei hyvitetty sen jälkeen, kun Erkki Lassenpoika oli kaatunut Kyrön taistelussa. Nyt Juho Lassenpoika vaati vastineita Erkin poikapuoletta ja Hakalan isännältä Jaakko Hakalalta. Juhon vaade kuitenkin hylättiin, koska hänellä ei ollut todistetta tavaroista ja "kantajakin tietää", että vihollinen ryösti Hakalan puhtaaksi.²²⁾

Laihian käräjillä 10.03.1731 jatkui vuoden 1729 syyskäräjillä aloitettu salavuoteuskanne Juho Erkinp. Thorbergia vastaan. Juhon poissa ollessa jutun selvittely oli siirretty Haminan sota oikeudelle. Aviottomasta lapsesta haastettu Susanna Jaakontytär tunnusti heti Juhon lapsen isäksi. Lapsi syntyi 25.04.1729, mutta kuoli vuoden lopulla. Juhon velipuolta Jaakko Hakalaa kuultiin seurustelun silminnäkijätodistajana. Aikaisemmin sota oikeudessa Juho oli kiistänyt osallisuutensa, mutta tunnusti nyt, että oli kahtena yönä maannut Susanna Jaakontyttären kanssa ja tehnyt tälle lapsen. Juho kertoi, että hänet oli vihitty nykyisen vaimonsa Maria Matintyttären kanssa kaksi viikkoa ennen vuoden 1728 joulua. Sen jälkeen hän oli vuoden 1729

maaliskuussa joutunut värvättyjen ulosmarssille ja oli saanut kuulla salavuoteuskanteesta ennen Haminaan saapumista. Hän kertoi aloittaneensa seurustelun vaimonsa kanssa vasta lokakuussa 1728. Juho Erkinp. Thorberg tuomittiin 40 hopeataalarin ja Susanna Jaakont. 20 hopeataarin sakkoihin, kuten kuninkaallinen asetus 22.05.1694 määrää ja lisäksi julkisen häpeäpallin, kuten kirkkolain 9. luvun 4§ määrää. Juhon pestannut talokas Perttu Tuori lupasi mitata sakot ulos Juhon palkasta.²³⁾

Erkki Lassenp. Hyövälti ja jälkipolvi:

Erkki Lassenp. Hyövälti s. Ilmajoki 6.05.1683 k. Napue 19.02.1714
Pso Laihia 2.02.1708 Liisa Heikint. Potka s. Laihia 1675 k. 4.ruk.pv.1728
(Pson vanh:Heikki Ollinp. Potka s. 1650 k .1.10.1724 Pso Laihialla 1668
Marketta Eskont. Eskola k. 19.07.1697)
Lapset:
Juho Erkinp. Ruuti s. 20.10.1708 k. pienenä
Juho Erkinp. Thorberg s. 23.05.1711 k. 1743 ?
Erkki Erkinp. Ruuti (Hyövälti) s. 19.03.1713 (poistui jonnekin Laihialta)

Juho Erkinp. Thorberg s. 23.05.1711 k. 1743?

Pso Laihia 10.12.1728 Maria Matint. (Risku) s. Ilmaj. 4.03.1707 k. 23.10.1785
- Stm nro 110 (torppa Fiskbäck) 0.12.1729-13.09.1743.
- Maria eli leskenä Riskussa veljensä Erkin piikana.
-
Jaakko Juhonp. Thorberg s. 25.04.1729 k. 1729
Maria Juhont. Thorberg s. 5.06.1732

Matti Antinpoika Hyövällin suku Laihian Huossassa

Laihian Miettylänkylän Huossa oli ollut samalla suvulla, kunnes Tuomas Yrjänänp. Huossa myi talon Sippo Lassenp. Salkille ("Salke") ja muutti itse Isokyröön. Näin vanha suku talossa katkesi. Tuomaalla oli kyllä kaksi poikaa, joista vanhempi oli kuollut ennen vuotta 1646 ja nuorempi lähtenyt sotamieheksi eikä enää ollut antanut kuulua itsestään. Siksi Tuomas otti vävynsä Esko Klemetinpojan asumaan puolta taloa ja lupasi luovuttaa tälle koko talon, jotta se ei autioituisi.²⁴⁾ Vävy muutti kuitenkin takaisin Isoonkyröön.

Sippo Salkki ei asunut talossa, vaan osti sen 12.3.1660 lailliseksi vahvistetulla kaupakirjalla 102 taalarilla 14 äyrillä ja myi sen v.1669 Heikki Tuomaanpoika Leikkaalle Kumaalasta²⁵⁾, jonka suku on pysynyt talossa nykypäiviin saakka. Tuomas Yrjänänpojan tytär Aune Isokyröstä yritti taloa takaisin 1680 Heikki Tuomaanpojalta voimatta lailliselle kaupalle mitään.²⁶⁾

Erkin tullessa isännyyteen katovuodet olivat ajaneet talon aivan puille paljaille ("hemman så illa förfallit"... "han som är en utblottad karl"), kuten 12.09.1698 laadittu talousselvitys osoitti, niin että ilman verovapautta talo menettäisi perintötaloaseman ja

joutuisi kruununhylyksi, koska veroa olisi voitu suorittaa siinä tilanteessa vain talon tarpeellisesta irtaimistosta. Maaherran päätöksellä 5.11.1698 Erkki oli kuitenkin saanut maaherra Johan Ehrensvärdin vahvistuksen isänsä Heikki Tuomaanpojan 2/3 manttaalin perintötaloon²⁷⁾.

Perustuen 7.11.1698 laadittuun inventaariin Erkki Heikinp. Huossa sai vielä käräjäpäätöksellä 27.02.1699 ja maaherra Johan Ehrensvärdin päätöksellä 28.02.1699 kolme vapaavuotta veronmaksuista talon pelastamiseksi. Seikka kävi ilmi vielä vuonna 1724, kun Erkin sisko, Martti Tuomaanp. Skarvin leski Kaarina Heikin-tytär vaati Erkiltä maksamatonta perintöä.²⁸⁾

HUOSSA, 7/12 mt. v:een 1669, sitten 2/3 mt., Laihian Miettylässä

Isännät vuoteen 1741 asti:

Martti Lassenp.	1546-1565
Matti Martinp.	1568-1592
Pk Yrjänä Matinp.	1606-1621
Pk Tuomas Yrjänänp.	1623-1648
Vävy Esko Klemetinp.	1649-1654
Pso Aune Tuomaant.	
Tuomas Yrjänänp. (uud.)	1655-1659
Sippo Lassenp. Salkki (om., ei asu)	1660-1668
Heikki Tuomaanp. Leikas	1669-1698
Pso 1 Kaarina Matint. Ruuti.	
Pso 2 Johanna Simunant.	
Pk Erkki Heikinp. Huossa	1699-1722
Pso 1 (1694) Priita Yrjänänt. Tuomari (k. 1697)	
Pso 2 (1698) Liisa Martinp.	
Vävy Matti Antinp. Hyövälti	1723-1738
Pso 1 (1717) Marketta Erkint. (k. 1765)	
Pso 2 (1766) Maria Juhont. Hakko	
Pk Tuomas Matinp. Huossa	1741-
Pso 1 (1743) Anna Antint. Polakka	
Pso 2 (1776) Kaisa Hannunt. Riippi	

Nimismies Matti Tuomaanpoika ja vanha lautamies Olli Laitinen asetettiin selvittämään vuoden 1682 syyskäräjillä Matti Simunant. Ruutin autuaan tyttären Kaarina Matintyttären omaisuutta miehen Heikki Tuomaanpojan luona Miettylässä, koska Heikki oli mennyt toiseen avioon ja lasten oikeus omaisuuteen oli vielä selvittämättä²⁹⁾. Uusi vaimo Johanna esiintyi henkikirjassa jo vuodesta 1675 alkaen.

Erkki Huossa oli Heikki Huossan nuorempi poika. Vanhempi veli Mikki Heikinpoika otti vuonna 1693 toisen Miettylän talon Paavolan maksamalla sen suuret velat. Suku on siellä jatkunut nykypäiviin.³⁰⁾

Matti Antinp. Huossa (Hyövälti) ja jälkipolvi:

s. Ilmajoki 22.01.1699 k. Laihia
Pso 1 26.12.1717 Marketta Erkint. Huossa s. 4.07.1699 k. 27.04.1765
Pso 2 27.01.1766 Maria Juhont. Hakko s. 24.02.1723

(Pson vanh: Erkki Heikinp. Huossa s. 1673 k. 27.10.1740
2. pso Laihialla 2.10.1698 Liisa Martint. 1682 k. Pingesdag
1726)

Tuomas Matinp. Huossa s. 23.10.1718 k. 26.10.1787
Pso 1. 21.12.1743 Anna Antint. Polakka s. 24.01.1724 k.
11.08.1774
Pso 2. 08.04.1776 Kaisa Hannunt. Riippi s. 2.11.1752 k.
- Isäntäperhe Huossassa.

Marketta Tuomaant. Minni s. 2.02.1745 k. 1790
Pso 16.11.1766 Juho Heikinp. Minni (Hahto) s. 1.01.1743 k.
1811
- Isäntäperhe Jakkulan Minnissä. Kaksi nainutta poikaa ja
yksi tytär.

Tuomas Tuomaanp. Huossa s. 7.12.1747 k. 29.11.1796
Pso 11.12.1768 Liisa Heikint. Finni s. 19.07.1746
- Isäntäperhe Huossassa. Kolme nainutta poikaa ja neljä
tytärtä.

Anna Tuomaant. Huossa s. 21.11.1749 k. 13.11.1772
Pso 07.01.1770 Juho Eliaanp. Arklin (Hangasluoma) s.
Teuva 22.11.1745
- Yksi tytär.

Antti Tuomaanp. Huossa s. Laihia 4.11.1752 k. Laihia
25.09.1808
Pso Laihia 26.12.1774 Liisa Pertunt. Knuutti s. 20.10.1754 k.
24.02.1809
- Huossan isäntäperhe. Yksi nainut poika ja kaksi tytärtä.

Maria Tuomaant. Huossa s. 20.09.1776

Jaakko Tuomaanp. Huossa s. 29.01.1778 k. 31.05.1832
Pso Laihia 23.02.1800
Susanna Jaakont. Hökspåra s. Laihia 13.10.1771

Aaprami Tuomaanp. Huossa s. 30.01.1781

Ista Tuomaanp. Huossa s. 17.11.1783, naimaton vielä 1810

Mikki Tuomaanp. Huossa s. 20.09.1786
Pso Laihia 26.07.1812 Leena Tuomaant. s. 3.12.1778
- Torppareina Jurvassa. Useita lapsia.

Suku on myöhemmin hyvin levinnyt Laihialle ja
Jurvaan.

Jaakko ja Juho Hyövälti Laihian Tyykissä

Suurin osa Hyövällin sisarusparvesta sai Laihialla
kodin Ratikylän Tyykistä talon emännän naineen
Jaakko Antinpojan mukana. Talo on ollut monien
keskeisten Laihian talollissukujen lähteenä. Tarkkaa
päätelmää Tyykin hyövältiläisistä on vaikea tehdä, sillä
osa heistä kätkeytyi talon muuhun samannimiseen
väkeen. Talon Marketta ja Liisa –nimisistä piiiosta
löytynevät Jaakon samannimiset siskot. Arvoitukseksi
toistaiseksi jää, minne he Tyykistä kulkeutuivat ja
avioituivatko.

Tyykiin saapuessaan Jaakolla oli mukana kaksi tai
kolme pientä lasta: tyttäret Liisa (4 v)? ja Maria (7 v)
sekä itseänsä 36 v nuorempi veljensä Juho (3 v), joka

lienee menettänyt äitinsä aivan pienenä. Juho ilmaantui
henki- ja rippikirjoihin 15–vuotiaana, mutta tyttäriä ei
niistä tunnista. Toisesta avioliitosta ei syntynyt lapsia.

Laihialta ei ole vihittyjen luetteloita vuosilta
1720–33. Häämaksut selviävät kuitenkin vuosien 1723–
33 tilikirjoista. Jaakko Tyykille on niissä merkitty
kolme suoritusta: adv. Sunn 1724, Pääsiäispv.1729 ja
adv. Sunn 1732. Näistä v 1724 oli tytärpuolen häät ja v
1732 pikkoveljen häät. Vuonna 1729 täytyi siten olla
Jaakon tytär Marian häät. Laihialta löytyykin yksi
sopiva Maria Jaakontytär, jonka jäljittämiseksi löytyy
useita aihetodisteita.³⁴⁾ Sen sijaan ei ole merkkejä
Liisasta, joten hän ei liene selviytynyt rippikouluikänsä
asti. Jaakon jälkipolvi näyttäisi jatkuneen vain tytär
Marian kautta.

Laihian 1723 talvikäräjillä Mikki Martinpoika
Ratikylästä vaati edesmenneen isänsä Martti
Eskonpojan jättämän yhden manttaalin perintötalon
Tyykin jakamista puoliksi kuten isä oli testamentissaan
halunnut. Taloa asui Mikin vanhemman veljen Matti
Martinpojan lesken uusi mies Jaakko Antinpoika.
Jaakon vaimo Maria Aapramintytär ja hänen ainoan
tyttärensä, 14 vuotiaan Maria Matintyttären holhooja
Mikki Käki muistuttivat, että työllä oli perintö- ja
esikoisoikeus taloon, ja Jaakko Antinpoika oli hoitanut
taloa ankerasti ja hyvin sekä oli ollut hyvänä
tytärpuolensa turvana, minkä lautamiehet vakuuttivat
pitävän paikkansa. Lisäksi 18.12.1721 käräjät olivat
todenneet, että talo ei kestäisi jakoa, minkä takia Mikki
Martinpojan vaatimus hylättiin.³¹⁾

TYYYKI, 1 mt. Laihian Ratikylässä
Isännät Tuomas Brännakseen asti:

Antti Niklaksenp.	1546-1560
Tyyri (Tyrius) Antinp.	1561-1598
Pk Perttu Tyyrinp.	1602-1610
Pk Sifferi Pertunp. (s. 1565)	1604-1644
Pk Esko Sifferinp. (s. 1617)	1645-1671
Pk Martti Eskonp. (s. 1640)	1672-1704
Pso 1 Kerttu Matint. Martonen Vähäkyröstä	
Matti Martinp. Tyyki	1704-1714
Pso Maria Aapramint. Viiki Perälästä	1714-1716
Lesken 2. pso Jaakko Antinp. Hyövälti	1717-1728
Vävy Tuomas Tuomaanp. Brännas	1729-1765
Pso Maria Matint. Tyyki	

Jaakolla näyttää olleen Tyykissä kymmenen hyvää
ja kymmenen huonoa vuotta. Hoidettuaan Tyykiä
ahkerasti kymmenisen vuotta Jaakko alkoi juoda
rankasti. Ongelmaa ja sukupolvenvaihdosta käsiteltiin
vuoden 1730 talvi- ja syyskäräjillä. Jaakko totesi, ettei
pysty enää iän ja sairaalloisuuden takia taloa hoitamaan.
Tähän taas Tuomas totesi, että iän ja juoppouden vuoksi
oli sovittu, että Jaakko luovuttaa talon hallinnan
Tuomaalle, tytärpuolensa miehelle, jääden asumaan
puolisoineen samaan ruokakuntaan (talvikäräjillä) niin,
että heidän vanhuutensa turvataan. Vanhukset

testamenttasivat nuorelle isäntäparille kaiken omaisuutensa. Tähän Jaakko Antinpojan suvun olisi tyytyminen ("Jacod Andersons släkt absjutet bevillias skulle").³²⁾

Tuomas kertoi Jaakon olevan selvinpäin sangen sävyisän ja ymmärryksellisen, mutta on ollut juopotellessaan levoton ja hävittänyt talon rahat väkijuomiin kapakoissa. Talvikäräjillä asia soviteltiin, kun Jaakko lupasi rauhoittua. Lupaus ei kuitenkaan pitänyt, joten syyskäräjillä sovittiin, että vanhukset muuttavat asumaan erilliseen tupaan ja ryhdyttiin pakkotoimiin juoppouden raskasta syntiä vastaan, kuten Tuomas asian ilmaisi. Koska papiston ja käräjien toistuvat yritykset eivät olleet saaneet Jaakkoa muuttamaan ikäviä tapojaan, käräjät päätti asettaa koko pitäjää koskevan kiellon, että päihdyttäviä juomia ei saanut anniskella Jaakolle 40 hopeaäyrin uhkasakolla. Nimismies Antti Sööringin tehtäväksi annettiin tehdä tämä pitäjässä tietäväksi ja valvoa sen täytäntöönpanoa. Näen Tuomaan raamatullisessa julistuksessa juoppotta vastaan Kärnäen lukupiirin vaikutuksen ensi merkit Laihialla.³³⁾

Jaakko Antinp. Hyövällin perheet:

Pso 1 15.10.1705 Maria Pentint. Ollila s. Ilmaj. 1682 k. Ilmaj. 10.03.1717

Pso 2 29.09.1717 Maria Aapramint. Viiki s. (Perälä) 9.1670 k. 22.03.1739

Maria s. Ilmaj. 27.5.1706 k. Ilmaj. 10.6.1706

Vappu s. Ilmaj. 4.04.1709 k. Ilmaj. 12.8.1709

Maria Brännas s. Ilmaj. 21.12.1710 k. Laihia 10.01.1767

Liisa s. 18.06.1713 k. nuorena ?

Maria Jaakont. Tyyki (Hyövälti) s. Ilmaj. 21.12.1710 k. 10.01.1767

Pso Pääsiäispv. 1729 Matti Matinp. Brännas s. 18.01.1712 k. 27.03.1761³⁴⁾

(Pson vanh: Matti Juhonp. Brännas s. ? k. 1721

Pso 28.11.1709 Liisa Tuomaant. Tyyki s. 10.1689 k. 2.11.1764)

Lapset:

Liisa s. 6.04.1730 k. pieneä

Jaakko Brännas s. 04.04.1731

- Pso Anna Kaapont. Ylipoti. Jälkipolvi runsas.

Juho Brännas s. 24.04.1733 k. 23.01.1791

- Pso Maria Tuomaant. Suortti. Brännasin isäntä. Jälkipolvi runsas.

Maria Huita s. 1.01.1735 k. 20.10.1808

- Pso Juho Matinp. Ylihuita. Ylihuidan emäntä. Jälkipolvi runsas.

Aaprami Puotu s. 24.03.1736

- Pso Liisa Jaakont. Puotu. Isonkyrön Puotun isäntä.

Jälkipolvi runsas.

Liisa s. 09.01.1738 k. pieneä

Matti Brännas s. 10.02.1741 k. 1808

- Pso Liisa Mikint. Witfelt. Seppä (kävi Ilmajoella), jälkipolvi runsas.

Iisakki Finni s. 11.09.1742 k. 16.05.1809

- Pso Liisa Matint. Finni. Kuppalaan Finnilän isäntä.

Jälkipolvi runsas.

Sameli s. 26.03.1745 k. pieneä

kuoll.s.tyttöl. 10.08.1746

Liisa s. 22.10.1747

Juho Antinp. Busk (Hyövälti) s. Ilmajoki 2.06.1714 k.

Laihia 6.04.1751

Pso Adv.sunn. 1732 Marketta s. 00.05.1709 k.

- Sotamies Busk nro 109 (talot Tyyki, Sluuki, Sorvari) ast.palv. helmik. 1734

- Ratikylän Tyykissä ja Maunulassa

Lapset:

Marketta Tyyki s. 13.01.1734 k. pieneä

Juho Witfelt s. 31.07.1735 k. Pommer 0.06.1759

Pso 5.09.1756 Liisa Esaiaksent. Kirsi s. 15.10.1724 k.

- Yksi tytär joka tod. näk. kuoli pieneä.

Tuomas s. 21.11.1737 k. pieneä

Maria s. 14.03.1741 - naimaton piika vielä v. 1770

Antti s. 30.03.1744 k. 7.04.1744

Heikki Lund s. 13.04.1747 k. 7.08.1822

Pso 12.11.1769 Maria Mikint. Mikkula s. 26.08.1734

- Sotamies nro 80 ast.palv. 27.07.1770. 5 jlk 9 t pitkä.

- Miettylän Paavolassa, kolme avioitunutta lasta, räätiläpoijalla lisänimenä on Lundin.

LÄHDEVIITTEET JA NIIDEN KOMMENTOINTI:

1) Isäntäluetteloon on käytetty Niilo Liakan teoksen "Ilmajoen pitjä" uusimman painoksen talonhaltijaliitettä, jonka on laatinut Jaakko Sarvela, ja kärjämerkintöjä ja SAY -tietoja. Omien muistiinpanojeni lisäksi henkilötietojen lähteinä ovat olleet Tapio Piirron mainiot henkilötietojen koonnit julkaisuihin "Yritys Suur Ilmajoen asukkaista 1627-1673 ja Ilmajoki 1675-1738.

1.3) Luultavasti Jaakko Yrjänänp. Saaren vaimon Priitan veli Erkki, joka oli Jokipiin isännän toisen vaimon poika.

2) Ilmajoen talvikäräjät 19.-21.03.1683 ES2081 ss. 170-171.

3) Ilmajoen syyskäräjät 1684 ES2081 s. 116.

4) Ilmajoen talvikäräjät 7.-8.02.1710 ES2093 ss. 147-148. Samaa asiaa myös 17.08.1726 ES2097 ss. 577-581.

5) Ilmajoen talvikäräjät 1693 ES2086 ss. 99-100.

6) Ilmajoen syyskäräjät 1684 ES2081 s. 121.

7) Ilmajoen syyskäräjät 1684 ES2081 ss. 117-118. "bemälte ödeshemmans förra åboo Eric Matson för 50 några år förr än hemmanet öde Lades derifrån såsom sitt Börd Rättighet ena huset efter dett andra till deras förfäder".

8) Ilmajoen talvikäräjät 1709 ES2093 s. 96. (Alakauppila oli vumeinen taho, joka oli antanut tukea Hyövälleille. Muilta oli luottamus jo täysin mennyt. Tuen vaikuttimena lienee ollut jonkinlainen sukulaisuussuhde. Nimen perusteella Lasse voisi olla Alakauppilan poika. Mitään tämän vahvempaa ei ole kuitenkaan esittää arvauksen tueksi.)

9) Laihian käräjät 17.02.1694 ES2029 s. 327

10) Ilmajoen talvikäräjät 19.02.1708 ES2093 ss. 275-276.

1.2) Todennäköinen - Itsellinen Peuralassa Markus Miki-poika, ainoa sopiva Ilmajoen Markus Vapun puolisoiksi.

11) ES2028 s. 48. Pöytäkirjassa on väärin "Eric Ericsson Höffwell". Armas Luukko on ottanut tästä nimen Laihian historiaan (ss. 47-48). Myöhemmin häneen viitataan Laihialla oikealla patronyymillä kuten "Eric Madsson".

12) Laihian käräjät 1.08.1657 ES2031 s. 294.

13) Laihian käräjät 23.08.1647 ES2028 s. 208 ("ifrån Sigersby och Mussar socken" - ehkä tarkoitetaan Singsbyn kylää)

14) Ilmajoen käräjät 15.8.1640 ES2028 s. 25.

15) Laihian käräjät 18.1.1649 ES2028 s. 367. (Vaattijana oli Heikki Krekinp. Ketelä.)

16) Laihian käräjät 12., 13. & 14. ja 15.10.1681 ES2080 ss. 321-322

17) Laihian käräjät 16.1.1695 ES2085 ss. 9-10, ss. 11-12.

18) Laihian käräjät 7.01.1698 ES2094 ss. 4-5.

19) Laihian käräjät 18.12.1721 ES2094 s. 351. "Hindrick Sutars Enka ... på Kåhmula Cronohemman"...

20) Laihian käräjät 9.02.1640 ES2028 s. 5 ja 17.11.1646 ES2028 s. 183.

21) Laihian käräjät 12.-14.02.1678 ES2080 ss. 64-65. Pertun hyväksi vahvistettiin ja kirjattiin syytinkijärjestelyn moittimattomuus ja pojan oikeudet ("sonlig rättighet både i löst och fast").

22) Laihian käräjät 10.11.1730 ES2099 s. 1413.

23) Laihian käräjät 10.03.1731 ES2099 s. 464.) Laihian käräjät 6.09.1729 ES2098 s. 760. (Juhon luvaton vuodekumppani oli Susanna Jaakont. Lyyski. Vaimo oli Maria Matintytär kirkonkirjoissa, pöytäkirjassa S. 464 "Martintytär".)

24) Laihian käräjät 17.11.1646 ES2028 s. 183.

25) Laihian käräjät 4.-06.02.1709 ES2093 ss. 139-140. Niittykiistan selvityksessä Kumaalan Leikkaan vävy Juho Juhonpoika (kotoisin Pedersören Veikkaalasta) kertoi Heikki Huossan olevan hänen lankonsa. Tarkalleen ottaen Heikki Huossa oli Juho Leikkaan vaimon Priitan isän Erkki Tuomaanpojan veli.

26) Laihian käräjät 11.-13.03.1680 ES2080 s. 89.

27) Laihian talvikäräjät 27.&28.02.1699 ES2088 ss. 339-340.

28) Laihian talvikäräjät 10.02.1724 ES2096 s. 147.

29) Laihian käräjät 16.-18.10.1682 ES2081 s. 214.

30) Laihian käräjät 12.01.1693 ES2084 ss. 53.

31) Laihian talvikäräjät 21.01.1723 ES2096 ss. 31-32. (Mikistä tuli Kuppalaan Sompin isäntä.)

32) Laihian talvikäräjät 7.01.1730 ES2099 ss. 2-3.

33) Laihian syyskäräjät 5.11.1730 ES2099 ss. 1423-1425, (Tyykiä myös ss. 1411-1412: Tuomas Tyyki joutui maksamaan mm. Juho ja Matti Paavonp. Brännasin perillisille Jaakko Paavonp. Brännasin jättämän sotamiespalkan osituksen.).

34) Laihian srk:n tilikirjat. Vihittyjen luettelot puuttuvat Laihialla vv. 1721-1733. Rippikirjoissa Maria Jaakont. oli Maunulan Brännasin piikana vv. 1725-1728, jolloin isäntä vaihtui talossa. Tuomaan ja Matin välinen kauppakirja tehtiin 23.10.1728. [Laihian talvikäräjät 1730 ES2099 ss. 7-8.] Isäntä (ja Tuomas Tyykin isä) Tuomas Antinpoika muutti Jakkulan Waroon. Tilalle tuli v:sta 1729 Matti Matinp. Brännas, joka sai rinnallensa vaimo Maria Jaakontyttären (ripilläkäynnit maaliskuusta 1729 alkaen). Jaakko Tyyki maksoi vuoden 1729 Pääsiäispäivänä viikkimaksun papille. Tämä oli Jaakon maksu Maria Jaakontyttären ja Matti Brännasin häistä. Näin Jaakko nautti tyttärensä Tyykin sukuun, sillä Matti Brännasin äiti oli Liisa Tuomaant. Tyyki ja isoäiti Pieta Martint. Tyyki. Syytinkimiehen lapsen naittaminen talon sukuun oli Laihian käytäntö. Maria Jaakontyttären syntymäaika on Laihian rippikirjoissa kolme vuotta väärin: 7.1707 (aika lienee häntä edeltäneeltä saman sivun Mariaalta). Lisäselvitys on tarpeen, sillä Maria Jaakontytär on tämän syntymäajan takia yhdistetty eräeseen toiseen Mariaan, joka lienee syntynyt vuonna 1707. Aarre Alapotin selvityksissä Maria Jaakontytär on tuntematon. Artikkelin muut henkilöt olen selvittänyt 14 vuotta sitten, mutta Marian vasta tämän artikkelin tiedonkeruuvaiheessa.

(Huomattakoon vielä, että koko Tuomas Tyykin jälkipovi kuuluu Sursill -sukuun ja Ilmajoen Jouppilan sukuun siten, että Tuomaan äidin Marian isä Elias Jaakont. Öysti, alkuaan Iso-Jouppila, oli Östen Erkinp. Sursillin tyttärentyttären mies.)

Sotamiestietoihin käytetty Pohjanmaan jalkaväkirykmentin rullia WA626 ja WA627 sekä Yleiskatselmusrullaa WA1225.

Isäntäluetteloiden vuosiluvuissa olen poikennut nimenästä maaveron maksajasta, jos vertailevan asiakirjan mukaan mainittu isäntä on vainaja tai luopunut talon hallinnasta.

Matti Lehtiö

Täydennyksiä Isonkyrön Palonkylän Vaismaan sukuun

Vuonna 1938 Lapualla järjestetyn maatalousnäyttelyn yhteydessä jaettiin suuri määrä Sukutilakunniakirjoja Etelä-Pohjalaisille maataloilille.

Näiden Sukutilakunniakirjojen tietoaikseen olemme muutaman kerran puuttuneet Juuretjulkaisussa, niissä esiintyvien puutteiden ja virheiden vuoksi. Sukutilakunniakirjoja tutkiessa ei olekaan voinut välttyä ajatuksesta, että virheet joko johtuvat suuren määrän samanaikaisesta tutkimuksesta tai jopa siitä, että eräissä tapauksissa mahdolliset ongelmakohdat on tarkoituk-sella sivuutettu. Lisäksi yksi virhelähde saattaa olla myös se, että laadinnassa on

hyödynnetty vanhoja tutkimuksia, joiden virheet ja puutteet ovat siirtyneet sellaisenaan Sukutilakunniakirjoihin. Yksi Lapuan maatalousnäyttelyssä sukutilakunniakirjan saanut talo oli Vaismaa Isonkyrön Palonkylässä.

Vaismaan tilan saaman sukutilakunniakirjan mukaan talossa on ollut ennen Isoavihaa isäntinä seuraavat henkilöt:

1	.Antti	Antinpoika	1604-1641
2	.Simuna	Antinpoika	1641-1669
3	.Matti	Simunanpoika	1669-1675

psö Marketta Laurintytär

4. Matti Matinpoika 1675-1710

psö Anna

5. Martti Matinpoika 1710-1754

psö Maria Juhontytär

Antti Antinpoika, Simuna Antinpoika ja Matti Simunanpoika vv.1604-75

Antti Antinpoika ja Simuna Antinpoika mainitaan Vaismaan talon isäntinä, mutta isännöisyys-aikojen tarkastamiseen, ei ollut käytettävissä riittävän kattavasti materiaalia. Antti Antinpoika mainitaan kyllä jo vuoden 1627 sotilasrullassa sairaalloiseksi ja vuoden 1633 sotilasrullassa talon isännäksi on merkitty hänen poikansa Simuna. Edelleen Simuna Antinpoika valittiin lautamieheksi vuonna 1634, johon virkaan hänellä tuskin oli mahdollisuuksia, ilman kotitalonsa isännöyttä. Vuosi 1741 saattaa kyllä olla aika, jolloin talo virallisesti siirtyi Simunan nimiin, mutta todennäköisesti Antti Antinpoika oli kuollut ennen vuotta 1734. Antin ja Simunan isännöyden vaihdosaika vaatisikin tarkennusta.

Matti Simunanpojan isännöisyysvuodet sitä vastoin ovat ilmeisesti kohtuullisen tarkasti oikeat.

Matti Matinpoika vv. 1675-1710

Sukutilakunniakirjan mukaan Matin ensimmäinen isännöisyysvuosi pitäisi olla 1675. Veroluetteloiden perusteella vv.1676-77 taloa on mainitaan isännöineen hänen äitinsä, leski Marketta Laurintytär. Vv.1678-79 kymmenluettelot puuttuu ja vasta vuonna 1780 isännäksi on merkitty ensimmäisen kerran Matti Matinpoika. Matin merkitseminen talon isännäksi oli kuitenkin väliaikaista, sillä leski Marketta merkitään uudelleen isännäksi vv. 1681-89. Tuntuu oudolta, että jos Matti olisi ollut isäntä, hänen sijaansa siksi merkittiin hänen äitinsä. Todennäköisesti tila oli perikunnan nimissä.

Matti Matinpojan isännöyden päättymis-vuodeksi kunniakirja mainitsee vuoden 1710, tässäkin on todettavissa vuoden virhe, sillä vuonna 1710 Matti oli jo kuollut ja talon isännäksi oli merkitty hänen vaimonsa Anna.

Martti Matinpoika vv.1710-54

Kunniakirjan mukaan vuodesta 1710 alkaen talo on isännöinyt Matin poika Martti. Vero-luetteloiden mukaan tämäkään tieto ei pidä paikkaansa, sillä vv.1711-13 talon isäntänä mainitaan Juho Vaismaa. Kun lisäksi Isonkyrön kuolleidenkirjan tietojen mukaan Martti Vaismaa oli syntynyt 1693, olisi hän ollut vuonna 1710 ainoastaan 17-vuotias ja siten alaikäinen. Matin sukutilakunniakirjassa mainittu isännöyden alkamisvuosi on siis tämänkin vuoksi mahdotonta. Mutta kuka Juho Vaismaa oli? Kysymys on hyvinkin aiheellinen, sillä en ole huomioinut hänen nimeään aikaisemmissa tutkimuksissa, vaikka toisaalta, useissakin yhteyksissä on julkaistu Isonkyrön kirkonarkistosta löytyvä tieto, jonka mukaan venäläiset tappoivat Juho Vaismaa nimisen miehen hänen omassa kodissaan. On ilmiselvää, että kysymyksessä on sama henkilö.

Juho Vaismaan suhde hänen isännöimäänsä taloon käy ilmi vuoden 1724 syyskäräjillä (s.726), jossa käsitellään Vaismaan talon perinnönjakoa. Asiakirjassa todetaan Juho Vaismaan olleen Matin isäpuoli, ja että tästä Matin äidin toisesta avioliitosta oli elossa olevia lapsia. Näitä sisarpuolia ei kuitenkaan ole vielä yritetty paikantaa.

Edellä esitellyn tutkimuksen tuloksen pohjalta voimme laatia nykyisen Sukutilakunniakirjan isäntäluettelon rinnalle veroluetteloista saatavan informaation perusteella laaditun talonhaltialuettelon, sekä talon omistussuhteista kertovan Sukutilakunniakirjan mukaisen luettelon.

Nykyinen Sukutilakunniakirja

1. Antti Antinpoika 1604-41
2. Simuna Antinpoika 1641-69
3. Matti Simunanpoika 1669-75
- psö Marketta Laurintytär
4. Matti Matinpoika 1675-1710
- psö Anna
5. Martti Matinpoika 1710-1754
- psö Maria Juhontytär

Talonhaltijaluettelo

1. Antti Antinpoika 1604-31.
2. Simuna Antinpoika 1632-69
3. Matti Simunanpoika 1669-75
4. Marketta Laurintytär 1676-80
5. Matti Matinpoika 1681
6. Marketta Laurintytär 1682-89
7. Matti Matinpoika 1690-1709
8. leski Anna 1710
9. Juho (Annan II-*psö*) 1711-13

Todellisempi Sukutilakunniakirja

1. Antti Antinpoika 1604-32
2. Simuna Antinpoika 1632-69
3. Matti Simunanpoika 1669-75
4. Perikunta 1676-1689
5. Matti Matinpoika 1690-1709
6. Perikunta 1710-1713
7. Martti Matinpoika 1714-1754

Vaismaan sukua Kauhajoella?

Vaismaan talon henkirahaa maksavien henkilöiden joukossa mainitaan Matti Matinpoika Vaismaan poika Juho, vuonna 1688. Veroluettelotiedon perusteella hänet voi arvioida syntyneen noin v.1672. Vuoden 1698

veroluettelossa hänen kohdallaan on merkintä ”i Ilmola”, eli hän oli muuttanut Ilmajoelle.

Tutkittaessa koko silloisen Ilmajoen pitäjän aluetta, löytyy vain yksi täysin sopiva Juho niminen henkilö

koko pitäjän alueelta, kysymyksessä on tällöin Kauhajoen Knuutilan talon Juho-renki.

Juho Vaismaan yhdistäminen ilman patronyyimiä ilmoitettuun Juho-renkiin saattaa tuntua epävarmalta yhteydeltä, mutta kun yhdistämme tähän tiedon, että Knuutilan silloinen vävyisäntä Heikki Heikinpoika oli alun perin talon kotoisin Isonkyrön Reinin talosta, joka sijaitsi Juho Vaismaan kotitalosta vain muutamien satojenmetrien päässä, vastaus ei enää tunnu kaukaa haetulta. Knuutilassa Juho on merkittynä vv.1698-1701, jonka jälkeen hänen jälkiään on vaikea varmuudella seurata, sillä Kauhajoella näyttää oleskelevan samanaikaisesti kaksi pitäjää kiertänyttä Juho Matinpoikaa, joiden vaimoillakin oli sama etunimi. Vuonna 1712 samaisessa Knuutilan talossa mainitaan kuitenkin syntyneen Juho **Kyröläiselle** ja Maria Matintyttäreille Kristiina niminen tytär ja vuonna 1717 Knuutilassa kuolee Juho Kyröläisen 10-vuotias tytär Kerttu. On vaikea olla yhdistämättä Juho Kyröläistä Juho Vaismaahan. Sopiva Juho niminen mies liikkuu Kauhajoella seuraavasti: Knuutila vv.1689-1701, Möykky 1702, Yrjänäinen vv.1703-04 (Juho tällöin

naimisissa), Heikkilä v.1705, Nummijärven kestikievari vv.1706-07, Knuutila v.1712

Juho Vaismaan oletettu perhetaulu:

Juho Matinpoika Kyröläinen e. Vaismaa

psö vih. n.1702

Maria Matintytär

Lapsia:

Maria s.1705 k.1705

Kerttu s.1707 k.1717

Kristiina s.12.02.1712 k. lapsena

Tässä yhteydessä kannattaa huomioida, että on todennäköistä, että sama epätarkkuus vaivaa myös Vaismaan talon varhaisempia vaiheita. Itse asiassa selviä todisteita siitä on jo olemassakin, mutta tutkimukset ovat vielä liian alkuvaiheessa, jotta niitä voisi esitellä. ”Kaimapari” Matti Lund ja Lehtiö on kuitenkin ottanut tavoitteeksi saada selvyyttä näihin vaiheisiin tulevaisuudessa.

Jouko Niemelä

Alavuden Sulkavankylän kantatilojen perustamisajat ja perustajat

Sulkavankylään perustettiin suuressa uudisasutusaallossa v. 1771-1801 23 kantatilaa ja viimeiset kolme taloa v. 1846-50. Yhteensä tuli perustetuksi 26 kantatilaa.

Perustajista 13 oli alavutelaista eli 50 prosenttia. Kahdeksan perustajaa oli muualta Etelä-Pohjanmaalta eli 31 prosenttia. Hämeestä oli viisi perustajaa eli 19 prosenttia.

Soukkala n:ro 19, per. 24.1.1771. perust. Juho Matinpoika, Kuortaneen Rintamäen vävy, s. n. 1724, k. 2.2.1783 Alavus, psö Valpuri Heikintytär, Kuortaneen Rintamäestä, s. n. 1724, k. 26.3.1801 Alavus

Kontolampi n:ro 22, per. 12.8.1776, perust. Elias Jaakonpoika, Alavuden Ilkalta, s. 3.12.1740 Alavus, k. tod. näk. 1791 Alavus, psö Kaisa Tuomaantytär, Alavuden Hautamäestä, s. 2.5.1737 Alavus, k. 27.9.1808 Alavus

Pispa n:ro 7, per. 19.5.1777, perust. Yrjänä Heikinpoika, Virtain Tulijoesta, s. 18.4. 1742 Virrat, k. 27.5.1808 Alavus, psö Anna Antintytär, Virtain Kurjelta, s. 22.11. 1741 Virrat, k. 1798 Alavus

Teppo n:ro 1, per. 22.2.1783, perust. Tuomas Juhonpoika, sotilas Juho Tuomaanpoika Strömanin (Lampimäki) poika, s. k. 29.6.1753 Alavus, k. 14.12.1820 Virrat, psö Maria Iisakintytär, s. 13.2.1758, k. 24.11.1815 Virrat

Koivula n:ro 9, per. 8.6.1789, perust. Erkki Mikinpoika, Alavuden Saukosta, s. 23.5.1752 Alavus, k. 29.5.1820 Alavus, 1.pso Valpuri Erkintytär,

Alavuden Ala-Härkölästä, s. 22.5.1752 Alavus, k. 16.9.1792 Alavus, 2.pso Aune Matintytär, Kuortaneen Kokkilasta, s. 1750, k. 4.8.1841 Alavus

Vuoriluoma n:ro 11, per. 11.12.1789, perust. Salomon Juhonpoika, sotamies Juho Tuomaanpoika Strömanin(Lampimäki) poika, s. 16.11.1751 Jalasjärvi (Peräseinäjoen Vuolteen talon torpassa), k. 29.8.1808 Alavus, psö Marketta Juhontytär, s. 11.1.1762, k. 29.7.1804 Härmässä, h. Alavus

Palolampi (Paloniemi) n:ro 15, per. 9.2.1790, perust. Juho Antinpoika, Peräseinäjoen Luomalta, s. 12.5.1756 Peräseinäjoki, k. 17.2.1820 Alavus, psö Anna Kristiina Mikintytär Otting, Alavuden Putulan sotilastorpasta, s. 15.12.1754, k. 9.11.1849 Alavus

Korpi (Sysilampi) n:ro 8, per. 15.2.1790, perust. Kaarle Erkinpoika, Alavuden Ala-Härkölästä, s. 20.7.1756 Alavus, k. 12.6.1840 Alavus, psö Marketta Heikintytär, Alavuden Tusasta, s. 18.4.1766 Alavus, k. 25.1.1829 Alavus

Pönkä n:ro 3, per. 15.2.1790, perust. kruununvouti Elias Laiberg, Kuortaneelta, s. 24.9.1757 Laihia, k.

28.4.1815 Kuortane, 1.pso Anna Christina Björk, Kuortaneelta, k. n. 1796 Kuortane, 2.pso Maria Heikintytär, Kuortaneen Ala-Ruonalta, s. 1.10.1774 Kuortane, k. 4.3.1828 Kuortane

Linna n:ro 2, per. 30.6.1790, perust. Heikki Matinpoika, Alavuden Asunmaalta, s. 17.4.1759 Alavus, k. 27.7.1821 Alavus, pso Riitta Erkintytär, Kuortaneen Perälästä, s. 14.5.1761 Kuortane, k. 15.10.1836 Alavus

Hirsimäki n:ro 18, per. 13.8.1790, perust. Fredrik Mikinpoika Otting, Alavuden Putulan sotilastorpasta, s. 28.6.1752, k. 23.7.1830 Alavus, pso Marketta Juhontytär, Alavuden Soukkalasta, s. 29.7.1755 Kuortane, k. 9.6.1824 Alavus

Koskimäki (Forsbacka) n:ro 5, per. 13.8.1790, perust. Kaarle Kasperinpoika Frestadius, Kangasalan Tuomaalasta, s. 29.4.1749 Kangasala, k. 19.7.1829 Jalasjärvi, pso Anna Tuomaantytär, Kangasalan Tuomaalasta, s. 19.9.1746 Kangasala, k. 20.12.1821 Jalasjärvi

Mäenpää n:ro 12, per. 13.8.1790, perust. Erkki Erkinpoika, Alavuden Asunmaalta, s. 10.1.1764 Alavus, k. 10.9.1824 Alavus, pso Maria Juhontytär, s. n. 1762, k. 28.4.1817 Alavus

Rikala n:ro 14, per. 1.10.1790, perust. Heikki Heikinpoika, Alavuden Pyylammilta, s. 20.7.1761 Alavus, k. 21.6.1809 Alavus, pso Sofia Martintytär, Alavuden Ritarista, s. 22.12.1771 Isokyrö, k. 5.8.1842 Alavus

Rintamäki n:ro 16, per. 22.2.1796, perust. Kaarle Fredrik Mikinpoika Grönros, Peräseinäjoen Ilvesniemestä, alun perin Turusta, s. 3.9.1766, k. 6.2.1822 Alavus, pso Leena Jeremiaantytär, Jalasjärven Valkamasta, s. 28.1.1757 Jalasjärvi. Kuollut 26.3.1833 Alavus

Koivisto n:ro 23, per. 24.10.1796, perust. Jaakko Eliaanpoika, Alavuden Kontolammilta, s. 2.4.1765 Alavus, k. 2.1.1807 Alavus, pso Liisa Heikintytär, s. n. 1770 Kauhava, k. 4.12.1850 Alavus

Ilomäki n:ro 4, per. 24.10.1796, perust. Elias Kasperinpoika Frestadius, Kangasalalta, s. 5.2.1768 Kangasala, k. 8.2.1826 Virrat, pso Susanna Matintytär, Alavuden Pänkälästä, s. 5.4.1767, k. 21.5.1837 Virrat

Laurila n:ro 20, per. 8.5.1797, perust. Juho Heikinpoika, Alavuden Soukkalasta, entisen sotamiehen Heikki Forsmanin poika, s. 18.11.1773 Alavus, pso Susanna Yrjänäntytär, Kuortaneen Kuhalammilta, s. n. 1766

Rantamäki n:ro 17, per. 15.8.1797, perust. Mikki Antinpoika, Peräseinäjoen Luomalta, s. 13.9.1766 Peräseinäjoki, k. 6.5.1832 Alavus, pso Liisa Mikintytär, tod. näk. Sääksmäeltä, s. n. 1767, k. 1.11.1851 Alavus

Perälä n:ro 6, per. 19.10.1797, per. Natanael Erkinpoika, Kauhajoelta, räätäli Erkki Arvidinpojan poika, s. 12.4.1768 Kauhajoki, k. 24.5.1807 Alavus, pso Justiina Yrjänäntytär, Kihniöltä, sotamies Yrjänä Frimodigin tytär, s. 25.7.1765 Kihniö

Heinola n:ro 21, per. 25.6.1800, perust. Jaakko Eliaanpoika, Alavuden Koiviston isäntä, s. 2.4.1765 Alavus, k. 2.1.1807 Alavus, pso Liisa Heikintytär, s. n. 1770, k. 4.12.1850 Alavus

Norrvik n:ro 13, per. 22.12.1801, perust. Antti Yrjänänpoika, mahdollisesti Messukylästä, s. n. 1757, k. 8.3.1843 Alavus, pso Aune Yrjänäntytär, Alavuden Ansioniemestä, s. 24.1.1759 Kuortane, k. 17.3.1834 Alavus

Äijälä n:ro 10, per. 22.12.1801, perust. Juho Juhonpoika, Alavuden Palolammista, s. 4.9.1779 Peräseinäjoki, k. 14.10.1860 Alavus, pso Maria Kaapontytär, Alavuden Teposta, s. 1789, k. 10.9.1851 Alavus

Riihimäki n:ro 24, per. 27.8.1846, perust. Abraham Antinpoika Norrvik ja yhtiömies Matti Heikinpoika, Jalasjärven Ala-Kasarin Konimäen torpasta, s. 6.9.1798 Jalasjärvi, k. 20.12.1864 Alavus, pso Heta Antintytär, Alavuden Norrvikista, s. 12.6.1794 Alavus, k. 7.5.1878 Alavus

Ohtola n:ro 25, per. 8.6.1849, perust. Juho Juhonpoika, Alavuden Teposta, s. 7.9.1810 Alavus, k. 11.7.1878 Alavus, pso Liisa Simunantytär, Alavuden Sepposen torpasta, s. 19.1.1810 Kuortane, k. 18.2.1876 Alavus

Vehkajärvi n:ro 26, per. 29.1.1850, perust. Petteri Emanuel Petterinpoika, Alavuden Vaisojalta, s. 14.5.1802 Alavus, k. 31.12.1852 Alavus, pso Anna Heikintytär, Alavuden Taipaluksen Takalan torpasta, s. 27.3.1817 Alavus, k. 24.9.1899 Alavus

Lähde: Niemelä Jouko, Alavuden Sulkavankylän historia, Espoo 2001

Itsenäisyyspäivänä

Tänä Itsenäisyyspäivänä mieleni tekee pohdiskella humanismin ja itsenäisyyden herättämiä ajatuksia, ja koska mieleni tekee, teen niin. Olkoon se kunnianosoituksena niitä kaikkia esivanhempiani kohtaan, jotka ovat ennen minua eläneet, ja joiden elämää etsiessäni olen saanut täysin uudenlaisen näkökulman elämään, humanismiin ja itsenäisyyteen.

Mikä se sellainen humanismi sitten on? Sana itsessään on jo pelottava kaikessa tieteellisyydessään. Tällaista pitäisi nyt sitten yrittää pohdiskella rinnastaen sanan ajatusta sukututkimukseen. No, eihän kukaan ole käskenyt tällaista mieltä. Siinäpä se. Siinä. Kukaan ei käske. On siis vapaus ajatella ja kirjoittaa, tutkia ja puhua auktoriteettivapaasti. Itsenäisyyden liitän tähän samaan ajatelmaan. Sillä jos joku käskisi, ja tekisin sen käskyn mukaan, en kirjoitaisi itsenäisesti, vaan jonkun toisen ajatuksen ja käskyn mukaan. Jos ei maamme olisi itsenäinen, missä me olisimme? Tutkisimmeko me juuristamme kiinnostuneet tässä nyt näin sukujuuriamme, vai olisiko se meille täysin mahdotonta ilman itsenäisyyttämme?

Istuin kirjastossa pari päivää mikrofilmien ääressä kuluneen viikon muutamana päivänä. Kun aloin kelata filmiä, ja Ilmajoen rippikirjat pyörivät siinä ruudulla edessäni paljastaen tai kätkien totuuksiaan ja faktojaan, omituinen, hieno tunne valtasi mieleni; Nämä ihmiset ovat todella olleet olemassa. Eläneet, sotineet ja rakastaneet! Ihan niin kuin me, tässä ja nyt. Tässä toisessa ajassa. Aika muuttaa muotoaan siinä mikrofilmilaitteen ääressä. Aikavyöhykkeen rajat sumenevat. Ylität jonkin rajan. Huomaat samaistuvasi ja sulautuvasi esivanhempisi, ja heidän asuinympäristöönsä. Mieli kehittää kuvia. Ajatus yhdistelee mahdottoman mahdolliseksi. Talojen nimet herättävät eloon paikkakunnan historian, ja kaiken sen mitä siitä on lukenut. Talot heräävät ja alkavat hengittää. Ikkunat helisevät. Nurkat narisevat. Tuuli pyörittää tuulimyllyn siipiä aitan edessä pihamaalla. Talojen nimet suorastaan huokuvat menneen maailman tunnelmaa, ja kuiskailevat salaisuuksiaan jälkeläisen ihmeteltäväksi.

Kun etsin aviottomalle lapselle isää, paljastui näistä talonkirjoista elinympäristö, ne kaikki ihmiset jotka ovat eläneet samassa talossa ja kylässä, saman joen varressa. Rippikirjafilmiä kelaaminen on verrattavissa joen varretta pitkin kävelyyn. Outo assosiaatio. Kuljen talosta taloon, ylitän joen, palaan siltaa takaisin joen vastarannalle löytääkseni itseni taas kerran lähtötalosta, jossa aviottoman lapsen äiti on kirjoilla ja josta hän lähti palveluspaikkoihinsa,

vaihtaen taloa joka vuosi. Missä mahdollinen isä kulki? Missä asui? Mistä talosta hän oli kotoisin? Missä hän tapasi tulevan lapsensa äidin? Mitä tässä tarinassa tapahtui? Mielikuviutus kehittää romantista rakkaustarinaa, järki käskää tutkia mahdollisen sotatilanteen. Oliko tämä nainen itsenäinen itsellinen vai alistuiko hän vain olosuhteiden uhrina pakon edessä kohtaloonsa? Oli miten oli. Se ei kai selviä koskaan. Inhimillistä ihmisen elämää kuitenkin. Erään suvun historiaa. Minun sukuni.

Kun filmin kelauskierrös loppuu, ja kirjasto suljetaan aivan liian aikaisin, tunnen kävelleeni tuhat kilometriä pitkin Kyrönjoen rantoja. Jotain löytäneenä! Löydöistäni huumaantuneena istun bussiin, poistun kotipysäkillä linja-autosta aivan kuin muissa maailmoissa. Avaan kotioven, istun koneen ääreen kirjatakseni löytöni koneelle, sukututkimusohjelmaan, vanhoja kirjoituksia filmien kopioista suurenuslasin kanssa tiiraillen, ja arvaillen papin tekemien ruotsinkielisten merkintöjen tarkoitusta. Kaivelen ruotsin sanakirjaa paperimereni uumenista. Sitä ei löydy. Se on hukkunut tutkimuskuohon aallonkuoppaan, meduusoja täynnä olevaan merenalaiseen vesiruohokanjonniin. Mystisen isän etsiminen pysähtyy tuokioksi, kun järjestelmä pettää. Järjestelmällisyys pettää. Arkistoinnin järjestelmällisyys unohtuu aina tutkimustulosten löytymisen aiheuttamassa jännityksessä ja kostahtuu sitten minkään löytymättömyytenä. Isääkään ei vielä löytynyt, mutta hänen jälkensä hahmottuvat jo vastasataneessa lumessa kehottaen seuraamaan itseään tien pituudesta tietämättömtä. Mihin juuriin tässä vielä päätyneenkään?

Jos ei olisi itsenäisyyttä, en varmaankaan voisi edellä kuvailemiani asioita tehdä. En sulautua jännittävään sukuseikkailuun, elämään salapoliisi-tarinaa. En voisi mennä kirjastoon, koska kirjastoja ei kenties olisi. Ehkä ei olisi myöskään tätä nykyajan kehittyntä sähköpostijärjestelmääkään, eikä Internetiä, eikä sen bittialloilta haettavia sukututkimusalan postituslistojakaan, joihin kirjoittaa sen paremmin positiivista kuin negatiivistakaan inhimillistä ajatusta. Tai vain sukutietoja vaihtaakseen. Ehkä humanismi sentään on jossain määrin todellista nykypäivänäkin, sillä jos ei näin olisi, tuskin olisi näitä mahdollisuuksiakaan. En osaa ajatella Itsenäisyyspäivää pelkästään asiallisenä ja jäykkänä, juhlallisen arvokkaana päivänä. Arvokas se tosin on, arvokkain kaikista juhlapäivistämme. Minussa Itsenäisyyspäivä herättää ajatuksia. Edellisen kaltaisia. Ehkä, jos Itsenäisyyspäivää ei olisi, en ajattelisi.

2

Port Payé
Finlande
PMM
61500/13